

Hrvatska riječ

Informativno-politički tjednik, izlazio od 1945. do 1956., obnovljen 2003.

ISSN 1451 - 4257

SUBOTICA, 17. LISTOPADA 2003. * CIJENA 20 DINARA * BROJ 38

Intervju:
Mr. Željko Holjevac

Znanstveni skup u Subotici

**Razgovor prigodni
o biskupu Budanoviću**

“DDOR NOVI SAD” AD

Glavna filijala “SUBOTICA”
NAŠIM GRAĐANIMA NUDI:

OBAVEZNO OSIGURANJE VOZILA

- 25% NIŽA CENA
- 30% BONUS
- 10% POPUST NA GOTOVINSKO PLAĆANJE

PLAĆANJE OSIGURANJA I TROŠKOVI REGISTRACIJE

- 10 RATA OBUSTAVOM OD ZARADA
 - 12 RATA OD PENZIJE
 - 4 RATE ČEKOVIMA GRAĐANA
za putnička vozila
 - JP “SUBOTICA-TRANS”
Segedinski put br. 84, telefon: 41-948
 - “INTERŠPED - DDOR NOVI SAD”
Pala Papa br. 17, telefon: 622-115 / 622-107
 - DP “INTEGRAL MEHANIZACIJA I TRANSPORT”
Čantavirski put bb, telefon: 566-038
- 1.000,00 DIN UMANJENJE**
za teretna vozila

USLUGA REGISTRACIJE BESPLATNO

• DDOR NOVI SAD • AD

OBAVEZNO OSIGURANJE MOTORNIM VOZILIMA

- PROLJETNI POPUST 20%
- MOGUĆNOST PLAĆANJA U 4 I VIŠE RATA
- PRI JEDNOKRATNOJ UPLATI DODATNI POPUST 10%
- GARANTIRANA ISPLATA ŠTETE

Inicijativa mladeži Suradnja i konsenzus su neophodni.....	8,9
Intervju Mr. Željko Holjevac.....	12-14
Znanstveni skup O djelu biskupa Budanovića.....	16-18
Subotička toplana Šest stotina novih potrošača.....	20,21
Dječji manjinski časopisi I lektira i novine.....	24,25
Tamburaši KPZH »Šokadije« Sončanska glazba za dušu.....	43
Nogomet: Hrvatska - Bugarska 1:0 Korak do Europe.....	44

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNOJ STRANI:
Šime Peić Tukuljac

IMPRESSUM

OSNIVAČ:

Skupština Autonomne Pokrajine Vojvodine

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova »Hrvatska riječ«,
Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Tomislav Žigmanov (predsjednik), dr. Slaven Bačić,
Milan Ercegovic, Kalman Kuntić, Marija Lovrić,
Svetislav Milanković, Slavica Peić, Stipan Stipić,
mr. Bela Tonković

DIREKTOR I V. D. GLAVNOG I
ODGOVORNOG UREDNIKA:

Zvonimir Perušić

REDAKCIJA:

Ivan Andrašić, Dušica Dulić, Jasminka Dulić, Ivan
Ivković Ivandekić, Vesela Laloš, Dražen Prčić,
Zvonko Sarić, Mirko Sebić, Robert G. Tilly

TEHNIČKI UREDNIK:

Boris Cupać

TEHNIČKI ADMINISTRATOR:

Thomas Šujić

ADMINISTRACIJA:

Zorica Tikvicki,
Zdenka Sudarević

LEKTORICA: Katarina Vasiljčuk

TELEFON: ++381 24/55-33-55
++381 24/551-578

ŽIRO RAČUN: 355-1023208-69

E-MAIL: hrvatska.rijec@suonline.net

WEB: www.hrvatskarijec.co.yu

TISAK: »Dnevnik« Holding sa p.o. Novi Sad,
»Dnevnik« Štamparija

List je registriran kod Sekretarijata za informiranje
Skupštine AP Vojvodine pod rednim brojem 73.

List je oslobođen poreza na promet na osnovu
mišljenja Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje
i kulturu; broj 106-413-00221/2003-01 od
20.3.2003. godine

Pragmatičari na potezu

Ukoliko se obistine javno i decidirano izgovorena obećanja čelnika obje hrvatske stranke u Vojvodini, već sljedećeg tjedna mogli bi biti zakazani razgovori o međusobnoj suradnji, a možda čak i o ujedinjenju ovih stranaka. Budućnost političkog organiziranja hrvatske nacionalne manjine u Srbiji i Crnoj Gori dovedena je, naime, u pitanje samom najavom da će novi Zakon o političkim strankama predviđati preregistraciju političkih stranaka, pri čemu će neophodni uvjet biti sudska ovjera najmanje 3.000 potpisa članova stranke. Čak i da ta brojka za manjinske stranke bude upola manja, a i o tome se govorilo u pripremi Zakona, teško da bi Demokratski savez Hrvata u Vojvodini i Hrvatski narodni savez samostalno mogli dostići cenzus. Takvu skepsu izražavaju i sami predsjednici ovih stranaka.

Dakle, ako ništa drugo, Zakon će natjerati dvije opcije hrvatskog političkog organiziranja u ovoj zemlji da okrenu novi list i dugogodišnje nesporazume, razlaze, pa i svađe, zamijene suradnjom.

Najviši dužnosnici DSHV-a i HNS-a u posljednje vrijeme sve se češće mogu vidjeti na raznim skupovima kako razgovaraju i razmjenjuju strahove od mogućeg gašenja stranačkog organiziranja ovdašnje hrvatske manjine. U nedavnom poluformalnom razgovoru čak im se pridružio i čelnik Bunjevačkog nacionalnog vijeća, ali pomaka za sada nije bilo.

Jača, međutim, svijest kako trećina stanovništva Subotice istog etničkog podrijetla, razdijeljena u više narodnosnih kategorija, nema niti približno toliko udjela u kreiranju političkog života u gradu, a jedino bi tu bilo moguće, i možda još u Somboru, ostvariti ozbiljniji utjecaj u lokalnim skupštinama općina. Dva sadašnja zastupnika u Pokrajinskoj skupštini tamo su došla na valovima DOS-ovske euforije, a vrijeme, kada je DSHV imao zastupnika u Narodnoj skupštini Srbije, odavno je već povijest.

Na posljednjem suočavanju čelnika DSHV-a i HNS-a, koje je upriličila nova hrvatska udruga »Inicijativa mladeži«, nije bilo nikakve dvojbe: suradnja stranaka je neophodna, a nije isključeno ni ujedinjenje. Osnovni uvjet je, kako su rekli stranački prvaci, sjesti i razgovarati. Suštinskih razlika između dviju opcija zapravo i nema, pa je, kažu, i dogovor itekako moguć.

Pominjani su, doduše, golubovi i jastrebovi s obje strane, ali političari su oduvijek bili najveći pragmatičari – kad zagusti, rješenje se lako nađe.

Z. P.

TJEDNIK

ČETVRTAK, 11. 10.

Pripreme za dijalog Beograda i
Prištine, lobisti lobiraju, političari
ucjenjuju, stranci nagovaraju

NEDJELJA, 14. 10.

Nevladine udruge protiv
slanja snaga SCG u akcije
izvan zemlje

PETAK, 12. 10.

DOS razmatra mogućnost
raspisivanja izvanrednih
parlamentarnih izbora

PONEDJELJAK, 15. 10.

Zahuktava se atmosfera pred
sjednicu Skupštine Srbije,
ne zna se ima li Vlada većinu

SUBOTA, 13. 10.

Holbruk i Kusner:
Srbija ne može istovremeno imati
Kosovo i ući u EU

UTORAK, 16. 10.

Beč:
Početak dijaloga između
Beograda i Prištine o statusu
Kosova

SRIJEDA, 17. 10.

Mesić, Tomčić i Račan:
Do kraja ovog tjedna vjerovatno
raspuštanje Hrvatskog sabora

MANJINSKE FOTELJE

Ovi bi izbori mogli lako prouzročiti krah modela koji su Hrvatskoj nametnuli međunarodni činovnici. Primjerice, što će se dogoditi ako će tri zastupnika srpske nacionalne manjine biti u prilici odlučivati tko će sljedeće četiri godine vladati Hrvatskom? Daju li svoj glas lijevoj koaliciji, to će dati krila radikalnoj desnici koja će, sada čak i ne bez argumenata, razvlačiti tezu da Srbi ponovno odlučuju tko će biti na vlasti u Hrvatskoj. Ako, pak, srpski zastupnici odbiju podržati bilo koji politički blok, doći će do političke krize iz koje će se moći izaći ili manjinskom Vladom, ili novim izborima. U svakom slučaju hrvatska politička scena bit će dodatno destabilizirana. Možda je sada dobar trenutak da se razmisli o boljem načinu zaštite manjina nego što su to saborske fotelje, mirovine i apanaže za »zaštitnike« njihovih interesa. Za srpsku manjinu trebalo bi možda pronaći neki drugi oblik pozitivne diskriminacije, primjerice kod zapošljavanja u državnoj upravi. **Zlatko Crnčec**, kolumnist, »Novi list«, 10. listopada 2003.

DO POBJEDE S IGRAČIMA, A NE S NARODIMA

Previše me sad dižu gore, a to je zato što sam u reprezentaciji stvorio atmosferu zajedništva pozivanjem igrača i hrvatske i srpske nacionalnosti, a zvao sam i Bošnjake koji već otprije čine veći dio momčadi. Ja zovem igrače a ne nacionalnosti. Ne možeš se oteti toj misli jer ljudi tako gledaju, nažalost, ali ja prvo pazim da se čovjek razumije u nogomet a ne u nacionalna ili pitanja politike i vjere... Sastavit ću ja reprezentaciju od deset Hrvata ako zaslužuju igrati ili bez ijednog, nije me briga za to. Nego neka pobijede! Tako sam krenuo od početka svog izborničkog mandata i bilo je otpora, pritiska na mene, ali se nisam kolebao. Sad svi navijaju za Bosnu i Hercegovinu. Dolaze na Koševo iz Banjaluke, Čitluka, Tuzle, Mostara, Trebinja, jer sam ih uvjerio da nema tu nekog drugog ključa kod mene nego da će sigurno vidjeti nogomet...Puko je Mostar na istočni i zapadni, igrom slučaja tako se desi u životu. Ja vjerujem da će vrlo brzo bit jedinstven, jedan grad kao što je i bio. Da Bošnjak može živjet pored Hrvata ili pored Srbina ko i prije. Toliko godina smo živjeli skupa. Imamo različitosti. Vjerujem da ćemo sad živjeti skupa malo drukčije. Da će se dopustit ljudima da slobodno žive i govore o svojoj vjeri i o svojim običajima, o svojoj kulturi i da to izraze kroz jedan slobodniji način života više nego prije. **Blaž Slišković**, izbornik nogometne reprezentacije BiH, »Slobodna Dalmacija«, 11. listopada

2003.

A TKO SURADUJE?

Žalim što moram reći da Hrvatska, Srbija i Crna Gora, Republika Srpska i hrvatski dio Federacije BiH nisu ostvarili punu suradnju sa Sudom. **Carla del Ponte**, »Novi list«, 10. listopada 2003.

A GDJE SU OSTALI HRVATI?

Kad već govorimo o toj Europi onda moram reći da nećemo više dopustiti da se zaboravljaju naši iseljenici. Oni su dali svoj velik doprinos za hrvatsku slobodu i to ne smije biti zanemareno. Nećemo zaboraviti ni Hrvate u BiH. Nitko nema pravo zaboravljati ustavnu obvezu vođenja brige o Hrvatima u BiH. **Ivo Sanader**, predsjednik HDZ-a, »Dubrovački vjesnik«, 4. listopada 2003.

NOVI BEOGRAD U – HAAGU

Ostat će, ne samo zadržim nacionalistima, nelagoda osjećaj da je suverenost o kojoj je toliko pripovijedano ozbiljno reducirana i u posve konkretnim slučajevima.

Ne tako davno država je utemeljena u opreci spram jugoslavenske zajednice i Beograda kao njezina simbola (omiljenoga otprilike onoliko koliko je to danas Zagreb u pojedinim dijelovima Dalmacije). U obračunu s početka devedesetih u kojemu je tu zamisao valjalo obraniti nemali se broj patriota »zaigrao« obračunavajući i s brojnim civilima samo zbog njihova etničkoga podrijetla. Kako u Hrvatskoj (kao ni u Jugoslaviji ili Bosni i Hercegovini) nikomu ni na pamet nije palo suditi »svojima«, svi smo dobili svojevrzni Novi Beograd – u Haagu. On će tamo i ostati dok se ovdje barem ponešto ne normalizira. **Žarko Puhovski**, predsjednik HHO, »Novi list«, 11. listopada 2003.

Dujizmi

- ✓ *Ostavio je vidljive tragove u pijesku;*
- ✓ *Na ovim prostorima stane mir;*
- ✓ *Sve što traže zarobljenici su odriježene ruke;*
- ✓ *Pobjednike je teško obući.*

Dujo Runje

Piše: Zvonimir
Cvijin

Veze Hrvata iz Bačke sa Zagrebom i maticom hrvatskog naroda naročito se intenziviraju krajem Prvog svjetskog rata, u uvjetima raspada jedne, a formiranja druge višenacionalne monarhije. U Kraljevini Jugoslaviji bački Hrvati masovno se priklanjaju Radićevoj i Mačekovoj nacionalnoj i socijalnoj orijentaciji

Bački Hrvati u Zagrebu

Promjena statusa dijela nacije

Najistočniji dio homogenog hrvatskog etničkog korpusa su Hrvati koji naseljavaju područje između rijeke Dunava i donjih tokova rijeka Save i Tise. Hrvati koji naseljavaju obje strane Dunava pripadaju etničkoj skupini Šokci, a Hrvati između Dunava i Tise pripadaju etničkoj skupini zvanj Bunjevci. Oni su u tom zemljopisnom području autohtono i starosjedičko stanovništvo. Kasnije su ovi prostori izloženi naseljavanjima i osvajanjima i od drugih naroda. Političke granice i vladari nad hrvatskim narodom su se mijenjali kroz povijest.

Pa, iako su Hrvati izgubili svoju samostalnost i slobodu i stoljećima živjeli pod tuđom vlašću, ipak su bili okupljeni u istoj državi, u Austro-Ugarskoj Monarhiji, Kraljevini Jugoslaviji, SFR Jugoslaviji. Tako su i Hrvati iz područja današnje Bačke bili stalno povezani sa svojom maticom, s cjelinom hrvatskog naroda. Tek u najnovijoj povijesti godine 1991. državna granica razdvojila je Hrvate u današnjoj Vojvodini od matičnog im naroda u samostalnoj državi Hrvatskoj.

INTENZIVIRANJE VEZA S MATICOM: Veze Hrvata iz Bačke sa Zagrebom i maticom hrvatskog naroda naročito se intenziviraju krajem Prvog svjetskog rata, u uvjetima raspada jedne, a formiranja druge višenacionalne monarhije. U Kraljevini Jugoslaviji bački Hrvati masovno se priklanjaju Radićevoj i Mačekovoj nacionalnoj i socijalnoj orijentaciji. Sve više mladih Hrvata iz Bačke odlazi na školovanje i studije u Zagreb, a u Bačkoj se utemeljuju i razvijaju brojne kulturne, prosvjetne, vjerske, sportske i druge hrvatski orijentirane ustanove i udruge. Kao glavni centri kulturnih i društvenih zbivanja bačkih Hrvata posebno se ističu Subotica i Sombor. Veze Zagreba i Bačke bile su u periodu između dva svjetska rata vrlo razvijene i svestrane. U to vri-

jeme skupina mladih Hrvata iz Bačke koji su živjeli, odnosno studirali u Zagrebu utemeljili su Društvo bačkih Hrvata koje je okupljalo njih same, ali i uspješno surađivalo s hrvatskim udrugama u Bačkoj.

Širenjem Drugog svjetskog rata na Kraljevinu Jugoslaviju, Hrvati u Bačkoj bili su privremeno razdvojeni od novoutemeljene hrvatske države. No, i tijekom teških ratnih godina, mnogi bački Hrvati živjeli su u Zagrebu s nadom da će se nakon rata situacija popraviti i da će Hrvati opet biti objedinjeni na svim prostorima koje nastanjuju. No, pobjedničke komunističke vlasti ucrtale su nove administrativne granice i hrvatski nacionalni korpus podijele u više republika. Iako su i u novoj, socijalističkoj Jugoslaviji, Hrvati ostali u istoj državi, veze između bačkih Hrvata s Republikom Hrvatskom više nisu bile tako razvijene kao prije rata. Nove vlasti nastojale su zatamiti nacionalne osjećaje svih naroda unutar tadašnje SFRJ, a napose Hrvata. Svako hrvatstvo smatralo se nacionalizmom, a proces denacionalizacije zahvatio je Hrvate koji su ostali izvan administrativnih granica Hrvatske. Jedinu povezujući čimbenik Hrvatima ostala je Katolička crkva.

HRVATSKO PROLJEĆE: Pokušaj Hrvata da povrate dio političke vlasti, nacionalne svijesti, upravljanja vlastitim gospodarstvom, poznat je kao »Hrvatsko proljeće«. Nažalost, taj hrvatski nacionalni pokret i nade brutalno su ugušeni u Zagrebu krajem 1971. godine. Posljedice tog sloma osjetile su se i među Hrvatima u Bačkoj. Jedan znatan broj aktivista preselio se tada u Hrvatsku. No, i pored toga Hrvati iz Bačke su emotivno, kulturno, rodbinski, poslovno i na druge načine bili vezani za Hrvatsku. Jasna potvrda toga bila je to što su svake godine mnogi mladi Hrvati iz

Bačke odlazili na studije u Hrvatsku, a najviše u Zagreb. Neki od njih su se po završetku studija vraćali u svoj zavičaj, dok su drugi ostajali živjeti i raditi u Hrvatskoj. Ipak, i oni koji su ostajali nastavljali su održavati veze sa svojim rodnim krajem, a također su i međusobno ostajali u vezi. Njihov broj se s godinama povećavao. Slično je bilo i s Hrvatima iz Srijema. No, svi ovi Hrvati podrijetlom iz Bačke, Srijema i Banata nisu u Hrvatskoj bili institucionalno povezani i organizirani.

Krajem 1980.-ih godina dolazi do jačanja krize u cijeloj SFR Jugoslaviji, a istovremeno dolazi do nacionalnih homogenizacija. Tada se javlja ideja, želja i potreba da se svi Hrvati iz Bačke, Srijema i Banata koji žive u Republici Hrvatskoj objedine i organiziraju po uzoru na nekadašnje Društvo bačkih Hrvata koje je postojalo i djelovalo u Zagrebu prije Drugog svjetskog rata. Krajem 1989. godine, na poticaj nekolicine aktivnih i utjecajnih intelektualaca, okupili su se Hrvati podrijetlom iz Bačke, Srijema i Banata u crkvi u Zvonimirovoj ulici u Zagrebu na jedno radno druženje na kojem je prvi put javno objavljena ideja o potrebi organiziranja i udruživanja. Ubrzo nakon toga, 21.4.1990. godine, kao rezultat tih stremljenja registrirano je »Društvo vojvodanskih i podunavskih Hrvata«. Ciljevi ovog Društva su sljedeći: da u Hrvatskoj promiče i popularizira kulturnu baštinu, tradiciju i dostignuća tradicionalne kulture, znanstvenih radova i umjetničkog stvaralaštva Hrvata iz Bačke, Srijema i Banata, te da ih integrira u sveukupnu baštinu hrvatskog naroda; te da djeluje na dobrobit Hrvata koji žive u Bačkoj, Srijemu i Banatu.

(Nastavak u sljedećem broju)

**Autor je dopredsjednik
Društva vojvodanskih
i podunavskih Hrvata**

Premijer Ivica Račan predao odgovore na upitnik Europske komisije

0 hrvatskoj kandidaturi za EU odgovor na proljeće

Hrvatski premijer *Ivica Račan* predao je u Bruxellesu 9. listopada odgovore na upitnik Europske komisije njezinu predsjedniku *Romanu Prodiu*.

Odgovori, na kojima su radila sva tijela državne uprave, sadržani su na 3000 stranica i 4000 stranica priloga. Pripremljeni odgovori daju iscrpni pregled svih aspekata rada i života u Hrvatskoj, njezinih državnih struktura, temeljnih razvojnih politika i razine sadašnje usklađenosti sa standardima i kriterijima EU-a. Na temelju tih odgovora, ali i iz drugih izvora, Europska komisija dat će ocjenu o hrvatskoj kandidaturi za članstvo u EU.

»Posao je obavljen s nevjerojatnom odgovornošću i predanošću i sada ćemo zajedno analizirati odgovore, nadam se vrlo

brzo. Moj je cilj da Komisija dovrši mišljenje u rano proljeće sljedeće godine, konkretno krajem ožujka ili početkom travnja, a nakon toga zemlje članice će do-

nijeti odluku o hrvatskoj kandidaturi za članstvo u EU«, izjavio je *Romano Prodi* na zajedničkoj konferenciji za novinare.

Prodi je istaknuo da mu mandat predsjednika Europske komisije završava za godinu dana te da želi otići znajući da je Hrvatska na čvrstom putu prema članstvu.

Prodi i *Račan* razgovarali su i o glavnom uvjetu za pozitivno mišljenje Europske komisije – hrvatskoj suradnji s Haškim sudom. Upitan kako će neizručenje odbjeglog generala *Ante Gotovine* utjecati na mišljenje Komisije, *Prodi* je rekao: »Nije problem u tome je li uhićen ili nije, nego postoji li puna suradnja s Haškim sudom. To je ono što želimo i u što moramo biti uvjereni pri čemu će od velike važnosti biti ono što će nam reći glavna haška tužiteljica *Carla del Ponte*«, rekao je *Prodi*. ■

Hrvatska »Lura« kupuje »Somboled«

Pismom o namjerama koje su potpisali predstavnici »Lure« iz Zagreba i somborskog »Somboleda« predviđeno je da hrvatska prehrambena kompanija za preuzimanje većinskog paketa akcija »Somboleda« plati devet milijuna eura i u narednih pet godina u tvornicu investira 25 milijuna eura. »Lura« se, kako je potvrdio generalni direktor »Somboleda« *Branko Popović*, obvezala da će otkupiti i akcije malih ak-

cionara po cijeni od 5,17 do 5,70 eura po akciji, a za taj otkup osigurano je oko šest milijuna eura. Planirano je da ugovor o strateškom partnerstvu bude potpisan do kraja listopada, a da proces dokapitalizacije bude okončan u narednih tri do pet mjeseci.

Po riječima predsjednik uprave »Lure« *Željko Perić* nitko od zaposlenih ne treba strahovati za radno mjesto, jer se planira i zapošljavanje novih radnika i proširenje proizvodnih kapaciteta. Uz napomenu da je »Lura« najveća mljekara u regiji, koja će ove godine ostvariti promet od 260 milijuna eura, *Perić* je naglasio da je SCG bila na prvom mjestu liste prioriteta njene

strategije regionalnog širenja, a tvornica u Somboru je »odlična baza, koja se kroz investicije može značajno nadograditi«. Po njegovim riječima, narednih 10 godina neće se mijenjati osnovni proizvodni program »Somboleda«, s tim što će biti unaprijeđena proizvodnja kiselo-mliječnih proizvoda, po kojima je »Lura« i prepoznatljiva. ■

Prijem SCG u EU 2010. godine bio bi uspjeh

Ministar državne zajednice Srbija i Crna Gora za međunarodne ekonomske odnose *Branko Lukovac* izjavio je da bi prijem Zajednice u Europsku uniju 2010. godine bio uspjeh. »Ako bismo 2010. ili do 2010. godine ušli u EU, to bi bio veliki uspjeh«, rekao je *Lukovac* u debati o strategijama europskih integracija SCG u Podgorici. On je kazao da tijekom rada na izradi studije o izvodljivosti »treba razjasniti da li EU ostaje privržen sadašnjem ustavnom aranžmanu SCG, ili će respektirati faktičko stanje da su Srbija i Crna Gora dvije države«. To je važno razjasniti, jer od toga zavisi brzina priključivanja Srbije i Crne Gore EU«, kazao je *Lukovac*. EU treba da se preciznije odredi prema stvarnom karakteru Državne zajednice, kako bi bila sigurna u primjenu svojih rešenja i standarda u Srbiji i Crnoj Gori, rekao je on. ■

Hrvatska manje korumpirana od SCG

Percepcija korupcije u Hrvatskoj za ovu godinu ista je kao i lani, a s ocjenom 3,7 Hrvatska dijeli 59. mjesto između 133 zemlje, objavio je rezultate istraživanja Transparency International Hrvatske (TIH).

U TIH-u zaključuju da u Hrvatskoj nema značajnije promjene jer je index percepcije korupcije na razini prijašnjih godina. Prema istraživanju Hrvatska po korumpiranosti pripada u srednju skupinu zemalja, a 59. mjesto dijeli s Kolumbijom, Salvadorom, Peruom i Slovačkom. Među tranzicijskim zemljama Hrvatska je s Bugarskom, Slovačkom, Poljskom i Letonijom u boljoj situaciji nego Rusija, Rumunjska, Albanija, Gruzija, Ukrajina i Moldavija. Isto je i u odnosu na susjede – Srbiju i Crnu Goru u kojoj je index 2,3, Bosni i Hercegovinu (3,3) i Makedoniju (2,3).

U usporedbi s razvijenijim tranzicijskim zemljama rezultat Hrvatske je mnogo slabiji. Nakon promjene vlasti 2000. godine došlo je do poboljšanja percepcije građana i jačanja povjerenja u upravu, pa se Hrvatska popela na 51. mjesto s prosječnom ocjenom 3,7. ■

Glavna haška tužiteljica podnijela izvješće Vijeću sigurnosti UN-a

Hrvatska i SCG ne ostvaruju punu suradnju s Hagom

Glavna haška tužiteljica *Carla del Ponte* ocijenila je 10. kolovoza pred Vijećem sigurnosti UN-a u New Yorku da suradnja zemalja bivše Jugoslavije s Haškim tužiteljstvom ne ispunjava njezina očekivanja, a Hrvatskoj je ponajprije zamjerila neuspjeh u uhićenju odbjeglog generala *Ante Gotovine*. »Žalim što moram reći da Hrvatska, Srbija i Crna Gora, Republika Srpska i hrvatski dio Federacije BiH nisu ostvarili punu suradnju sa Sudom«, kazala je Del Ponte.

U slučaju Hrvatske Del Ponte je izvijestila da sada većina njezinih zahtjeva za pristup do dokumentima i svjedocima ima »ozbiljan i profesionalan tretman«, ali je poručila

da se kvaliteta i brzina suradnje znatno povećavaju »približavanjem važnih međunarodnih rokova, i stavljanjem suradnje u središte pozornosti«.

Kazala je kako je hrvatska Vlada nedavno dostavila Sudu podatke kojima potkrepljuje tvrdnje da je Gotovina izvan Hrvatske, a da je ona prigodom posljednjeg posjeta Zagrebu prenijela informacije po kojima je Gotovina u Hrvatskoj te o zaštiti koju ondje uživa. »Usuglasili smo se da radimo zajedno kako bi ga locirali i uhitili i u tom smislu primila sam čvrsta uvjerenja«, dodala je.

Carla del Ponte kazala je kako je vodila još 17 istraga sa 62 osumnjičenika koje će

najvjerojatnije biti predane lokalnim sudovima. Od njih bi 12 slučajeva s 48 osumnjičenih dobila BiH, 3 slučaja s 8 osumnjičenih Hrvatska i 2 slučaja sa 6 osumnjičenih Srbija i Crna Gora.

Glede suradnje Srbije i Crne Gore, Del Ponte je rekla kako je ona i dalje teška i veoma politizirana i u vezi s uhićenjem i izručenjem optuženih i u pristupu dokumentima i dopuštanju svjedocima na visokim položajima da svjedoče. Naglasila je kako vjeruje da je među 17 optuženika koji su još na slobodi preko polovice, uključujući *Ratka Mladića*, u Srbiji i Crnoj Gori. Glede Republike Srpske, Del Ponte je rekla da vlasti u tom entitetu nisu do sada locirali i uhitili niti jednog jedinog optuženika. Suradnju bosanskih Hrvata iz Federacije BiH Del Ponte je ocijenila nezadovoljavajućom.

Premijer Ivica Račan izjavio je da nije pesimist u pogledu hrvatske pozicije nakon izvješća što ga je Vijeću sigurnosti UN-a podnijela glavna haška tužiteljica Carla del Ponte.

Izvješće o suradnji Hrvatske s Međunarodnim kaznenim sudom u okviru je očekivanoga, izjavio je ministar vanjskih poslova Tonino Picula. ■

Vlada SAD-a ponudila pet milijuna dolara za Gotovinu

Sjedinjene Države ponudile su pet milijuna dolara nagrade za pouzdanu informaciju o trenutnom boravištu odbjeglog hrvatskog generala *Ante Gotovine*, izjavio je američki izaslanik za ratne zločine veleposlanik *Pierre-Richard Prosper*. Dodao je da će informatoru, ako on to želi, biti zajamčena potpuna zaštita identiteta i preseljenje u bilo koji dio svijeta, uključujući SAD.

Prema riječima Prospera, uskoro će biti otvorene tzv. vruće linije za moguće pružanje informacija, čiji će telefonski brojevi biti objavljeni u hrvatskim medijima, a mogući informatori mogu se već sada javiti u politički odjel američkog veleposlanstva. Ponovio je da SAD nema razloga vjerovati da Gotovina nije u Hrvatskoj te ponudio Hrvatskoj i tehničku pomoć u otkrivanju Gotovinih boravišta.

Američki State Department još je u 1999. godini ustanovio posebni program pod nazivom *Nagrade za pravdu* kojim se

nudi nagrada do pet milijuna dolara za sve odbjegle optuženike Haškog suda (ICTY), a u protekle četiri godine isplaćeno je u sklopu tog programa oko 10 milijuna američkih dolara.

Ministar unutarnjih poslova Šime Lučin, osvrnuvši se na pisanje nekih medija o ponudi nagrade američke vlade za podatke o generalu Anti Gotovini, izjavio kako MUP, odnosno Vlada o tome nisu dobili nikakve obavijesti. ■

Manjine u RH traže pozitivnu diskriminaciju

Predstavnici Kluba nacionalnih manjina u Hrvatskom saboru pozvali su pripadnike manjina da na skorašnjim parlamentarnim izborima biraju manjinske, a ne stranačke kandidate.

Zastupnik talijanske nacionalne manjine *Furio Radin* rekao je na konferenciji za novinare kako »manjinama preostaje jedino da zaštitu prava na dopunsko glasanje, (da imaju dva glasa) koje im jamči Ustav, zatraže pred Međunarodnim sudom za ljudska prava u Strasbourgu, budući da su ovakvim stajalištem diskriminirane«.

Zastupnici češke i mađarske manjine *Zdenka Čuhnil* i *Tibor Santo* upozorili su da su stranke vladajuće koalicije, u zajedničkom programu iz 2000., isticale zaštitu nacionalnih manjina i »obećavale pozitivnu diskriminaciju«.

Saborski Odbor za Ustav, Poslovnik i politički sustav donio je stav da pripadnici nacionalnih manjina mogu glasovati samo jedanput jer ih to izjednačava sa svim ostalim građanima. ■

Okrugli stol »Inicijative mladeži« o unutar nacionalnom dijalogu

Suradnja i konsenzus su neophodni

»Loše bi bilo da na sljedećim izborima Hrvati idu podijeljeni« (Petar Kuntić). »Može se dogoditi da Hrvati ostanu bez ijedne stranke« (Martin Bačić). »Moramo sjesti za isti stol i postići konsenzus« (Franjo Vujkov)

Čelnici dvije hrvatske stranke DSHV i HNS izrazili su spremnost da se u roku od tjedan dana susretu i započnu pregovore o zajedničkom nastupu na predstojećim izborima. Predsjednici obje stranke rekli su na Okruglom stolu koji je organizirala »Inicijativa mladeži« da je koalicija nužna ukoliko se želi sačuvati politička opcija Hrvata na ovim prostorima i zastupljenost u vlasti, lokalnoj prije svega pa zatim i pokrajinskoj i republikskoj.

Prema riječima Nikole Perušića, šefa koordinacionog tima Inicijative mladeži, osnovni principi rada i zadaće ove udruge jesu prenošenje iskustva stečenog u angažiranju tijekom posljednjih godina u nevladinom sektoru na mlade generacije, educiranje kroz različite radionice i širenje duha suradnje u krugu postojećih hrvatskih institucija i organizacija. U tom duhu sazvan je i Okrugli stol 13. listopada u Plavoj vijećnici Gradske kuće, gdje su čelnici dvije stranke Hrvata u Vojvodini v. d. predsjednik DSHV Petar Kuntić i predsjednik subotičke podružnice DSHV Mar-

tin Bačić, te predsjednik Hrvatskog narodnog saveza Franjo Vujkov mladima govorili o mogućnostima suradnje ove dvije stranke u svjetlu predstojećih izbora i očekivanog donošenja novog zakona o političkim strankama gdje se predviđa da će se morati sakupiti 1.500 ili 3.000 potpisa za preregistraciju stranke.

ČETIRI ISKORAKA: Petar Kuntić je govorio o promjenama koje su se dogodile u Demokratskom savezu Hrvata u Vojvodini, nakon 13 godina, kako u rukovodstvu tako i u programu. Četiri su segmenta na kojima je težište u predstojećem periodu, kojeg su nazvali »Program četiri iskoraka«. Prvi cilj jest homogenizacija političke opcije Hrvata u Srbiji i Crnoj Gori. »Jedna jaka politička opcija potrebna je danas hrvatskom narodu na ovim prostorima. Loše bi bilo da na sljedeće izbore Hrvati idu podijeljeni, jedni protiv drugih, i ide se k tome, kako sada stvari stoje, da se postigne konsenzus barem kad su u pitanju predstojeći izbori«, rekao je Petar Kuntić. »Drugi iskorak tiče se odnosa s Crkvom i svećenicima, a ovi odnosi su ta-

koder bili poremećeni u prethodnom periodu, ne vidim razloga zašto je to tako, i mi te odnose želimo poboljšati. Također je nužno normalizirati i rad Hrvatskog nacionalnog vijeća. DSHV se želi aktivno uključiti u rad HNV-a, što samo može do-

prinijeti boljem funkcioniranju Vijeća, jer DSHV ima razvijenu infrastrukturu i logistiku u Vojvodini. Sljedeći, možda i najvažniji cilj, jest integracija Hrvata u društveno-politički i ekonomski život Srbije. Ova država mora nas prihvatiti kao Hrvate, bez potrebe da se sakrivamo iza bunjevštine, jugoslavenstva i slično, u svim institucijama kao što su sud, policija, državna uprava. Da nas prihvate kao Hrvate, tu gdje živimo, kao što je to istaknuo i predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić, prilikom nedavne posjete Srbiji i Crnoj Gori«, iznio je Kuntić.

Martin Bačić je upozorio na dva temeljna problema hrvatske zajednice: prvi se tiče Zakona o političkim strankama, za koji se očekuje da će biti usvojen, gdje se predviđa ovjera na sudu 3.000 potpisa, i on smatra da su, ako se taj Zakon usvoji, perspektive hrvatskih stranaka neizvjesne, odnosno, loše. Drugi problem je školstvo, jer se roditelji u velikoj mjeri i dalje us-tručavaju djecu upisati u hrvatske razrede. U tom smislu Bačić je rekao da je nužna suradnja između hrvatskih institucija i organizacija, jer je »naša perspektiva samo ako zajednički vršimo naš politički zada-

tak, jer se može dogoditi da Hrvati ostanu bez ijedne stranke».

OTVORENI ZA RAZGOVORE: Franjo Vujkov, predsjednik Hrvatskog narodnog saveza, ukratko je iznio povijest nastanka mlađe hrvatske stranke, koja je osnovana uglavnom od nekadašnjih članova DSHV-a nakon katastrofalnog poraza te stranke na izborima 1996. godine, kada je s 15 odbornika »spala« na 3 odbornika. »I tada je bilo Hrvata odbornika u općinskoj skupštini, međutim, oni su bili u drugim strankama, koje su u suštini radile na razbijanju našeg korpusa. Tada se procijenilo, na nivou Foruma hrvatskih institucija, da je potrebno oformiti jednu političku stranku kojoj nije bio cilj konkurirati DSHV-u, već privući glasače iz hrvatskog korpusa koji su glasali za razne druge stranke. Ono što je bilo negativno u DSHV-u tada, jest bilo izrazito liderstvo i krut nastup u odnosu na sva vitalna pitanja«, rekao je Vujkov, i zaključio: »Mi smo fleksibilni, opredijeljeni i otvoreni za razgovore, samo od jednog cilja ne smijemo odstupiti, a to je očuvanje nacionalnog identiteta Hrvata na ovim prostorima. Ovdje, međutim, nedostaje komunikacija između dvije stranke, što je u ovom trenutku nužno. Problemi u

funkcioniranju Hrvatskog nacionalnog vijeća su evidentni i rezultate ne možemo ocijeniti kao prihvatljive. Uspostavljanje komunikacije između dvije strane je nužni korak i naše životno pitanje, jer se mi prema ciljevima i zadaćama ne razlikujemo. Na predstojećim izborima moramo biti u koaliciji, i kroz komunikaciju i razgovor trebamo doći do konsenzusa. Nemamo pu-

no vremena i moramo sjesti za isti stol, s moje strane, mi smo spremni za razgovore«.

Na pitanja mladih kada će doći do konkretnih razgovora između dvije stranke, njihovi čelnici su odgovorili da se razgovori mogu očekivati već ovog ili narednog tjedna.

J. Dulić

Čelnici DSHV-a u posjetu Bačkom Monoštoru

Zaustaviti konflikte

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini ne smije više dolaziti u konflikt s Crkvom, niti s institucijama Republike Hrvatske, a unutar hrvatskog korpusa u Vojvodini mora se ostvariti suradnja, suštinski je zaključak sastanka koji je vodstvo DSHV-a održalo s članovima stranke u Bačkom Monoštoru.

Na razgovoru, održanom prošloga petka, kojem su prisustvovali, između ostalih, čelnici DSHV-a *Martin Bačić*, *Josip*

Gabrić, *Marijana Čović* i *Lazar Baraković*, vršitelj dužnosti predsjednika DSHV-a *Petar Kuntić* izjavio je kako se Hrvati iz Vojvodine moraju integrirati u politički, gospodarski i sveukupni život Srbije, jer sve što bi bilo suprotno, vodilo bi getoizaciji. Kuntić se također založio i za veće su djelovanje Hrvata u institucijama države, u policiji, sudstvu, školstvu i inspekcij-skim organima.

Jedan od narednih zadataka, kako je rekao Kuntić, jest da se animiraju poduzetnici iz Hrvatske da razviju svoje poslove i s ove strane granice, i to u mjestima u kojima je značajnije zastupljeno hrvatsko stanovništvo, kako bi se osigurali uvjeti za život, rad i opstanak Hrvata na ovim prostorima. S tim u vezi Monoštorcima je obećano da će delegacija DSHV-a, u kojoj će biti i poduzetnici iz bačkog Podunavlja, posjetiti Beli Manastir i pokušati dogovoriti gospodarsku suradnju.

Prisutni članovi DSHV-a iz Monoštora čelnicima stranke su ukazali na problem osnovne škole, za koju su izdvajali samo doprinos, a koja je u ruiniranom stanju i za čiju se rekonstrukciju još nitko nije zauzeo. Također su sugerirali da se smanji utjecaj politike na život, a da se stranka više posveti gospodarskim temama, jer je to ono od čega se živi, rečeno je.

N. S.

Je li u službi državne sigurnosti provedena reforma

Vječni plamen

Kako je Državna sigurnost, odnosno BIA, sačuvala strukturu i kadrove nakon obaranja Miloševića i kako je spasavajući sebe dovela sve ostalo na rub propasti

I pored nepobitno utvrđene činjenice da su gotovo svi od petnaestorice optuženih za neposredno sudjelovanje u atentatu na premijera *Zorana Đinđića* bili aktivni službenici BIA ili dugogodišnji suradnici, i pored jasnih dokaza da su u atentatima na *Vuka Draškovića*, *Ivana Stambolića* i *Slavka Ćuruviju* bili uključeni veliki dijelovi Državne sigurnosti, država i dalje ne osjeća potrebu da u toj službi nešto suštinski mijenja. Ukupni rezultat obećanih reformi od petog listopada naovamo – promjena službenog imena Službe i njeno izdvajanje iz MUP-a, uz nešto personalnih promjena u vrhu – nikako ne može proći kao raščišćavanje s prošlošću. Najzad, riječ je o organizaciji koja je desetljećima bila omiljeno sredstvo političkog nadzora i represije, a koja je tijekom Miloševićeve vladavine postala sasvim kriminalizirana.

Ovo istraživanje nema za cilj osvijetliti mračne tajne iz perioda prije i za vrijeme Miloševića – o tome postoji obilje podataka – već objasniti kako je Služba gotovo netaknuta opstala od 5. listopada 2000. do danas, služeći se oprobanim metodama iz svog arsenala: lažima, manipulacijom, ucjenom i likvidacijom, a sve pod velom tajnosti i u ime nacionalnih interesa.

STRUKTURA: Da bi se ova priča shvatila, potrebno je u osnovnim crtama osvijetliti strukturu Službe koju je Milošević ostavio svojim nasljednicima prilikom napuštanja vlasti. U to vrijeme, Služba je imala oko 5.000 uposlenih (danas ih ima nešto manje) i bila je, kao i danas, organizirana u deset uprava, koje se zatim dijele na odjeljenja. Petog listopada na čelu Službe bio je *Radoimir Marković*, sa zamjenikom *Nikolom Ćurčićem*, dok su mu pomoćnici bili *Franco Simatović Frenki*, *Branko Crni* i *Miša Vilotić*.

Pored podjele na uprave, ništa manje važan dio organizacijske sheme Službe je podjela po dubini na centre, kojih u Srbiji ima onoliko koliko ima gradova. Najvažniji je, naravno, Beogradski centar, na čijem se čelu 5. listopada nalazio *Milan Radonjić*, optužen pa oslobođen za atentat na Ibarskoj magistrali, a njegov zamjenik bio je *Veselin Lečić*, kasnije časnik sigurnosti u Jedinici za specijalne operacije (JSO). Na čelu Prvog, kontraobavještajnog odjeljenja Beogradskog centra bio je *Goran Živaljević*, sadašnji zamjenik načelnika BIA, a na čelu Drugog odjeljenja *Miša Miličević*, sadašnji načelnik. Na čelu Trećeg odjeljenja nalazio se *Stevan Basta*, svjedok u procesu protiv Markovića, koji je priznao kako je aktivno sudjelovao u praćenju Draškovića uoči atentata na Ibarskoj magistrali i u Budvi.

Ne treba zaboraviti ni JSO, udarnu pesnicu Službe, iz čijeg su sastava došli svi izravni izvršitelji atentata na Draškovića i Stambolića. Na čelu JSO-a bio je, kao što je poznato, *Milorad Ulemek Luković Legija*, koji je odgovarao izravno Simatoviću i Radetu Markoviću. Legijin zamjenik *Dušan Maričić Gumar* optužen je da je li-

kvidirao Stambolića, uz još nekolicinu kolega iz iste jedinice, a časnik sigurnosti je bio *Milorad Bracanović*, uhićen pa pušten tijekom operacije Sablja. Ovo je, dakle, bio sastav u kome je Služba dočekala 5. listopad 2000. Kao što ćemo vidjeti, nitko od gore pomenutih ljudi iz vrha Službe, izuzev Radeta Markovića i Gumara, nije dopao zatvora, a mnogi su u posljednje tri godine lijepo napredovali.

VISKI, SUZE I KOMPAKT DISKOVI: Iako je jedan dio Službe još prije 5. listopada uspostavio mostove prema budućoj vlasti, na dan kada je pao Milošević vladali su zbunjenost i strah.

»Nitko od nas nije znao kako će se sve završiti«, svjedoči jedan bivši visoki dužnosnik Službe. »Mnogi nisu došli na posao. U nekim uredima se plakalo, u drugima se točio viski.« Ipak, neki nisu gubili vrijeme: već u petak 6. listopada ujutru, Nikola Ćurčić, kao šef stambene komisije, okupio je svoje najbliže suradnike i podijelio im četverosobne stanove, a kako se Vlasi ne bi dosjetili, rješenja su bila uredno antitadirana i pohranjena u arhiv. Već u subotu pristupilo se ozbiljnijem poslu: uništavanju svega što bi moglo kompromitirati čelne ljude Službe i njihove prijatelje. Dok je Srbija mamurala, kotlarnice u Institutu za sigurnost radile su punom parom i nastavile su raditi puna tri dana. Spaljivani su dokumenti o praćenju »unutrašnjih neprijatelja«, o ucjenama i malverzacijama, o »suradničkim vezama« (doušnicima), i takozvani »omoti« – neobrađeni transkripti i informacije o osobama koje službeno nisu bile predmet istrage. Izvori »Vremena« tvrde kako je uništenih dokumenata bilo toliko da nisu mogli stati u peći, pa su spaljivani u dvorištu Instituta i u obližnjem parku. Primjera radi, samo iz jednog ne baš velikog grada s juga Srbije dopremljen je pun kamion dokumenata, to jest oko pet tona. Radilo se brzo, ali sustavno: od svih centara u Srbiji, jedino su dva manja grada u Vojvodini sačuvala kompletnu dokumentaciju. Naročito se vodilo računa da se zaštite doušnici, čiji su se spiskovi (registri) čuvali u sefovima načelnika uprava, odjeljenja i centara. Najstariji datum sadašnjeg centralnog registra suradnika Službe pada u siječnju 2001.

Vjerojatno se nikad neće saznati koliko je važnih dokumenata nestalo u vatri. Koristeći zbunjenost nove vlasti, Marković i suradnici imali su dovoljno vremena pokriti tragove antitadiranim rješenjima o »redovnom i planskom« oslobađanju od vjška dokumentacije. Tako se, kada je nova vlast konačno ušla u arhiv, ispostavilo kako je tamo sve u redu i da ništa ne nedostaje. A kada je MUP više mjeseci kasnije velikodušno dozvolio građanima da pod određenim uvjetima dobiju uvid u svoj dosije, ispostavilo se da, uz par izuzetaka, gotovo nitko u Srbiji nije bio praćen, prisluškivan i cinkaren.

Dio teksta Dejana Anastasijevića preuzet iz »Vremena«

*Ukupni
rezultat
obećanih
reformi od
petog
listopada
naovamo –
promjena
službenog
imena
Službe i*

*njeno
izdvajanje iz
MUP-a, uz
nešto
personalnih
promjena u
vrhu –
nikako ne
može proći
kao
raščišćava-
nje s
prošlošću*

Hotel »Panonija«

Lascivno ili licemjerno pitanje je sad

*Treba izabrati predsjednika koji će okupiti sve partijske grupacije i dogovoriti datum prijevremenih izbora za republički parlament čiji će se saziv obvezati na donošenje novog Ustava u roku ne duljem od rujna 2004. godine **

To je glavna stvar, sve ostalo je zamajavanje koje za vojvođanske stranke nema nikakvog suštinskog značaja

Piše: Mirko Sebić

Ovih dana nekako spontano iz sjećanja iskrsava jedna relativno davna anegdota koja datira još iz vremena mилошевићevskog saziva Savezne skupštine. U to vrijeme u Skupštini je bilo više zastupnika iz Vojvodine nego onih koji su Vojvodinu predstavljali. To je bilo vrijeme kada je sadašnji potpredsjednik republičke Vlade Miodrag Isakov »autonomašio« po Saveznoj skupštini. Ali, ova anegdota nije o njemu, već o jednom drugom Vojvođaninu, također autonomnaški nastrojenom. Dakle, taj autonomnaš, iznerviran dvoličnošću i pokvarenošću tadašnjih zastupnika vladajuće koalicije SPS-JUL, izađe za skupštinsku govornicu i održa poduži govor. U govoru su često spominjani pridjevi »lascivan« i »lascivno« i opominjani su zastupnici da se okanu te lascivnosti. Govor je ono malo zastupnika koji su ga slušali ostavio u priličnoj zabuni. Nikom nije bila sasvim jasna upotreba riječi »lascivan«. Kasnije, u skupštinskom restoranu, netko upita dotičnog govornika što je mislio pod izrazom lascivan i dobi sasvim jednostavan odgovor: »To ti je kad jedno misliš, drugo radiš a treće govoriš«.

Ovo inovativno korištenje pridjeva »lascivan« (po *Bratoljubu Klaiću* – Rječnik stranih riječi: lascivus /lat./ bestidan, sablažnjiv, puten, bludan, razvratan) anegdota pripisuje *Sredoju Mihajlovu* iz Bečkerek, Petrograda, da ne kažemo Zrenjanina, novopečenom ekspertu, članu ekspertske stranke G17 plus. Znamo da su se mnogi sprdali s čestitim zastupnikom i tada kad je držao govor, kao i onomad kad je negodovao što ga nitko ne poziva na proslavu 27. travnja, tadašnjeg Dana državnosti Srbije, ali danas je sasvim jasno da povezati dvoličnost, prevrtljivost i lažljivost s lascivnošću, da ne kažemo s prostitucijom, nije sasvim bez osnova. Banatski ekspert je zapravo vojvođanski prorok u onom izvornom nadahnutom smislu te riječi i to je vjerojatno bila i preporuka za upis u straniku G17 plus.

MILOŠEVIĆIZAM BEZ MILOŠEVIĆA: Vojvodinom će jednog dana možda vladati eksperti, a danas Vojvodinom, po mišljenju *Živana Berisavljevića*, predsjednika Unije socijalista Vojvodine, izrečenom u intervjuu danom nedjeljnom »Dnevniku«, vlada Demokratska stranka.

Gospodin Berisavljević još dodaje: »I danas živimo u željeznom omotaču Miloševićevog ustava. Stvarni demokratski procesi, stvarna transformacija političke scene Vojvodine, a time i Srbije, desit će se tek kad se suštinski promijeni ustavni položaj Vojvodine.«

je. Ali, ako je ovo paranoja, na što se soplelo pisanje novog Ustava? Netko će reći da DS vlada Vojvodinom i da kontrolira Čankovu Ligu socijaldemokrata Vojvodine, ali kako bi je kontrolirala (ako je uopće kontrolira) kad Ustav Srbije bude garantirao autonomiju.

Živimo u mилошевићevskoj Srbiji bez Miloševića i sve snage treba ujediniti u borbi za autonomiju Vojvodine, jer je ona osnova demokratskog pitanja. Možda će netko okrenuti glavu na ovom mjestu i reći kako je pretenciozno tako nešto tvrditi, ali postoji veza između Ustava i demokracije, a isto tako i između Ustava i autonomije. A, ako i progutate ovo naprijed rečeno, sigurno će vam tvrdnja kako se igra na parlamentarnoj krizi i izazivanju prijevremenih izbora zapravo dešava zbog Vojvodine, točnije zbog upokojenja težnje ka autonomiji, izgledati ipak pretenciozno, možda čak i paranoično.

PARANOJA ILI MANEVAR: Ali, sasvim je moguće da fingirajući nepomirljivi sukob recimo G17 plus i DS odigraju manevar s prijevremenim izborima posle kojih ostvare reformsku koaliciju bez kojekakvih autonomnaša, vojvođanskih saveza i tome sličnih. Netko bi mogao pomisliti da u ovakvom umovanju ima dosta paranoje, i da mi svuda vidimo protivnike autonomi-

Ustavna kriza i prijevremeni parlamentarni izbori u ovom trenutku ne odgovaraju jedino Vojvodini. Nama jedinima ne odgovara ustavni status quo, nastao ustavnim krizom, svi drugi mogu razvlačiti Slobin Ustav dok im je milo, mi ne smijemo. Iz tog stava mogla bi ishoditi sva politika autonomista na srpskoj političkoj sceni i svaki potez u parlamentu srpskom. Dakle, ako su naponi Ustavne komisije zaludni i ako od pisanja prijedloga novog Ustava nema ništa, onda treba dodati gas, a ne kočiti. Treba izabrati predsjednika koji će okupiti sve partijske grupacije i dogovoriti datum prijevremenih izbora za republički parlament čiji će se saziv obvezati na donošenje novog Ustava u roku ne dužem od rujna 2004. godine, kada po zakonu treba raspisati izbore za pokrajinsku Skupštinu. To je glavna stvar, sve ostalo, poput bavljenja temeljnom rekonstrukcijom Vlade ili njenim rušenjem, je zamajavanje, koje za vojvođanske stranke nema nikakvog suštinskog značaja. Lascivno ili licemjerno, ali to se uraditi mora.

Mr. Željko Holjevac, povjesničar sa Instituta društvenih znanosti »Ivo Pilar« u Zagrebu

Kompatibilnost bunjevačkog s hrvatskim

U Bačkoj, za razliku od Like, bunjevačko ime se održalo do danas iz niza razloga, dobrim dijelom i zbog takvih koji nemaju veze s prirodnim procesom nacionalne integracije. Znamo da je često to bila i politička volja da to ime preživi i da se zapravo njime supstituiraju hrvatsko ime.

Razgovor vodila: Jasminka Dulić

Magistar povijesti Željko Holjevac, sa Instituta društvenih znanosti »Ivo Pilar« iz Zagreba, sudjeluje u projektu toga Instituta posvećenom istraživanjima povijesti kulture Hrvata u susjednim i okolnim zemljama, iz hrvatske perspektive, a koji vodi dr. Dragutin Pavličević. Njegov prvi dolazak u Bačku, gdje je boravio kao sudionik skupa posvećenog biskupu Budanoviću, iskoristili smo za razgovor sa njim za »Hrvatsku riječ«, među ostalim i o temi kojom se u svom znanstvenom radu bavi – primorskim i ličkim Bunjevcima kao posebnoj skupini hrvatskog nacionalnog bića, o čemu je i govorio na skupu u Subotici.

HR: Vi ste govoreći o Bunjevcima u Lici i Primorju kazali da se danas odrednica Bunjevac u tom području više ne pojavljuje...

Točno. Naime, zna se u znanosti točno koja su bunjevačka prezimena u Lici i Primorju, međutim prirodnim utapanjem u hrvatsku naciju, jednostavno se pred hrvatskim imenom bunjevačko ime povuklo. Postoje i danas neki tragovi bunjevačkog imena, tako se na području Senja spominje nogometni klub »Bunjevac«, ima interesa i u gradskom muzeju i senjskom zborniku za proučavanje Bunjevaca, priprema se jedna izložba u perspektivi za 3-4 godine koliko će biti potrebno da se to realizira, međutim u Lici je to danas jedna kulturološko-povijesna činjenica više nego stvarnost.

HR: U Vojvodini postoje različite teorije o podrijetlu imena Bunjevac, kakvo je vaš viđenje ovog pitanja?

To vam je jedno prilično zamršeno pitanje, svi koji su se s time bavili uglavnom iznose nekoliko teorija. Ona najpoznatija

je da je to po rijeci Buni, pritoci Neretve u Hercegovini. Meni osobno se čini da je to zapravo i najlogičnije ishodište jer Bunjevci koji su došli u Liku a dobrim dijelom i u ove vaše prostore potiču ili iz dalmatinske unutrašnjosti ili Hercegovine odnosno šireg zaleđa pod turskom vlašću tada. Teško je precizno definirati, dokumenti su tu nesigurni ili su uništeni ili nisu ni postojali. Uglavnom je to šire područje Hercegovine, sjeverne Dalmacije i možda i šire gdje je bilo prisutno katoličko stanovništvo od ranije. Druga je teorija da ime Bunjevci potiče odatle što su se oni često bunili. Naime, u prvoj polovici XVIII. stoljeća vi u Lici imate nekoliko baš bunjevačkih buna u kojima ne sudjeluju drugi stanovnici nego samo Bunjevci. Jedno izvješće iz 1701. godine za njih govori da su oni »narod neobuzdani« a i vojne i crkvene vlasti su ponekad imale dosta poteškoća s njima. Bili su dosta, kako se u Lici zna reći, svoje glavi, odnosno »svoje ćudi«. Trebalo je najprije da se oni sami u nešto uvjere da bi to prihvatili. I treća je teorija da to potiče od riječi bunja, a to je vrsta nastambe. Osobno se ne bih upuštao u to koja je teorija ispravna budući da u literaturi o tome nema suglasnosti ali meni osobno se ova prva, o rijeci Buni u tom području, nekako čini najlogičnijom jer svaka skupina koja se nekud seli nosi neke uspomene na sredinu iz koje dolazi.

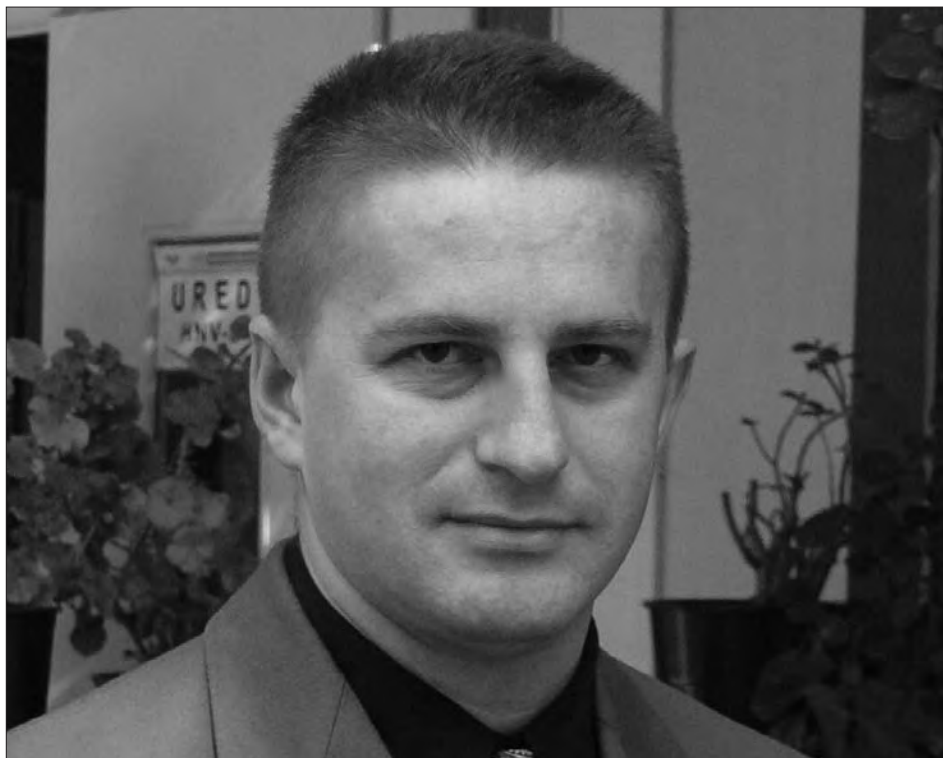
HR: Često se mogu čuti različite tvrdnje, ovdje kod nas, da su bunjevački Hrvati u stvari pokatoličeni Srbi, te da Bunjevce Hrvati neopravdano »svojataju«, pozivajući se pri tome upravo na podrijetlo Bunjevaca. Možete li reći nešto više o području s kojeg su došli Bunjevci u Bačku?

Poslije oslobođenja Like i Krbave od

Turske vlasti 1689. ponovno se taj prostor naseljava jer sa odlaskom Turaka odlazi i veliki broj pretežno muslimanskog stanovništva, koji je u vrijeme njihove 160-godišnje vladavine na tom području obitavao. Tada se na području Like i Krbave susište pet etničkih zajednica. Prije svega su tu bili Hrvati, a tada se pod pojmom Hrvata mislilo na doseljenike iz okolice Brinja, Ogulina, Modruša, Senja, onih dijelova koji su prije toga bili s hrvatske strane granice u odnosu na Tursku. Na drugom mjestu su Bunjevci koje ponekad izvori zovu katoličkim Vlasima, jer Vlah je u ono vrijeme bio svako tko se selio, tko je živio nomadskim životom a razlika je bila u vjeri. Sljedeći su bili pokršteni muslimani, oni koji su ostali i pretežno se konvertirali na katoličanstvo, zatim su bili Kranjci, doseljenici pretežno s područja Gorskog kotara i pravoslavni Vlasi koji su također došli u to područje, poslije 1689. U jednom pismu iz 1702., senjskog biskupa Martina Brajkovića, kojemu je to područje povjereno na crkvenu upravu, govori se da u Lici i Krbavi živi takozvani peterostruki narod i to su ovih pet skupina koje sam nabrojio. Među njima je i bunjevačka kao vrlo značajna skupina i po broju pripadnika obitelji odnosno rodova i po teritorijalnom razmještaju uglavnom u širem području Gospića, u Lovincu i okolici, Perušiću, Pazarištu i u Podgorju oko Karlobaga, ne računajući šire zaleđe Senja gdje su oni još od ranije bili prisutni. Tih pet skupina, taj peterostruki narod je u tom obliku opstao do 19. stoljeća, kada imamo procese nacionalne integracije i kada četiri od tih pet skupina polako urastaju u hrvatsko nacionalno tkivo pa se tada i ime Bunjevac počinje povlačiti kao što se povlači i ime Kranjac, kao i naziv neokršćani odnosno neokristijani za muslimane, dok jedino pravoslavni Vlasi na osnovu vjere preraštaju u srpski nacionalni korpus na tom području.

HR: Kakve su karakteristike bunjevačke etničke skupine u tom periodu?

To je bilo pokretno stočarsko stanovništvo koje se prilično selilo u vrijeme dok su te seobe bile. Naime to je kraj XVI. početkom XVII. stoljeća kada oni dolaze, 1605. godine i 1627. u mjesto Lič u Gorskome kotaru blizu Fužina, jedna skupina dolazi u Hreljin u zaleđe Bakra i u Krmpote u zaleđe Novog Vinodolskog odnosno Senja a nešto ih se spušta i u sam Senj. Kasnije oni naseljavaju Krasno u zaleđu Senja, Podgorje oko Karlobaga, djelomično oni tada dolaze i u Liku u vrijeme kad je ona bila u

turskim rukama. Međutim, pravo intenzivno naseljavanje Like je uslijedilo poslije 1689. godine kad je Lika oslobođena od turske uprave. Tada značajne skupine Bu-

Mr. Željko Holjevac je rođen u Lici, u Brinju 1973. godine. Studirao je povijest u Zagrebu, diplomirao 1997., magistrirao prije godinu dana, a bavi se s tri osnovne teme. Prva tema su gradišćanski Hrvati i Hrvati u Mađarskoj, druga tema je njegovo domicilno područje, Lika i Primorje, gdje surađuje među ostalim i s ličkim biskupom Bogovićem. Treća oblast njegovog rada vezana je za doktorat, a to je tema hrvatsko-mađarskih odnosa 1860-tih godina, znači u vrijeme i oko nagodbe.

Do sada je iz povijesti Like objavio knjigu »Gospić u Vojnoj krajini«, a u »Ličkoj reviji«, časopisu koji izlazi u Gospiću u izdanju Matice Hrvatske u Gospiću objavio je članak o Južnoj Lici (Gračac, Lovinac), prošle godine, kad je bilo 700 godina prvog spomena tog područja. U tom članku je vrlo jasno prikazana diferencijacija bunjevačkog stanovništva u Lovincu i pravoslavnog srpskog stanovništva u području Gračaca. Naravno, bunjevaštvo je tu postojalo samo u prošlosti, jer se danas ta karakteristika među stanovništvom potpuno izgubila i danas su svi oni Hrvati – Ličani.

njevaca naseljavaju gospićko šire područje, naseljavaju Lovinac s okolnim selima Perušićko i Pazariško područje: uglavnom su to zapadni dijelovi Like odnosno područje oko same rijeke Like kao takve. Još nekih zajednica Bunjevaca je bilo u većoj mjeri u prošlosti i u području Krba ve oko Udbine, odakle je 1942. uslijedio egzodus hrvatskog stanovništva uslijed ratnih zbivanja, jer je pravoslavno srpsko stanovništvo tamo bilo prevladavajuće. Ista sudbina je 1941. zadesila dva hrvatska-bunjevačka naselja u Ličkom Pounju – to je Boričevac i Brotnja, tamo su se Hrvati naselili krajem 18. odnosno početkom 19. stoljeća, jer je taj dio Like oslobođen od Turaka 1791. – znači sto godina nakon oslobođenja najvećeg dijela Like.

HR: Postoje li podaci o tome kojom vrstom gospodarstva se bavilo bunjevačko stanovništvo u to vrijeme?

Uglavnom su se najvećim dijelom bavili stočarstvom, dok su bili pokretni, zahvaćeni procesom seoba. Kasnije kada se njihovo naseljavanje stabiliziralo i kada su prestale seobe, kada su pustili korijenje u ličkom području, onda su se počeli baviti zemljoradnjom. Živjeli su u svojim tradicionalnim zajednicama seoskim životom i dugo je trebalo dok su se integrirali i pod svjetovnu i crkvenu jurisdikciju. Posebna je priča i s tim bunama, a onda i s nekim zanimljivim podacima u arhivu Senjske biskupije. Naime Senjski biskup je 1752. izdao okružnicu nekim župnicima preko Velebita da malo pripaze na bunjevačka

prela, gdje se održavaju sastanci mladića i djevojaka imajući na umu nemoral koji se krije iza toga i da se na svaki način iskorišteni bunjevačka nošnja osobito djevojačka, koja je za tadašnja shvaćanja bila preslobodna. Naravno, to je moje pre-pričavanje onoga što u tom dokumentu piše. To je situacija 1752. godine.

HR: Kada dolazi do socijalne i nacionalne integracije Bunjevaca na tom području?

Tokom 1882. godine jedan krajiški časnik u Lici *Ivan Murgić* u zagrebačkom književnom časopisu »Vijenac« objavluje svoje uspomene na Liku i Gornju Krajinu i poseban naglasak daje na Bunjevce. Što on tamo kaže? Za razliku od situacije prije 130 godina, gdje se biskup žali na njihovu odjeću i na noćna prela, *Murgić* kaže da su Bunjevci jako moralni i da čvrsto drže katolički nauk. Znači, u tih stotinjak godina je ta njihova socijalna integracija u jedno okruženje kojem su oni pripadali nakon seoba i nakon tih turbulencija bila i te kako pozitivna, a nakon nje je uslijedila nacionalna integracija koncem XIX. i početkom XX. stoljeća kada se bunjevačko ime povlači pred općom hrvatskom nacionalnom oznakom.

HR: Što je s Bunjivcima koji su došli u Ugarsku?

Njima se posebno nisam bavio, osim što mogu načelno reći da oni dobrim dijelom potiču iz istih područja kao i oni u Lici, znači dok su ovi otišli na Zapad, vaši pre-cu su otišli u Bačku. Bunjevačko ime se, za razliku od Like, ovdje održalo do danas iz niza razloga, dobrim dijelom i zbog takvih

koji nemaju veze s prirodnim procesom nacionalne integracije. Znamo da je često to bila i politička volja da to ime preživi i da se zapravo njime supstituiraju hrvatsko ime, dok je u hrvatskom području bilo suprotno, pa je hrvatsko ime preslojilo subetničke karakteristike.

HR: Kako Vi objašnjavate da u ovim krajevima i dan-danas opstaje jedan anakronizam kao što je bunjevačka narodnost?

Teško je to objasniti, ali pokušat ću na jedan način. S bunjevačkim preporodom, djelom *Ivana Antunovića*, s Bunjevačko-šokačkim novinama i Bunjevačkom vilom zapravo je tu bunjevačko ime postalo sinonim za hrvatstvo, i tu se u tom periodu zapravo hrvatstvo javlja pod bunjevačkim imenom. Hoće li Bunjevci nastaviti svoje hrvatstvo izražavati pod imenom Bunjevaca ili će govoriti više o sebi da su oni Hrvati a onda Bunjevci odnosno da su Bunjevci pa onda Hrvati, to je sada stvar slobodne procjene hrvatske nacionalne zajednice koja ovdje u Bačkoj obitava. Osobno nemam ništa protiv toga da se koristi i dalje bunjevačko ime. Ono ima svoju kulturnu vrijednost i povijesno opravdanje. Samo mislim da bi to moglo funkcionirati dobro samo ako uvijek postoji kompatibilnost bunjevačkog s hrvatskim, kad se kaže Bunjevac da se zna da je to Hrvat, a ne da to služi onom, što je eto igrom sudbine ponekad znalo služiti, da je to zapravo jedan izraz kojim se hrvatstvo stavlja na stranu. Dapače, mislim da bi to trebao biti izraz iz kojeg bi hrvatstvo izviralo što se tiče hrvatske zajednice, zapravo sada manjine, ovdje u Bačkoj.

HR: Svjedoci smo bili u proteklih godinama i zlouporabe i političkog manipuliranja imenom Bunjevaca ovdje u Vojvodini...

Zloupotrebljavanja je bilo ne od strane pripadnika te zajednice, nego od strane većinskog naroda odnosno ljudi s kojima nacionalna zajednica Hrvata ovdje zajedno živi. Ali upravo pripadnici te zajednice bi trebali isticanjem svog bunjevačkog podrijetla raditi to s jasnim hrvatskim predznakom. Kroz vaše medije, publikacije, skup koji se sada održava i kroz razne druge manifestacije trebali bi uvijek tome davati jasan hrvatski predznak i onda tu zapravo nekog većeg problema ne bi bilo. Slobodnoj odluci bih osobno prepustio hoćete li uvijek na prvo mjesto reći da ste Hrvati pa Bunjevci ili Bunjevci pa Hrvati, ali svakako uvijek jedno s drugim, nikako sad reći mi smo Bunjevci, a Hrvati možda jesmo ili nismo. U javnom životu sa strane

vaših intelektualaca bi trebalo staviti znak jednakosti između toga biti Bunjevac i Hrvat. A praviti bilo kakvu gradaciju da su Bunjevci nešto niže a Hrvati više, mislim da je to besmisleno, jer je to jedan te isti narod, i sub-etnički izraz Bunjevac ovdje u Bačkoj zapravo ne znači ništa drugo nego Hrvat.

HR: Hoće li Hrvatska moći igrati veću ulogu kao matična zemlja u daljem procesu razvoja hrvatske zajednice ovdje, prema Vašem mišljenju?

Ovog ljeta je u Šopronu bila jedna zanimljiva konferencija u organizaciji Hrvatske manjinske samouprave grada Šoprona. Ja sam bio tamo i mogu vam reći da onaj dio gradišćanskih Hrvata koji je s mađarske strane granice ozbiljno razmišlja o tome da se iduće godine, kad Mađarska pristupi Europskoj zajednici, zapravo potpuno kulturnološki sjedine s većinom Hrvata u Austriji i da na taj način ta zajednica u regiji koju oni zovu West-Panonia ili Zapadna Panonija bude pretpostavka njihovog održanja kao zajednice u globalnoj Europi. Hrvatska tu, naravno, kasni za tim procesima iz subjektivnih i objektivnih razloga. Međutim, to ne znači da Hrvatska i dalje ne može podržavati tu zajednicu i da ta zajednica na neki način ne podržava Hrvatsku, tim prije što su gradišćanski Hrvati u Austriji dio hrvatskog naroda koji već jest u Europskoj uniji. Naravno jednog dana će neminovno i ovo vaše područje ovdje ući u Europu jer naprosto to je jedan proces koji se može odgađati ali jednom će se to pitanje riješiti. Mislim da će onda biti puno učinkovitija i pomoć matične zemlje, naravno ona je prisutna što ne znači da ne bi mogla biti i bolja. I mi sami koji živimo u Hrvatskoj kao pripadnici većinskog naroda, kada promatramo politiku odnosno odnos matične zemlje prema hrvatskim zajednicama u okolnim zemljama i sami smo kritični, i sami uvijek mislimo da se ne čini dovoljno. Mislim da je ta pomoć i suradnja još uvijek na takvoj razini da bi svakako mogla biti puno bolja i veća. Naravno treba imati na umu da je Republika Hrvatska mlada zemlja s čitavim nizom problema i poteškoća što dakako nije opravdanje da se ne čini više nego što se trenutno čini, ali nadajmo se da će budući razvitak i kretanje prema Europskoj uniji svih nas skupa, tko prije tko kasnije ali svakako ćemo svi jednom tamo biti, pa će onda samim tim i ta međusobna suradnja u smislu pomoći s jedne strane i oslonca na tu pomoć s druge strane biti bolja nego što je trenutno.

Radionica Inicijative mladeži Prva lekcija – životopis

Nova hrvatska udruga Inicijativa mladeži organizirat će u subotu, 18. listopada, radionicu na temu »Kako se piše CV (Curriculum Vitae – životopis)«, u suradnji s Fondom Bela Gabrić. Radionica će se održati u zgradi Nove općine, u dvorani br. 6, s početkom u 10 sati. Predstavnici Inicijative mladeži pozivaju mlade osobe, koje žele savladati vještinu pisanja životopisa, da uvijek uspješno predstavljanje, kako bi osvojili povjerenje pretpostavljenih, ili kako bi lakše došli do posla i stipendije.

Priopćenje za javnost Predsjedništva DSHV

Bela Tonković isključen iz stranke

»Predsjedništvo DSHV-a na svojoj sjednici od 11. listopada 2003. donijelo je odluku da proglašava protivno Statutu osnutak podružnice DSHV Subotica 2 sa sjedištem u Bajmoku, jer nije održana nikakva Skupština organizacija Gat, Ker i Bajmok koje bi donijele zaključak o formiranju podružnice Subotica 2 niti je o tome obaviješteno predsjedništvo stranke već je formiranje te podružnice u stvari samovo-

lja pojedinaca.

Potpuno je jasno da je formiranje podružnice Subotica 2 učinjeno u cilju da se spasu položaji koje su na temelju članstva u DSHV-u stekli sada već bivši predsjednik *Bela Tonković* i još za sada uvijek aktualni pomoćnik pokrajinskog tajnika za nacionalne manjine, upravu i propise *Slaven Dulić*, te su oni u stvari i inicijatori ove zavjere.

Predsjedništvo DSHV-a zbog toga ne dozvoljava osnutak podružnice Subotica 2 i samozvane odluke Podružnice 2 proglašava ništavnim.

Predsjedništvo DSHV-a potvrđuje odluke podružnice Subotica o smjeni članova upravnih odbora i školskih odbora, koje je bez ičije suglasnosti imenovao već bivši predsjednik *Bela Tonković*. Na obrazloženi prijedlog subotičke podružnice, a zbog teškog ogrešenja o Statut DSHV-a i nepoštivanja odluke Skupštine DSHV od 20. srpnja 2003, Predsjedništvo je donijelo jednoglasnu odluku da se iz stranke isključe *Bela Tonković* i *Slaven Dulić*, a također i *Bogoljub Kujundžić*, samozvani predsjednik podružnice Subotica 2. Predsjedništvo DSHV-a podržava kandidaturu gospodina *Dragoljuba Mićunovića* za predsjednika Republike Srbije.

Predsjedništvo DSHV-a najoštrije osuđuje istupanje g. *Pajina* na TV Novi Sad, koji se uz to i reprizira, gdje je iznio stavove

ve za koje smo mislili da predstavljaju prošlo vrijeme, kada se radi o nacionalnim manjinama u Vojvodini, i sa zabrinutošću konstatira da se o ovome po službenoj dužnosti do danas nije pokrenuo od nadležnog javnog tužitelja krivični postupak protiv sudionika u toj emisiji.«

Priopćenje Bele Tonkovića, Slavena Dulića i Bogoljuba Kujundžića **Odluka »krnjeg Predsjedništva«**

U vezi s priopćenjem DSHV-a, oglasili su se i *Bela Tonković*, *Slaven Dulić* i *Bogoljub Kujundžić*. U zasebnom priopćenju oni su, između ostalog, izjavili kako je »odluku o njihovom isključenju iz DSHV-a donijelo Predsjedništvo u krnjem sastavu«, te da stoga ta odluka nije pravovaljana i da služi samo za »unošenje još dubljeg razdora u redove DSHV-a.« Također se u priopćenju ističe kako je »osnivanje podružnice Subotica 2 bio spontani korak odbora mjesnih organizacija i članova osnivača, duboko nezadovoljnih općom i personalnom politikom u stranci«.

U priopćenju se smjena pojedinih članova upravnih, nadzornih i školskih odbora smatra »još jednim destruktivnim potezom« novog rukovodstva DSHV-a.

Primamljivost južnoeuropskih medijskih kuća

»Dnevnik« u europskoj kući medija

Dan prije no što je Skupština AP Vojvodine podržala privatizaciju »Dnevnika«, čiji je osnivač, sindikat ovog holdinga najavio je obustavu tiskanja ukoliko se ne odluči da se privatiziraju svi dijelovi tog holdinga, a ne samo redakcija lista. Holding »Dnevnik« sastoji se od Tiskare, Prometa, Redakcije, Novina i časopisa, te lista Poljoprivrednik.

Čini se kako se sindikalcima više sviđala ponuda austrijske Styrie, zbog ulaganja i u ostale dijelove holdinga. Izrazili su bojazan da će »najmanje 400 od ukupno 812 zaposlenih« ostati bez posla. Prema istom izvoru, dug holdinga je u posljednje dvije i pol godine narastao sa 600 tisuća na pet milijuna eura.

Međutim, mišljenje sindikata nije mnogo dotaknulo pokrajinske zastupnike koji su pretposljednog dana mjeseca rujna velikom većinom glasova podržali okvirni ugovor o strateškom partnerstvu njemačke medijske kompanije Westdeutsche Allgemeine Zeitung (WAC) i dnevnog lista Dnevnik. Osnovat će se zajedničko podu-

zeće Dnevnik Vojvodina Pres, kojim će s 55 posto kapitala upravljati ova njemačka kompanija iz Essena. WAC se obvezao kako će uložiti 2,7 milijuna eura za pokrivanje dugova, kao naknadu za zajedničko ulaganje prava na naslov, izdavanje i tiskanje dnevnog lista Dnevnik.

Poznato je da su njemačke, austrijske i skandinavske kompanije zainteresirane za izdavaštvo u Jugoistočnoj Europi. WAZ je još 1997. ušao na medijsko tržište Bugarske kupnjom press grupacije »168 časa«, koju čine čak 14 dnevnih i tjednih listova i magazina ukupne tiraže 1,2 milijuna primjeraka. Time je stekao golemi udio vlasništva od 70 do 100 posto, kao što kod dva najutjecajnija dnevnika, Trud i 24 časa, ima 100 posto vlasništva.

U Hrvatskoj je WAZ postao 50-postotni vlasnik najvećeg medijskog holdinga Europapress, te s desetak izdanja dominira s tiražom od oko pol milijuna. WAZ ima značajan udio (oko 40 posto) i u osam rumunjskih izdanja, oko 49 posto u sedam srpskih izdanja, blizu sto posto u pet

mađarskih...

Pored izdavaštva, WAZ je pokazao zanimanje i za privatizaciju trećeg programa HRT-a.

Prema nekim informacijama, njemački izdavači su u svibnju u Leipzigu održali sastanak kako bi dogovorili pravila igre na jugoistoku Europe. Medijsku situaciju je prije toga kroz program Mediji za demokraciju Međunarodna federacija novinara detaljno analizirala. Prema nekim analitičarima, Europljani se boje »amerikanizacije« medijskog prostora Jugoistočne Europe i poništavanja ideje raznolikosti, te je to motiv »borbe za medije«. U tim relacijama, američke kompanije su se bacile na tržište televizija. Rupert Murdoch pokrenuo je u Bugarskoj 2000. godine prvu privatnu TV postaju bTV koja je postala najgledanijom s oko 49 posto gledateljstva.

O značaju ove ekspanzije govori još jedan podatak. Hubert Burda, koja izdaje 200 magazina i dnevnih novina u 28 zemalja, radi ekspanzije na srednjoeuropsko tržište osnovala je posebnu tvrtku Burda Verlag Osteneuropa, u kojoj je s 20 posto vlasništva partner talijanski RCS Editori.

N. Perušić

Međunarodni znanstveni skup o biskupu Lajči Budanoviću

O životu i djelu znamenitog biskupa

Piše: Zvonko Sarić

Pod pokroviteljstvom subotičkog biskupa dr. *Ivana Pénzesa*, a u organizaciji Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost »Ivan Antunović« i Odbora »Zadužbine biskupa Budanovića«, 14. i 15. listopada održan je znanstveni skup pod nazivom »Razgovor prigodni o biskupu Lajči Budanoviću«.

Znanstveni skup održan je u velikoj dvorani Hrvatskog kulturnog centra »Bunjevačko kolo«. Na skupu su sudjelovali učesnici iz Subotice, Vojvodine i Republike Hrvatske.

PRVI DAN SKUPA: Sudionike skupa i publiku prvo je pozdravio voditelj programa vlč. *Julije Bašić*, nakon čega je najavio temu znanstvenog skupa koji je za svoj predmet imao rad i djelo biskupa Lajče Budanovića. Ispred Skupštine općine Subotica prisutne je pozdravio potpredsjednik općine mr. *Bela Tonković* ističući kako ovaj znanstveni skup ima funkciju istraživanja djela biskupa Budanovića koji je već u svoje vrijeme znao važnost i vrijednost umnožavanja lokalnih diverziteta različitosti koje su oduvijek kao skup raz-nolikosti etničkih kultura činile svojstven kulturni identitet Subotice. Skup je zatim pozdravio *Đuro Gašparović* pomoćni biskup Đakovačko-Srijemske biskupije napominjući

vrijednost knjige vlč. Josipa Temunovića »Zadužbina biskupa Budanovića«, a potom je pozdravne riječi uputio u mr. o. *Domagoj Šimunović*, dok je u ime Instituta društvenih znanosti »Ivo Pilar« iz Zagreba skup pozdravio *Krešimir Bušić* koji je rekao kako je svojedobno visok stupanj kulturnog djelovanja i organiziranja hrvatske zajednice u Bačkoj svojim radom omo-

Budanović napravio svojom Zadužbinom materijalnu bazu, bez koje se ne mogu razvijati institucije hrvatskog karaktera, naglasivši kako je knjiga u biti utjecala da se organizira ovaj znanstveni skup. O crkvenoj i kulturološkoj vrijednosti Zadužbine biskupa Budanovića govorio je pomoćni biskup i generalni vikar Đakovačko-Srijemske biskupije dr. *Đuro Hranić* koji je

Dr. Ivan Penzeš

»Biskup Budanović otac je subotičke biskupije, iako nije doživio njen osnutak 1968. godine. Institucije i organizacije on je osnovao i utemeljio i zato sada imamo ovakav znanstveni skup o ocu biskupije. Djelo biskupa Budanovića potrebno je istraživati i vraćati se iznova rezultatima njegova rada, te je nužno izaći u javnost i predočiti rezultate tog istraživačkog znanstvenog rada, jer je djelo biskupa Budanovića zbog političkih razloga dugo bilo skriveno od očiju javnosti. Javnost treba upoznati sa stvarnošću postojanja Zadužbine, a Zakon o denacionalizaciji stvara mogućnost da se imovina Zadužbine vrati. Katolički institut »Ivan Antunović« se smatra pravnim sljednikom koji ima zadaću ostvarenja Zadužbine biskupa Budanovića«, rekao je mr. *Andrija Kopilović*, član predsjedništva Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost »Ivan Antunović«.

gućio biskup Budanović. Organiziranje naučnog skupa pozdravio je i *Robert Skenderović* ispred zagrebačkog Hrvatskog instituta za povijest, nakon čega je pokrovitelj skupa dr. *Ivan Pénzes* pozdravljajući sudionike, uputio i čestitke organizatorima, napominjući kako narod koji nema prošlost ne može imati ni budućnost, te je i stoga značajno sjećanje na biskupa Budanovića, kao i istraživanje njegovog rada koji je među ostalim rezultirao i jedinstvom subotičke biskupije u društvenoj sredini koju karakterizira suživot više nacija, a što je veliko bogatstvo.

O ZADUŽBINI: Prvi učesnik programa *Krešimir Bušić* rekao je u svom kratkom osvrtu na knjigu vlč. Josipa Temunovića »Zadužbina biskupa Budanovića« kako je autor knjige jasno predočio da je biskup

rekao kako je kao prvi administrator na čelu novoosnovane Bačke apostolske administrature biskup Budanović pročitao znakove vremena u kojemu je živio. »Biskup Budanović stvara nove crkvene, društvene, kulturne ustanove i strukture, te organizira njihovo djelovanje. Među najznačajnije ustanove koje je utemeljio spada svakako njegova Zadužbina. Crkvenopravno utemeljio ju je 1941., no zbog ratnog vrtloga i poratnih teškoća pod komunističkom vlašću nije je uspio registrirati na civilnom pravnom području, te je ona ostala valjano utemeljena za crkveno-pravno područje. Po njegovoj izričitoj želji utemeljenje Zadužbine i na civilnom pravnom području ostalo je zadaćom njegovih pravnih sljednika da je ostvare čim im to bude moguće«, rekao je dr. *Hranić* konstatirajući

kako je nažalost, zakonom o nacionalizaciji bila oduzeta sva imovina koju je biskup Budanović ostavio Zadužbini, no aktualne demokratske promjene u Srbiji i Crnoj Gori, te zakon o denacionalizaciji pružaju nadu da će biti vraćena nezakonito oduzeta imovina.

»Biskup Lajčo Budanović bio je od mladosti revni sljedbenik narodnog preporoda Ivana Antunovića, a Zadužbinu je osnovao kako bi ona bila materijalna i financijska potpora hrvatskih institucija i udruga. Naime, glavna briga bili su mu vjernici laici«, rekao je dr. Hranić koji je potom govorio o tri pravna važna akta na temelju kojih se govori o Zadužbini. Prvi među njima je Izvod iz zapisnika Senata crkvenih općina u Subotici, sa sjednice od 26. lipnja 1933. godine koji predstavlja datum utemeljenja Zadužbine. Drugi dokument je Osnovni list izdan 27. ožujka 1941. godine koji predstavlja datum crkveno-pravnog utemeljenja Zadužbine, dok je treći dokument Oporuka biskupa Budanovića, napisana i potpisana 24. travnja 1942. godine. »Biskup Budanović osnovao je 14. siječnja 1934. godine Subotičku Maticu i u njoj, te oko nje udružuje i povezuje sva hrvatska društva, te na taj način pokušava čuvati i njegovati vjerski i nacionalni identitet. Vidljiva je velika crkvena, pastoralna, kulturna i nacionalna vrijednost Zadužbine koja je trebala osigurati sustavan i dugoročan rad Subotičke Matice«, rekao je dr. Nikola Škalabrin, profesor teološkog fakulteta u Đakovu, govorio o crkveno-pravnom položaju Zadužbine.

O ŽIVOTU BISKUPA BUDANOVIĆA: Mr. Andrija Kopilović govoreći o životnoj sredini i životu biskupa Budanovića rekao je među ostalim: »Svojim starim apostolskim žarom mladi biskup pristupa temeljitoj vjerskoj obnovi povjerenog mu područja. Posvuda razvija dotad neviđenu aktivnost. Poduzima gradnju brojnih crkvi,

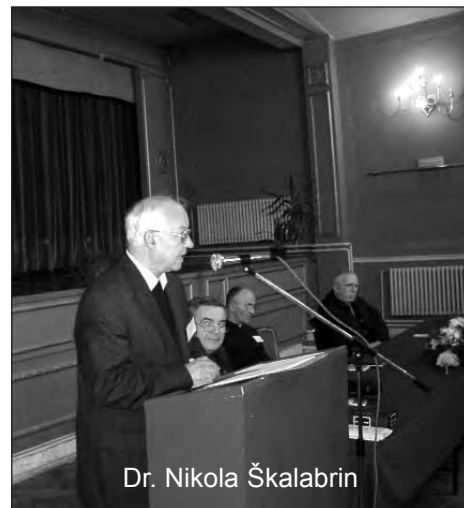
utemeljuje vjersko-kulturnu ustanovu Subotička Matica, štiti već postojeće zaklade: Katolički krug, Momačko kolo; podupire moralno i materijalno Subotičke novine, Subotičku Danicu, Klasje naših ravni; podiže sjemenište Paulinum, saziva i održava glasovitu Sinodu Bačke dijeceze koja je održana 1936. godine u Subotici. Rezultati ove sinode su objavljeni u značajnom crkveno-pravnom djelu Codex Bachiensis, a organizira i dvadeset i tri euharistijska kongresa. Ima ozbiljnu namjeru da tijekom 1941. godine otvori u Subotici hrvatsku klasičnu gimnaziju, ali ga u tome sprečava vjor svjetskog rata«.

Mons. Bela Stantić, generalni vikar subotičke biskupije, govorio je o pastoralnom radu biskupa Budanovića, koji počinje danom njegova svećeničkog ređenja 24. lipnja 1897. godine u Kalači. Vlač. Budanović je bio najprije kapelan u Santovu, a zatim u Kačmaru, Subotici, Novom Sadu, Somboru i Baji. Župnikom postaje 26. srpnja 1912., u Baškom Brijegu, a 12. siječnja 1920. godine imenovan je za župnika svete Terezije u Subotici. »Za tri godine, 10. veljače 1923. godine Lajčo Budanović imenovan je apostolskim administratorom novoosnovane Bačke apostolske administrature sa sjedištem u Subotici. Imenovanje za naslovnog biskupa cisamskog 18. veljače 1927. godine i njegovo biskupsko posvećenje 1. svibnja 1927., postat će plodno tlo za puni pastoralni rad mladog biskupa, koji jasno postavlja svoju novu administraturu na dva temelja: pripremiti što više i što bolje svećenike, te otvoreno davati puno povjerenje laicima u Crkvi i po Crkvenim općinama«, rekao je mons. Bela Stantić.

SPISATELJSKI RAD: Mr. Ivan Lazar Krmpotić je na znanstvenom skupu predstavio spisateljski rad biskupa Budanovića za kojega svaka napisana riječ ima jedinstvenu poruku da treba poslužiti dobru, te rastu i procvatu svoga naroda na svim poljima, a osobito na polju vjere i kulture. »Zato smijemo ustvrditi da je tako shvatio svoje služenje kao svećenik, a to i jeste ono općenito poslanje Crkve, koja je od Isusa Krista poslana da narodima bude najvjestiteljica Kristove vesele vijesti, sbravši pri tome sve ono što je pozitivno dobro i plemenito u kulturi jednoga naroda i sve to oplemeniti uzvišenim evanđeoskim sadržajima, kako bi to bilo na službu svakog pojedinog čovjeka, obitelji i naroda. Ovo osnovno usmjerenje utkano je u

svaki redak koji je napisao Lajčo Budanović«, rekao je mr. Krmpotić, a potom je govorio o člancima pedagoškog karaktera, povijesnim raspravama, crticama iz bunjevačke prošlosti, prikazima o nekim zemljama i putopisnim zapisima, pučkim pripovijestima i igrokazima, koje je pisao biskup Budanović, pored toga što je u listu »Neven« u tri nastavka objavio osnovna načela bunjevačkog, zapravo hrvatskog pravopisa.

PRAVO: U svom drugom izlaganju dr. Nikola Škalabrin govorio je o značajnom crkveno-pravnom djelu »Codex Bachiensis« koje je objavljeno nakon što je biskup Budanović sazvao Sinodu Bačke dijeceze 1936. godine u Subotici. To djelo je najznačajniji plod Prve Bačke sinode. Ono sadrži krajevne zakone Bačke apostolske administracije koji se nalaze u biskupijskim Statutima i Okružnicama ili su po predaji u uporabi, a tada su sabrani u ovaj Zakonik i objavljuju se kao odredbe djelovanja. »Biskupijska sinoda nije i ne može biti djelo nekog pojedinca. Stoga je i Codex Bachiensis zajedničko djelo svih svećenika koji su u njegovoj izradi sudjelovali i, dakako, biskupa i apostolskog administratora Lajče Budanovića. Ono je nastalo kao plod savjetovanja koje je uprava biskupije i poduzela u novonastalim okolnostima prostora i vremena da bi Katoličku crkvu u Bačkoj sačuvala zdravom i djelotvornom preko njezinih ustanova«, rekao je dr. Škalabrin.

Nakon što je mr. o. Domagoj Šimunović govorio o katoličkim klasičnim gimnazijama istaknuvši značaj obrazovanja i odgoja katoličke inteligencije, Tomislav Žigmanov je izlagao o temi zastupljenosti biskupa Budanovića u zavičajnoj i nacionalnoj

historiografiji, zaključivši kako je u vezi rada i djela biskupa Budanovića veoma slaba percepcija u Republici Hrvatskoj, a zavičajnoj historiografiji tek predstoji znanstveni napor obrade i proučavanja djela i rada biskupa Budanovića. U okviru poslijepodnevnog programa s početkom u 16 sati o pravnom aspektu Zadužbine govorio je na mađarskom jeziku dr. *Zapletán Géza*, dok je vlč. *Ehmann Imre* govorio o pastoralnom radu biskupa Lajče Budanovića, dok je voditelj programa bio *Szábo Károly*, generalni sekretar kršćanskog intelektualnog kruga.

DRUGI DAN SKUPA: Voditelj programa vlč. *Andrija Anišić* je na početku radnog dijela drugog dana znanstvenog skupa o radu u djelu biskupa Lajče Budanovića, najprije pozdravio goste *Stipana Medu*, konzula veleposlanstva RH u Beogradu, mr. *Ivana Bandića*, generalnog konzula RH u Pečuju, *Miroslava Kovačića*, konzula konzulata RH u Subotici, a potom i dr. *Korhec Tamása*, pokrajinskog tajnika za nacionalne manjine, propise i upravu, koji je bio prvi učesnik programa s temom o slobodi samoopredjeljenja i manjinskih prava s osvrtom na slučaj bačkih Bunjeva-

Dr. Korhec Tamás

ca-Hrvata.

Tijekom svog izlaganja dr. Korhec je govorio o karakteru prava nacionalnih manjina, a to su prava onih građana koji ne pripadaju većinskom entitetu. Cilj manjinskih prava je da osiguraju ravnopravnost i osiguraju očuvanje posebnosti nacionalnih manjina. Dr. Korhec je naglasio kako pripadnost nacionalnoj zajednici može zavisi od subjektivne ili objektivne činjenice. Subjektivni element jeste dobrovoljnost, ali je većinski stav u praksi i teoriji država da to nije dovoljno, jer to pravo mora imati i određene objektivne karakteristike koje nacionalnu zajednicu čine posebnom. Uz subjektivnu želju, za stjecanje prava nacionalnih manjina moraju postojati objektivni parametri koji zajednicu čine posebnom.

Na kraju svog izlaganja dr. Korhec je istakao kako postoji realnost podijeljenosti između onih koji se izjašnjavaju u Bačkoj kao Bunjevci po nacionalnoj pripadnosti i onih koji se izjašnjavaju kao Hrvati, ali po njegovom mišljenju etno-kulturne karakteristike su zajedničke za obje grupe, a razlika je u samo-identifikaciji, što nažalost dovodi do shizofrene situacije u istom etno-kulturnom korpusu.

O HISTORIJI I SADAŠNJOSTI: »Godine 1622., prvi put se spominju Hrvati-Bunjevci u jednom pisanom dokumentu bratra *Šimona Matkovića* iz Olova«, rekao je *Krešimir Bušić* tijekom izlaganja svoje teme o migracijama i kulturnom identitetu Hrvata-Bunjevaca. Velike migracije su se dogodile nakon prodora Osmanlija u Europu i tada se veliki val katoličkog stanovništva seli na područje zapadne Ugarske. Tada su Franjevci imali veoma značajnu ulogu u očuvanju vjerskog i kulturnog identiteta, a nakon oslobođanja od Osmanlija, mogao je postepeno otpočeti intenzivniji razvoj katoličkog življa. *Krešimir Bušić* je istako značaj rada grofa *Janka Draškovića* koji je pokrenuo hrvatski narodni preporod, *Šime Starčevića* koji se zalagao za bitnost jezika kao osnove etnikuma i *Lajče Budanovića* koji je znao kako nakon stvaranja početnoga kulturnog identiteta kroz jezik mora uslijediti rad u okviru institucija, a biskup Budanović je to radio osnivanjem Zadužbine i Subotičke Matice.

Mr. *Željko Holjevac* je govorio o primorskim i ličkim Bunjevcima kao posebnoj skupini hrvatskog nacionalnog bića. »O imenu i podrijetlu Bunjevaca ima više mišljenja, a spomenimo samo to da su Bunjevci, prije dolaska u Liku i Hrvatsko primorje, pretežno bili stanovnici kontinentalne Dalmacije i još više hercegovačkoga, a vjerojatno i šireg zaleđa«, rekao je među ostalim mr. Holjevac, napominjući kako je došlo do potpune integracije Bunjevaca u hrvatsko nacionalno tkivo, te se danas o Bunjevcima u Lici i Hrvatskom primorju praktički ne može više govoriti čak ni kao o nekoj posebnoj subetničkoj skupini, jer su do te mjere integrirani u hrvatsku naciju i svi se oni kao katolici danas smatraju Hrvatima. U svome izlaganju o bačkim Bunjevcima-Hrvatima u 20. stoljeću, *Kalman Kuntić* je predložio historijsko-političke prilike koje su uticale na integrativne i dezintegrativne procese u okviru etnikuma bunjevačkih Hrvata, zaključivši kako prema rezultatima popisa pučanstva iz 2002. go-

dine, po kojemu se preko 16 tisuća građana izjasnilo kao Hrvati, a također i preko 16 tisuća se izjasnilo kao Bunjevci po nacionalnoj pripadnosti, pokazuje da nije došlo do integracije, iako je vidljiv stanoviti uspjeh otičen u želji Hrvata s ovih prostora da razvijaju svoju posebnost, dok je formiranje subnacionalne skupine Bunjevaca negativno uticao na pokušaj političke i kulturne integracije.

Vlč. Josip Temunović

FOTO: LJUDEVIT VUKOVIĆ LAMIR

Posljednji učesnik u programu naučnog skupa o biskupu Lajči Budanoviću bio je književnik *Milovan Miković* koji je za temu svog izlaganja imao predmet razgovora kao nutarnjeg načela zajednice. »Osnutkom Subotičke Matice biskup Budanović je stvorio i nastojao učvrstiti, danas bismo rekli, krovnu udrugu Hrvata u ovom podneblju. Mjesto za okupljanje svih onih koje žele susret, hoće razgovor i voljni su u njemu sudjelovati«, rekao je Miković, napominjući kako se onodobna neslaganja u hrvatskoj zajednici u biti ne razlikuju od današnjih, a i polemike se mogu svesti mahom na dijalog monološke svijesti. »Oni koji su u prošlosti bili duboko zakopani u lokalne probleme, obuzeti sitnim besmislicama i samoživim razmiricama, osnutkom Subotičke Matice biskup Budanović kao da je osnovao Odbor za budućnost«, istako je Miković predložavajući u daljem tijeku svog govora kako su razgovori u Matici trebali voditi samopotvrđivanju i uspostavi kritičkog stajališta prema zbilji i okruženju, ali i prema sebi, te uspostavi zajedničkih stajališta unatoč zrcaljenju razlika, kako ne bi ostali osuđeni na trajanje u uzaludnosti promašene prošlosti i bezizlazne budućnosti. ■

U povodu Foruma »Hrvatska - Baden-Württemberg - perspektive europske suradnje

Hrvatska u EU zajedno s Bugarskom i Rumunjskom

Hrvatsku na njezinom putu u Europske integracije i punopravno članstvo u EU podržava ne malo europskih zemalja, te brojni državnici, kao i stranački prvaci dijelom Europe. No vrlo je malo onih koji se već godinama zalažu za pristup Hrvatske EU. Jedan od njih je Cristopf Palmer, ministar za europska pitanja u Vladi njemačke pokrajine Baden-Württemberg

Nedavno je u Bruxellskom predstavništvu savezne zemlje Baden-Württemberg održan i forum pod nazivom »Hrvatska i Baden-Württemberg – perspektive europske suradnje«, na kojemu je *Christopf Palmer* nedavno i ugostio hrvatskog ministra za europske integracije *Nevana Mimicu*. »Europska unija treba Hrvatsku i zbog korijena, povijesti kao i zbog kulturne baštine Europe čiji je i ona sastavni dio, jer Hrvatska na tom dijelu Europe može postati europski primjer«, naglasio je ministar Palmer, dodavši kako nije nimalo veseo već duboko razočaran što se Hrvatska u Bruxellesu spominje u okviru skupine zemalja pod zajedničkim nazivnikom »zapadnog Balkana«.

Dok su predsjednik Europske komisije *Romano Prodi* i drugi na već davno prošlom Solunskom summitu govorili kako će ujedinjenje Europe i proširenje EU biti završeno tek onda kad se obuhvate i zemlje jugoistoka Europe, Palmer je javno govorio kako Hrvatska mora postati punopravna članica EU najkasnije s Rumunjskom i Bugarskom. »To je za nas sve izazov stoljeća«, rekao je Palmer.

VIŠEGODIŠNJA SURADNJA: Da vidimo što zajedničkog imaju zapravo Hrvatska i Baden-Württemberg? Partnerstvo, naravno, postoji već odavno, jer su Hrvatska i Baden-Württemberg zemljopisno vrlo blizu, obje su podunavske zemlje, a postoji i institucionalna suradnja na vrlo širokim područjima još od konca sedamdesetih. Pored toga, vrijedno je spomenuti da u Baden-Württembergu živi 120.000 Hrvata koji su vrlo respektirana etnička skupina kod svojih njemačkih domaćina, bilo da su radnici, obrtnici, liječnici i ini profesionalci, a među inima se nalaze i veliki umjetnici poput kompozitora *Milka Kelemana*. »Partnerstvo Hrvatske i Baden-Württemberga imade velike perspektive«, rekao je ministar Palmer i izrazio želju za što većim brojem gradova prijatelja između njemačkog jugozapada i Hrvatske,

a najavio je i skorašnji dolazak velike izložbe u Stuttgart »Hrvatska – zemlja s jednim jezikom i tri pisma«.

Ministar Mimica, koji se prije nekoliko mjeseci susreo s ministrom Palmerom u Stuttgartu, glavnom gradu pokrajine Baden-Württemberga, naglasio je kako »Hrvatska, ako želi dostići europske standarde, mora ispuniti i kriterije da konkurira sama sa sobom – sve s ciljem na punopravno u EU 2007. godine. Dok su moji njemački sugrađani sa sjevera više zainteresirani za ulaz Baltičkih zemalja u EU, smatram da mi i Bavarci na jugu Njemačke vrlo dobro poznajemo jugoistočnu Europu i stoga je naša zadaća i dužnost senzibilizirati krugove koji imaju odlučnu riječ u Bruxellesu za Hrvatsku i njezino predstojeće članstvo u EU«, ističe Palmer. On je pun hvale za Hrvatsku koja je, prema njegovim riječima, na mnogim područjima dva do tri puta bolja od Bugarske i Rumunjske. Posebno je istaknuo europske standarde o nacionalnim manjinama koje je Hrvatska u potpunosti uskladila. »Kopenhagenski kriteriji iz 1992. vrijede i za Hrvatsku, te očekujemo i poštenu pristup europskih institucija u predstojećim pregovorima s Hrvatskom«, dodao je Palmer i zaključio kako se Hrvatska na putu u EU može potpuno osloniti na Baden-Württemberg.

MOĆNA NJEMAČKA POKRAJINA: Baden-Württemberg s 11 milijuna stanovnika treća je savezna njemačka zemlja s najvišim primanjima, tj. prihodom po gla-

vi stanovnika u Europi i gospodarski snažnija od mnogih europskih država. Baden-Württemberg je vrlo aktivan u Europskom odboru regija, te u Skupštini regija Europe. Jedan od najglavnijih ciljeva vlade Baden-Württemberga je približiti EU svojim građanima i na taj način sudjelovati u reformama europskih institucija i kroz njih ojačati demokraciju. Koliko je stalo Baden-Württembergu do budućnosti Europe ukazuje i činjenica da je u Konventu, koji je priredio nacrt budućeg europskog ustava, izravno sudjelovao i premijer pokrajine *Erwin Teufel*. Svih 16 njemačkih saveznih zemalja u Bruxellesu imaju vlastita predstavništva, pa tako i Baden-Württemberg, koji uskoro seli u veliko i reprezentativno zdanje u kojem će biti uposleno četrdesetak djelatnika (za usporedbu, u Misiji Republike Hrvatske upošljeno je svega četrnaest osoba, što službenika, a što diplomata).

Zauzvrat, Europska unija u Stuttgartu ima svoj ured gdje se građani mogu izravno informirati o EU i to po svim pitanjima. Baden-Württemberg nije samo kolijevka automobila (Daimler-Benz), Zeppelina, teorije relativiteta (Albert Einstein) ili liberalizma, očituje se u najvećem broju izuma po glavi stanovnika koji se godišnje prijavljuju zemaljskom uredu za patente. Stoga s punim pravom ovu pokrajinu svi u Njemačkoj zovu »Das Land der Dichter und Denker« (Zemlja pjesnika i mislilaca). Ogriješili bismo se i to vrlo grubo ako ne bismo spomenuli Hegela, Schillera i Keplera, koji su također iz pokrajine Baden-Württemberg.

Subotička »Toplana« na početku nove sezone grijanja

Na plinskom sustavu 600 novih potrošača

»Za sljedeću godinu planiramo intenzivne radove na širenju mreže, pa je tako predviđen jedan magistralni priključni vod za mjesnu zajednicu Mali Bajmok u dužini od 4.000 metara i značajni investicioni radovi na razvoju plinske mreže kako u postojećim mjesnim zajednicama tako i u novim: Malom Bajmoku, Novom Selu, Željezničkom naselju, Kertvarošu, Novom Gradu, Aleksandrovu, Paliću i ostalim terenima«, kaže ravnatelj »JKP »Toplane« inž. Grgo Horvacki

S jesenskim danima svake godine počinje i nova briga – grijanje. To za mnoge znači da su ogrjev već smjestili u podrumu i šupe, očistili dimnjake i peći i da će tijekom zime dobar dio dana provesti u vucaranju drva i ugljena i iznošenju pepela s nekoliko grijaćih mjesta u domaćinstvu. Za oko 13.000 domaćinstava koji su priključeni na vrelodvodni ili plinski sustav »Toplane« hladni dani proći će s mnogo manje brige i više komfora i udobnosti. Nova sezona grijanja počela je od 15. listopada, a tijekom ljetnih mjeseci »Toplana« je osim redovitog remonta radila na investicionim radovima kako bi omogućila priključenje novih potrošača. Najintenzivniji je bio program na plinificiranju grada.

»Izradili smo magistralni plinovod od Praške ulice do Bolnice u dužini od 5.110 metara, te plinifikaciju jednog dijela mjesne zajednice Novo Selo, gdje smo položili vodova u dužini 4.315 metara. Plinificiranje smo radili i po ostalim mjesnim zajednicama i to ulične rashode u dužini od 3.247 metara«, kaže ravnatelj »Toplane« inž. Grgo Horvacki.

ŠIRENJE MREŽE: Na plinskom sustavu od ove će godine biti priključeno 600 novih potrošača, a na vrelodvodnom 11 novih zgrada, gdje su urađeni priključci i sada se rade podstanice. Na tom dijelu položeno je 1.444 metra cijevi, odnosno 732 metra dvostrukog voda.

»Osim ovih investicionih radova, radili smo i na standardnom remontu naših vrelodvodnih i parnih kotlova i svih pratećih uređaja u Toplani. Drugim riječima, u ovoj godini smo izuzetno puno odradili na investicionim radovima i izuzetno puno na održavanju. Trenutačno su u tijeku dva tendera za izgradnju magistralnog plinovoda od Subotice do Palića i magistralnog plinovoda od Veterinarskog zavoda do Ulice Blaška Rajića. To su preduvjeti kako

Grgo Horvacki

bismo mogli sljedeće godine raditi plinifikaciju naselja Palić i dijela grada vezano za Prozivku sve do centra grada«.

Uzimajući u obzir sve navedene cifre trenutačno je na sustav grijanja Toplane priključeno oko 10.000 potrošača na vrelodvodnom i više od 3.000 na plinskom sustavu s napomenom da je na plinskom priključena praktično sva industrija Subotice. Plan za sljedeće razdoblje je proširivanje distributivne plinovodne mreže kako bi broj priključenih stambenih objekata potrošača dostigao željenu cifru od 18.000.

»To bi bila praktički konačna koncepcija gdje bi svako domaćinstvo imalo riješen sustav grijanja sa sustava Toplane. Za sljedeću godinu planiramo intenzivne radove na širenju mreže, pa je tako predviđen jedan magistralni priključni vod za mjesnu zajednicu Mali Bajmok u dužini od 4.000 metara i značajni investicioni radovi na razvoju plinske mreže kako u postojećim mjesnim zajednicama tako i u novim: Malom Bajmoku, Novom Selu, Željezničkom naselju, Kertvarošu, Novom Gradu, Aleksandrovu, Paliću i ostalim terenima«.

Zainteresirani sugrađani mogu se priključiti na plinski sustav pod uvjetom da uplate 70.000 dinara, a time dobivaju priključak, mjerno regulacijski set i projektnu dokumentaciju za realiziranje unutarnje instalacije.

»Na vrelodvodnom sustavu u okviru akcije koja se vodi na razini Srbije, odnosno

Vojvodine za priključenje starijih objekata dajemo pogodnosti u smislu da građani snose troškove unutarnjih instalacija, priključnog voda i podstanice, s tim da mi snosimo troškove participacije za razvoj sustava, dajemo tehničku podršku, pa i snosimo dio troškova za priključne vodove, odnosno podstanice. To je akcija koja je ove godine urodila plodom – priključili smo 11 objekata i nadamo se da će se to nastaviti i u idućoj godini«.

Istodobno postoji i mogućnost otplate na više rata, barem kada je u pitanju priključenje na plinski sustav za koji »Toplana« kreditira potrošače na šest rata. Ravnatelj Horvacki ističe da su banke također vrlo spremne pratiti potrošače za ovu namjenu daju kredite od jedne, pa i do pet godina. Odnosno potrošači mogu uzeti predračun od Toplane i izvođača radova i putem bankarskih kredita realizirati svoje potrebe za određene investicije.

Četiri desetljeća »Toplane«

»Ove godine 'Toplana' obilježava 40. godina postojanja, a budući da se radi o izuzetno značajnoj obljetnici obilježiti ćemo je tiskanjem monografije i snimanjem malog dokumentarnog filma o poduzeću. Povijest nastanka 'Toplane' datira iz 1963. godine kada su nakon prestanka rada električne centrale u Subotici, postojeća kotlarska postrojenja bila iskorištena uz dogradnju izmjenjivačke postaje i izgradnju vodova. Priključenjem prvih potrošača u gradu 2. prosinca prije 40 godina započela je isporuka toplotne energije i od toga doba se puno toga desilo. Od prvih potrošača došli smo 10.000 i do razvoja plinskog sustava gdje imamo 3.000, sa tendencijom da sljedećih godina za proslavu 50. godišnjice zaokružimo energetske snabdijevanje Subotice i da svaki sugrađanin koristi usluge subotičke 'Toplane', kaže ravnatelj Grgo Horvacki.

Ravnatelj Horvacki kaže da su sugrađani izuzetno zainteresirani za priključenje na plinski sustav što ilustrira podatkom da se u prethodnim godinama u prosjeku priključivalo 100 do 200 potrošača, a ove godine to je učinilo čak 600, što predstavlja značajno povećanje. Također, u prethodnim godinama nije bilo priključenja starih objekata na vrelvodni sustav, a ove godine navedenih 11 objekata znači približno po 30 stanova što je 300 stambenih jedinica.

»Naša je namjera da u sljedećem razdoblju poslove ubrzavamo i da se svi stari objekti koji nemaju riješen sustav grijanja priključe na naš vrelvodni ili plinski sustav, da osiguramo grad s potrebnom količinom energije po najpovoljnijim uvjetima i što je najvažnije da dobijemo jedan čist ekološki grad«.

BEZ POSKUPLJENJA: Kada je, pak, u pitanju ova godina, prema riječima ravnatelja Horvackog s obzirom da su cijene energenata na našem tržištu stabilne nema nikakvih uvjeta za korekciju cijena grijanja, a jedino moguća korekcija će biti u slučaju da dođe do poskupljenja plina što se po procjeni Horvackog tijekom ove godine neće dogoditi.

Kada je u pitanju snabdjevenost energenata za predstojeću sezonu grijanja također ne bi trebalo biti problema. Horvacki objašnjava da je plinski sustav u Europi, na koji smo i mi priključeni, izuzetno dobro izgrađen i vrlo stabilan, te nema poremećaja što se tiče tehničkog dijela, a osigurane su dovoljne količine kako transporta tako i proizvodnih kapaciteta.

»Računajući na to da u Vojvodini postoji negdje oko 165.000 priključenih potrošača na plinski sustav i da se on u međuvremenu značajno proširio i na područje Srbije to je jedan problem koji nije na rukovodstvu To-plane. To je problem koji rješava Vlada Republike Srbije i najvjerojatnije da će ga uspješno rješavati i da će svi potrošači imati vrlo stabilno snabdijevanje enegrentima u sljedećem razdoblju. Bez obzira na tu plinsku komponentu i snabdijevanje mazutom je stabilno. Prerada nafte se stabilizirala tako da postoje određene količine mazuta što nam pruža određenu dodatnu sigurnost. Za predstojeću sezonu grijanja mi imamo neke minimalne količine mazuta za eventualne intervjente potrebe. Priključeni smo na plinski sustav uredne smo platiše i mislimo da građani mogu biti mirni i da će snabijevanje s energetima biti uredno i kvalitetno«.

VIJESTI

Subotička Azotara u stečaju Što će biti s procesom privatizacije

Odlukom Trgovinskog suda u Subotici Otvornica umjetnih gnojiva Azotara od petka 10. listopada nalazi se u stečaju. Za stečajnog upravnika postavljen je *Rado-van Šiljegović*, a nakon proglašenja stečaja 695 zaposlenih u ovom poduzeću ostalo je bez posla.

Osnovni razlog za pokretanje stečaja je dugotrajna blokada žiro računa koja postoji od 1995. godine, kada je iznosila 942.705 dinara. Danas je ta suma narasla na 956.449 milijuna dinara. Sud je procijenio da je to stanje blokade neizdrživo, te je shodno tome i donio odluku, izjavila je predsjednica Stečajnog veća sutkinja *Ilo-na Stajić*. Uvođenjem stečaja daje se prostor za saniranje stanja u tvrtki i njegovu pripremu za restrukturiranje. Azotara je naime još prije više od godinu dana ušla u proces restrukturiranja, a nalazi se na spisku vladinog posebnog programa privatizacije.

Jedan od prvih poteza koji će poduzeti novo rukovodstvo biće namirenje povjerilaca, dok će svi radnici biti upućeni na Tržište rada, gdje bi trebalo da dobiju nadoknadu.

V. L.

Obilazak subotičkih gradilišta

Predsjednik Izvršnog odbora SO Subotica *Arpad Pap*, član IO zadužen za komunalije *Marija Šojo* i direktor Fonda za izgradnju grada *Duško Guslov* obišli su više gradilišta, kako bi se upoznali sa kvalitetom i dinamikom radova na putovima u subotičkoj općini.

Izložba stoljeća Ljube Popovića

Subotički Likovni susret od subote, 11. listopada domaćin je retrospektivne izložbe odabranih djela polustoljetnog rada jednog od najvećih likovnih umjetnika 20.

stoljeća podrijetlom s ovih prostora, crnogorskog slikara *Ljube Popovića*, koji je bio jedan od prvih velikih umjetnika s područja bivše Jugoslavije koji je napustio domovinu i vremenom, uz zemljaka *Dada Đurića* u Parizu izgradio reputaciju možda najvećeg likovnog umjetnika u emigraciji iz ovog dijela svijeta. Subotička je izložba prvo retrospektivno izlaganje Popovićevog umjetničkog stvaralaštva u zemlji, a autor je izložbe *Momo Pavlović*, dok je glavni njen sponzor i inicijator Subotičanin *Zoltan Vida*, koji je i najzaslužniji što je nagovorio Popovića da upravo u Subotici predstavi svoj polustoljetni rad.

R. G. T.

Bela Tonković smijenjen i u Općini

Učetrvtak je na 33. sjednici Skupštine općine s dužnosti potpredsjednika općine razriješen *Bela Tonković*. Zahtjev za njegovu smjenu je pokrenuo DSHV koji ga je prvo smijenio s dužnosti predsjednika stranke a potom i isključio iz nje.

tv divani

TVdivani emitiraju se u nedjelju 19. listopada na drugom programu Televizije Novi Sad s početkom u 18.30.

Iz sadržaja emisije: osnivanje Inicijative mladeži, najnovija događanja u DSHV, »zavritni« dan u Bačkom Monoštoru, znanstveni skupovi o Ani Gabrijeli Šabić i biskupu Lajči Budanoviću.

KPHZ »Šokadija« na kulturnoj priredbi »Čepinski suncokreti«

Manifestacija šokačkog duha i tradicije

SONTA – U subotu, 11. listopada, KPHZ »Šokadija« iz Sonte sudjelovala je na međunarodnoj manifestaciji »Čepinski suncokreti«, održanoj u živopisnom gradiću Čepinu, smještenom jugozapadno od Osijeka, na važnom cestovnom i željezničkom putu, koji povezuje podravski s posavskim magistralnim pravcem.

»Čepinski suncokreti« su kulturno-umjetnička i gospodarstvena manifestaci-

ja, koja se ove godine održava po treći put. Glavni pokrovitelji manifestacije su Općina Čepin i Tvornica ulja Čepin, a u realizaciji četverodnevno programa sudjeluju gotovo sve čepinske udruge. U okviru manifestacije održavaju se promocije knjiga, likovne izložbe, prodajna izložba plodova zemlje, starih zanata i rukotvorina, sajam poljoprivrednih strojeva, izbor najljepše okućnice Čepina, te bogat

kulturno-umjetnički i sportski program, s preponskim jahanjem, teklićkim jahanjem i Kupom Hrvatske u vožnji dvoprega.

Glavna priredba je održana trećeg dana manifestacije. Započela je mimohodom sudionika ulicama Čepina, nastavila se izvođenjem kulturno-umjetničkog programa, a okončana je koncertom Krunoslava Kiće Slabinca. U mimohodu i kulturno-umjetničkom programu sudjelovalo je osam KUD-ova iz Hrvatske, BIH i SCG. Našu zemlju zastupali su HKC »Srijem« iz Srijemske Mitrovice i KPHZ »Šokadija« iz Sonte. HJC »Srijem« je izveo koreografiju »Igre iz Srijema«, koreografa Vjeko-slava Tajma. U njihovoj izvedbi, na sceni smo vidjeli Gajdaško kolo, Divan je kićeni Srijem, Sremčicu, Šantavi mađarac, Ci-

Šokačko kolo u centru Čepina

Nastup HKC »Srijem« na »Čepinskim suncokretima«

Promocija knjige o vojvođanskim vašarima

Vašar je bio...

RUMA – U organizaciji Kulturno-historijskog društva PČESA 3. listopada održana je promocija knjige o vojvođanskim vašarima pod nazivom »Vašar je bio: dućani, pijace i vašari u Vojvodini«.

Za mjesto održavanja ove manifestacije nije slučajno odabrana baš Ruma, i nije slučajno održana baš na Rumski listopadski vašar, jer još od 1958. svakog trećeg u mjesecu je vašar u Rumi, ali tradicija datira još od daleke 1747. godine kada je Ruma ukazom carice Marije Terezije dobila pravo na održavanje šest vašara godišnje. Gosti su ovog puta pristigli iz Novog Sada i Beograda. Nakon razgledanja tezgi kojih je odista bilo mnogo i koje se prosti-

ru od velikog parka pa do starog Rumskog vašarišta na kojima je bilo svega, okupili su se u dvorištu JKP Komunalac gdje su dvije članice HKPD »Matija Gubec« odjevene u narodnu nošnju svim prisutnima na ulazu dijelile licitarsko srce. Goste je zatim u tom prijatnom ambijentu pozdravio predsjednik organizacijskog odbora PČESE Jovan Maksimović te predsjednik SO Ruma Dušan Stojković, dok je predsjednik i osnivač PČESE Veselin Lazić govorio o radu na ovoj knjizi, istaknuvši da su njenom izdavanju pomogli svi, »od paora i domaćica do akademika«. Zatim su anegdote, poeziju i povijesne podatke o rumskim i vojvođanskim vašarima

govorili Ratko Racković, Miroslav Rado-njić, Stevan Vidović, Đorđe Čanadžić i Bogdan Ibrajtner, a u programu su sudjelovali i tamburaši iz Golubinaca i HKPD »Matija Gubec«.

Nakon završetka promocije druženje je nastavljeno uz zvuke tambura HKPD »Matija Gubec« i vokalnog soliste Dušana Stupara, dok su vrijedne domaćice, također članice HKPD posluživale prisutne poznatim srijemskim specijalitetima. Tog su dana premijerno izvedene i dvije skladbe posvećene Rumskom vašaru: prva je »Vašarska« Josipa Jurca a druga »Rumski vašar« Ilije Žarkovića. Treba također napomenuti da su članovi HKPD »Matija Gubec« iz Rume Ratko Racković i Đorđe Maksimović u velikoj mjeri sudjelovali u organizaciji ovog događaja i doprinijeli njenom velikom uspjehu.

Nikola Jurca

gančicu, Todore i Keleruj. Svojim nastupom su ostavili dobar dojam, što je gledalište nagradilo burnim aplauzom.

Svoj nastup KPHZ »Šokadija« iz Sonte započela je pjevanjem pjesama otehi od zaborava, izuzetno starih, ali lijepih i punih šokačkog duha. Drugi dio nastupa »Šokadije«, plesačke točke i bečarci, bukvatno su digli gledalište na noge. Tijekom plesanja Gajdaškog kola, Logovca, Šokačkog kola i pjevanja bečaraca, aplau-

Krunoslav Kićo Slabinac

zi i skandiranja nisu prestajali. Bio je to pravi spoj ljepote nošnji, te starosti plesova i dobre uvježbanosti plesača, tako da je ovakva reakcija nazočnih gledalaca posve razumljiva, jer ne zaboravimo da su Slavonci izuzetno dobri poznavatelji svega što je iznjedrila Šokadija.

Poslije kulturno-umjetničkog dijela programa održan je koncert Krunoslava Kiće Slabinca, najvećeg ljubimca Slavonaca. Svojim vrcavim humorom i standardno dobrim pjevanjem, Kićo je skoro puna dva sata održao gledalište na nogama. Nakon priredbe, domaćini su za sve gostujuće skupine priredili večeru, onako kako to sa-

KPHZ »Šokadija« u mimohodu ulicama Čepina

Anita Tomoković gajdašica iz Osijeka

mo Slavonci znaju. Uspostavljeni su novi kontakti među nazočnim udrugama, izmijenjena iskustva i ugovorena suradnja, tako da se možemo nadati novim susretima sa manifestacijama ovakve naravi.

Ivan Andrašić

Susret gospodarstvenika Vukovarsko-srijemske županije i predstavnika »Energoprojekta«

Prvi koraci ka ponovnoj suradnji

VUKOVAR – Zajedničko vijeće općina Vukovarsko-srijemske županije organiziralo je gospodarski susret na kojemu su predstavnici beogradskog »Energoprojekta« razgovarali s gospodarstvenicima županije o mogućoj suradnji. Tom prigodom predstavnici »Energoprojekta« sastali su se s županom vukovarsko-srijemskim *Nikolom Šaferom* koji je o susretu rekao: »Današnji je sastanak ispipavanje pulsa, provjeravanje koji su potencijali i koje su mogućnosti u smislu trgovine, zajednički oblikovane proizvodnje i možda nastupa na trećim tržištima. Posjet govori o zainteresiranosti tvrtki s područja Srbije i Crne Gore za gospodarsku suradnju na području Slavonije i cijele Hrvatske. Veselim se što se otvaraju komunikacijski kanali i što se šalju dobri impulsi i od Hrvatskih i od Srpskih tvrtki. Vjerujem da će nakon ovog sastanka doći do niza sastanaka i da će se vjerojatno naći formula zajedničkog nastupa.« Predstavnik »Energoprojekta« *Goran Cvijović* kaže kako »Energoprojekt« zajednički pokušava osmisliti s privrednicima iz ove regije nešto što bi bio početak ponovne suradnje. »Znamo koliko je Autoput značajan i za našu i za vašu zemlju. »Energoprojekt« je nedavno potpisao ugovor o rekonstrukciji autoputa od Beograda do granice s Hrvatskom, što bi mogao biti prvi korak suradnje – rekao je Cvijović.

Hrvatski Srbi mogu i moraju pomoći Hrvatskoj državi u nastojanjima za uključenje u Europsku uniju, rekao je *Jovan Ajduković* predsjednik Zajedničkog vijeća općina nakon sastanka s visokim predstavnicima »Energoprojekta«. – »Na ovaj način želimo biti aktivni, jednostavno reći ukupnoj hrvatskoj javnosti da želimo pomoći, ne samo tražiti određena prava, nego i imati obveze i imati odgovornost za sve buduće projekte koji će se odnositi na ulazak naše države, Republike Hrvatske u Europsku uniju.«

U Kaštel Štafiliću sredinom kolovoza Ljetna škola folklor

BAČKI MONOŠTOR – Ovog ljeta održao se još jedan seminar ljetne škole folklor u Kaštel Štafiliću, u blizini Splita, na kojem su sudjelovali i plesači KUD Hrvata »Bodrog« iz Bačkog Monoštora. Sudjelovanje na seminaru je, kao i svake godine, omogućila Hrvatska matica iseljenika. Seminar su posjetili plesači i svirači sa svih strana svijeta, kao npr. Iz Švedske, Njemačke, Argentine, Novog Zelanda, New Yorka, Vojvodine, Hrvatske, Austrije, pa i Boke Kotorske.

Plesači su proveli nezaboravnih dvanaest dana družeći se, plešući, pjevajući, kupajući i sunčajući se na prelijepoj plaži jednog od sedam Kaštela, uz voditelja škole, prof. *Andreju Ivančana* i voditeljicu odsjeka za folklor *Srebrenku Šeravić*.

Ovog ljeta plesala se Panonska zona, odnosno, plesovi Posavine, Moslavine, Bilogore, Turopolja, Bosanske Posavine, Baranje, plesovi Hrvata u Vojvodini i plesovi Hrvata koji žive u Mađarskoj. Također su održana predavanja o nošnjama Panonskog područja, koje su sudionici i sami oblačili da bi što bolje mogli prikazati i upoznati bogatu riznicu narodnih nošnji i svoje korijene

M. Šovak

Časopisi za djecu na jezicima manjina u Vojvodini

I lektira i novine

Piše: Vesela Laloš

Dječji časopisi nedvojbeno imaju važnu ulogu u edukaciji mladih generacija, a u manjinskim zajednicama njihov je značaj u tom pogledu i znatno veći. Iskustva postojećih dječjih medija u Vojvodini pokazuju da oni nerijetko predstavljaju i dio obvezne literature u školi, i služe dopuni aktualnog školskog gradiva, a ukoliko je uređivački koncept uspio pogoditi ukus najmlađe čitateljske publike, onda je takav časopis i dodatna potpora lakšem intelektualnom sazrijevanju i socijalizaciji djece i mladih.

Gotovo sve vojvođanske izdavačke kuće na jezicima nacionalnih manjina, pored listova »za odrasle«, imaju pod svojim okriljem jedan ili čak i više dječjih i omladinskih časopisa, koji su startali kada i osnovni mediji, ili bar nedugo nakon njihovog pokretanja. U ovom momentu u pokrajini se tiska sedam dječjih i omladinskih novina - na mađarskom, rusinskom, rumunjskom, slovačkom, a u dogledno vrijeme može se očekivati da i Novinsko-izdavačka ustanova »Hrvatska riječ« pokrene tjednik na hrvatskom jeziku za djecu.

Svi ti listovi po pravilu prate sudbinu medijskih kuća u okviru kojih rade, su sreću se s identičnim problemima i suočavaju s istim teškoćama. Ipak, gotovo

svi naši sugovornici istaknuli su činjenicu da je njihovo čitateljstvo, procentualno promatrano u odnosu na ukupnu populaciju djece i mladih, vrlo brojno, te se može govoriti o vrlo visokom postotku prodane tiraže, odnosno visokoj razini čitanosti.

PRIMJER MAĐARSKIH MEDIJA: Mađarska nacionalna zajednica u Vojvodini ima dva dječja časopisa, oba s dugom tradicijom. »Mézeskalács« (Medenjак) je mjesečnik za djecu uzrasta vrtića i nižih razreda osnovne škole, s obimom od 32 stranice, dok mu je naklada osam tisuća primjeraka.

»Jó Pajtás« (Dobar drug) je list srednjoškolaca, u školskoj se godini pojavljuje jednom tjedno, također na 32 strane. U oba uredništva uposlano je sedam osoba, s tim da se u samoj redakciji obavlja prijelom i kompletna priprema za tiskanje.

Kako navodi *Zsuzsanna Mirnics*, dugogodišnja urednica časopisa »Jó Pajtás« u studiji o manjinskim medijima, početkom devedesetih, uslijed poznatih razloga i višekratnog zastoja izlaženja listova, izgubljen je veliki dio čitateljstva, a osnivačka prava tada prelaze u novosadski »Forum«. Financijsko stanje u »Forumu« tih je godina kaotično, te listovima prijeti ukidanje. Stoga se »Jó Pajtás« 1993. godine osamo-

staljuje, nastojeći pronaći oslonac u vlastitim snagama. A tada je i država, protivno svojim zakonskim obavezama, ukinula pomoć listu. Zanimljivo je da tada država nije inzistirala na drugačijem pristupu časopisima koji su namijenjeni djeci, već samo na njihovom transformiranju i vlasništvu nad njima. Stoga je uvjet za opstanak ovih listova za djecu bila njihova ekonomska ci-

Hrvatska djeca čekaju svoj časopis

O ideji i mogućnostima osnivanja dječjih novina na hrvatskom, Dujo Runje, član izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća zadužen za obrazovanje, kaže:

»Osobno mislim da je neophodno raditi na tome. Već dugo nitko ništa ne poduzima na tom planu, a nedvojbeno je da su takvi listovi neophodni za sve sudionike u nastavi. Pri tom, nije bitno je li riječ o mjesječniku ili tjedniku, bitno je da se pokrene proces kreativnosti svih relevantnih čimbenika. A potencijala za to u ovoj zajednici svakako ima. Vjerujem da se među nastavnicima, učiteljima i stručnim suradnicima može naći velika potpora i da će se oni više nego rado uključiti u to. Na koncu, mi u dječjoj ustanovi »Naša radost« već

odavno imamo ideju da bi trebalo raditi na tome, pokrenuti nešto za djecu.

Svakako da se u ovoj sredini takav jedan časopis može iznajediti. Ostaje samo da Hrvatsko nacionalno vijeće to i prihvati. Do sada, međutim, nije bilo riječi o tome na sjednicama vijeća, a ja ću svakako inzistirati da se ta ideja podrži. Od nas je za očekivati nešto autohtono, nešto što izlazi iz čvorišta bića ove nemirne ravnice. Moramo pokazati da smo, ne samo deklarativno, za tu ideju, od nas se sada djela očekuju. Bolja vremena neće doći sama od sebe, od nas se očekuje da ih stvaramo. Dobro je da se pojave ljudi s takvim idejama, koji bi nešto uradili, koji su zainteresirani da taj projekt podrže i da na njemu rade.«

jena, te su ova dva časopisa godinama bila najskuplji listovi na mađarskom jeziku. Osnivača ovog časopisa skromnim priložima pomaže udruga »Illyés«, te subotička lokalna samouprava.

Naklada »Jó Pajtása« dosezala je tijekom šezdesetih godina oko dvadeset tisuća primjeraka, a od raspada zemlje tiraža rapidno opada, ponajviše zahvaljujući nestanku čitalačke populacije s obale Mure i uopće Međimurja, čemu su doprinijela i masovna iseljenja čitavih porodica. Tu je također problem »bijeke kuge«, asimilacije, itd. što sve smanjuje ukupni broj djece u mađarskoj nacionalnoj zajednici.

SLOVAČKI »VZLET«: List za djecu na slovačkom »Vzlet« (Polet) izlazi od 1970. godine, kao organ tadašnje omladine, a kasnije ga preuzima nacionalna slovačka iz-

davačka ustanova »Hlas ludu«. Časopis izlazi jednom mjesečno, od septembra do juna, koliko traje i školska godina. Obim mu je 28 strana, a distribuiraju se 90 posto po školama u Vojvodini. Čitaoci »Vzleta« su učenici od petog do četvrtog razreda srednje škole.

»Časopis je koncipiran kao edukativno-zabavni list, i predstavlja pomoć u nastavi, jer ima značajnu odgojnu ulogu, kaže *Svetlusa Hlavač*, urednica »Vzleta«. Od značajnijih rubrika spomenula bih Jezični kutak, u kojem djeca vježbaju materinski jezik, Jubileji književnika, Matematički kutak, Enigmatiku... Časopis u velikoj mjeri prati školsko gradivo, ali sadrži i zanimljive reportaže, portrete i razgovore s učenicima itd.«

Djeca također imaju svoju rubriku, u kojoj se objavljuju pjesme, likovni radovi, a jedna od najstarijih rubrika je »Rozleti«, u kojoj se tiskaju početni radovi već afirmiranih pjesnika. Časopis je također organizator već tradicionalne manifestacije »Susreti pod lipama« na kojoj se okupljaju književni stvaraoci, i na kojoj se nagrađuju najbolji radovi. Ove godine ta manifestacija puni tri desetljeća.

Časopis »Vzlet« faktički ima samo jednog uposlenog, ali dvadesetak suradnika, među kojima i suradnike iz Australije, Engleske, Slovačke.

RUSINSKA »ZAGRADKA«: Rusinski časopis za djecu »Zagradka« (Vrtić) jedan je od najstarijih dječjih časopisa u Vojvodini. Osnovan je 1937. godine, pod imenom »Pionirska zagradka«, a pokrenuo ga je znameniti rusinski književnik *Mihajlo Kovač*. Za vrijeme rata njegovo izlaženje biva

prekinuto, da bi se ponovno pokrenuo 1947. godine, pod sadašnjim imenom, dvije godine nakon osnivanja lista »Ruske slovo« u okviru kojeg i funkcionira.

»Zagradka« je jedini časopis za djecu na rusinskom jeziku, a namijenjen je djeci od vrtića do petnaestogodišnjaka. »Koncipiran je tako da svatko u njemu može pronaći nešto za sebe, kaže glavna urednica *Melanija Rimar*. Najmlađoj djeci su u stvari posvećene srednje stranice, koje čine posebnu cjelinu, i nose naziv »Mala zagradka«, u kojima je sadržaj primjeren njihovim godinama. Dobar dio časopisa čine književna djela, kako rusinske tako i drugih književnosti, posebno manjinskih naroda iz Vojvodine. U rubrici »Gosti izdaleka« mogu se naći priloge dječje literature iz cijelog svijeta. Sadržaj dopunjuju reportaže o događanjima u školama, uz puno fotografija.«

Većina djece časopis kupuje u svojim školama, koje ga i distribuiraju, a nerijetko on se koristi u fakultativnoj nastavi kao nastavno sredstvo.

»Posljednjih godina obnovili smo kontakte s mnogim dječjim časopisima s kojima smo i ranije surađivali, ali je u proteklom godinama ta suradnja bila prekinuta. Uspostavili smo ponovne kontakte s vojvođanskim dječjim listovima, s dječjim listovima iz Beograda, s »Modrom lastom« iz Zagreba, slovenskim »Cicibanom«, kaže *Rimarova*. Uglavnom sam zadovoljna konceptom i sadržajem, ali nisam zadovoljna što ne možemo sebi priuštiti više strana, onoliko koliko bi nam bilo potrebno da pokrijemo sve sadržaje. Međutim, iz financijskih razloga mi to ne možemo učiniti. Iako su, moram reći, u posljednje vrijeme dotacije redovne, i nemamo duga, a dio sredstava uspijevamo također osigurati preko pretplate.«

RUMUNJSKI ČASOPIS »BUCURIA COPIILOR«: Bucuria copiilor (Dječja radost) je utemeljen 1946. godine, godinu dana nakon osnovnog tjednika na rumunjskom »Libertatea«, i izlazi neprekidno 57 godina, u okviru NIU »Libertatea«. Pored ovoga, na rumunjskom se izdaje i časopis za mlade »Tinerecia« (Mladost), koji je znatno kasnije osnovan.

»Bucuria copiilor« je namijenjen djeci od šest do 15 godina, to jest od zabavišta do VIII. razreda osnovne škole, a njegovi pretplatnici su govori sva djeca koja pohađaju nastavu na rumunjskom jeziku. Kako napominje glavna urednica *Eugenia Balteanu*, ovaj časopis ima važnu ulogu i u

nastavnom programu, a u svim većim školama čak postoje i tzv. mikroredakcije u kojima učenici sami pišu i uređuju dio novina.

»Časopis je koncipiran tako da se zadovolje i odgojni i obrazovni zahtjevi, da se djeci pruži mogućnost dodatnog obrazovanja i stjecanja novih znanja, ali i zabavni sadržaji. Također, nastoji se poticati dječja kreativnost, te se redovno objavljuju dječji radovi, likovni i literarni, a svake godine se raspisuju konkursi za najbolja likovna i književna ostvarenja djece. U tom kontekstu oformljena je i Kreativna radionica, gdje povremeno djeca i sama mogu uređivati strane u časopisu«, kaže *Eugenia Balteanu*.

»Bucuria copiilor« nastoji na ovaj način pratiti dječja interesiranja i potrebe, pa se pored obvezne lektire – rumunjske, srpske, svjetske i književnosti vojvođanskih naroda – mogu naći zabavne stranice, zanimljive reportaže iz cijeloga svijeta, ali i priče iz škola, portreti uspješne djece. Poseban dio časopisa predstavlja dodatak za najmlađe, »Albinita« (Pčelica), gdje se tiskaju bajke, pjesmice, igrice i sličice za bojenje. Sport, filmovi, muzika, ali i stranice o Internetu i kompjutorima zauzimaju dio zabavnih strana, uz dodatne rubrike za učenje stranih jezika. »Nakon uvođenja vjeronauka, prostor u časopisu dobile su i biblijske teme, te se u rubrici Biblija za djecu objavljuju priče vjerskog sadržaja primjerene uzrastu djece«, napominje urednica novina, ističući kao značajan aspekt aktivnosti časopisa i stalnu suradnju s ostalim vojvođanskim dječjim listovima. ■

Bunjevačko-šokački Hrvati (4.)

Rimljani – novi gospodari Balkana

Puna tri stoljeća su Rimljani vojevali protiv Ilira, dok ih nisu pokorili. Uslijedila je asimilacija, pa i raseljavanje. Trebalo je Rimljanima mnogo vremena, snage, ratovanja, pa i umijeća, da pokore moćne Ilire na velikom teritoriju.

Taj teritorij se prostirao od Grčke do Istre i duboko u unutrašnjost Balkana. Prelazio je i na drugu stranu Jadrana. Stoga su neki latinski pisci Jadransko more zvali Ilirsko more. Na mjesto ilirske dominacije došla je rimska, još moćnija i trajnija od ilirske. Ilirsko pleme Dalmati dala su ime rimskoj provinciji Dalmaciji, a Rimljani su naš hrvatski jezik, po svom latinskom, nazvali lingua dalmatica – dalmatinski jezik. I to ima veze s našom temom. Moramo im posvetiti dužnu pažnju. **ROMUL I REM:** Rimljani, rimsko carstvo, rimska filozofija, rimsko pravo i rimske legije imaju svoje ime od svoga prvog, a ubrzo i glavnog, grada Rima. Uz njega je, kao i za sve velike stvari, vezana legenda prožeta mitom kao stvaralačkom snagom. Priča je jednostavna i uobličena u maskotu Rima. Vučica doji dva dječaka.

U vihoru nekog plemenskog sukoba našli su se, kao bebe, u nekoj šumi. Vučica ih hrani, a pastir Faustul i njegova žena Aka Larencija ih pronalaze i othranjuju. U igri su dva brata: Romul i Rem. Mitologija ih vidi kao sinove boga Marta i božice Reje Silvije. Kada su odrasli saznali su da ih je u šumi, na rijeci Tiberu, ostavio Amulije, stric njihove majke. Ubiše ga. Zajedno osnovaše Rim i njime vladaše. U nekoj srdžbi Romul ubija Rema i sam vlada Rimom. Godina postanka Rima je 753. prije Krista, a često se označava kraticom A. U. C., što znači: ab urbe condita – od osnutka grada. Romul, od kojega Rim dobiva ime, proširuje grad, ratuje, sklapa saveze i utemeljuje državu, koja će prerasti u veliko Rimsko carstvo. Od prvog stoljeća prije Krista Romul će se naći na spisku rimskih božanstava. Sam grad će se širiti teritorijalno i obogaćivati sadržajno. Doći će vrijeme, kad će se jednostano reći Grad, a značit će Rim. Već će se rimski carevi obraćati urbi et orbi – gradu i svijetu, što pape čine i danas. Papinstvo će uz Rim vezati i jednu pravnu sintagmu: Roma locuta, causa finita – Rim je govorio, stvar je završena. Na koncu, dobit će i najlaskaviju titulu: Roma aeterna – vječni Rim.

Od legendarnog Romula, fiktivne 753. godine i malog seoskog naselja nastat će grad-država, a od nje veliko Rimsko car-

stvo, ili Imperium Romanum – Rimski imperij. Prvo će ovladati čitavim Apeninskim poluotokom, pa će se kroz nekoliko stoljeća širiti na sve strane. Za vladanja cara Trajana (98.-117.) doseći će najveću rasprostranjenost. Rimljani će vladati čitavim prostorom od Hispanije do Armenije i od Britanije do Egipta. Pod svojom vlašću imat će, osim Italije i kolonija i municipija u provincijama, pokorena tributarna područja (civitates stipendiariae), države koje su s Rimljanima sklopile savez (civitates foederatae) i slobodne (civitates liberae).

U tom šarenilu teritorija, plemena i naroda, nastajat će i različiti oblici vladavine: od plemenske demokracije do carske diktature i tiranije. U legendarnom razdoblju vladaju etruščanski kraljevi. Po izgonu zadnjega, Tarkvinija Superba 510. godine prije Krista, rimskom republikom upravljaju dva konzula, a politička vlast je u rukama patricija. Daljni oblici vladavine mogu se pratiti s povijesnom preciznošću. Mnogi carevi će se pamtit zbog svojih (ne)djela, kao na primjer Cezar, Trajan, Hadrijan, Dioklecijan, Konstantin itd.

RIMSKO PRAVO: Imali su Rimljani veliku slavu, ali i svoje slabosti, krize i padove, da bi se već krajem drugog stoljeća jasno raspoznavali znakovi procesa raspadanja. Uz velike podvige, patilo je carstvo od dugih, iscrpljujućih ratova, epidemija, dvorskih i dinastičkih spletki i raskalašnosti. Nisu svi bili zadovoljni onim što se događa u Rimu. Tacit će ogorčen zapisati u Analima: »Romam cuncta undique atrocitas aut pudenda confluunt celebranturque – U Rim se zgrće odasvud sve gadno i sramotno i prihvaća se«. No, prava opasnost će doći od susjednih naroda. Pritiskati će Rimski limes Vikinzi, Gali, Germani, Normaani i Slaveni. Rimske legije, rimski limes i rimski šančevi neće izdržati taj pritisak.

Osjetivši to, rimski carevi pomiču svoju prijestolnicu prema Istoku: Salona, Sirmium, Viminacium, i, konačno, Bizantion. Zapadni dio carstva je pred rasulom. Konstantin Veliki se za stalno nastanjuje u malo mjesto na obalama Crnoga mora, gdje će uskoro nastati veliki i bogat grad Istočnog rimskog carstva. Sudbina ili ironija je htjela da posljednji car Zapadnog rimskog carstva bude istog imena kao i prvi Romulus Augustulus (475.-476.). Po majci je bio podrijetlom iz Pule, a zarobio ga je i odveo u ropstvo Odoakar 476. go-

Danas se potežu neka već odavno znanstveno razjašnjena pitanja i stvaraju nove konstrukcije. Stoga smatramo da danas nije potrebno ništa više dokazivati o nacionalnoj pripadnosti Bunjevaca i Šokaca. To jednostavno nema smisla. No, potrebno je poučavati i objašnjavati. Naime, pola stoljeća je to bila zabranjena ili neželjena tema.

Piše:
Josip
Temunović

Romul i Rem s vučicom

dine. Istočno carstvo će se razvijati i nadživjeti Zapadno skoro za tisuću godina. I njegovi će se carevi zvati carevi ROMEA.

Za Ilire smo rekli da nisu ostavili iza sebe mnogo znakova svoje prisutnosti. No, to se ne može reći za Rimljane. Njihovi znakovi se vide još uvijek i nad zemljom i pod zemljom na cijelom nekadašnjem teritoriju. Pokorenim narodima davali su znatnu slobodu, ali su svuda ugradili i znakove svoje vlasti i moći. Ostavili su Rimsko pravo, koje je još i danas, u nekim segmentima, normativno za suvremene države. Svuda su podizali velebne zgrade, ceste, terme, akvadukte, kazališta, borišta i hramove. Njihova mnogobožanska religija je ostavila mnoštvo hramova i kultura različitih božanstva, koja su hijerarhijski bila poredana. Na koncu su podigli i Panteon – hram svim bogovima. Sve je to napušteno pred naletom kršćanstva, koje je priznato Milanskim ediktom 313. godine kao religio licita, a nešto kasnije i kao religio legitima. Dakle prvo dopuštena, pa zakonita i jedina.

Od tada poganstvo naglo propada, bar u vidljivoj sferi. Njihov latinski jezik će preživjeti sve nedaće. Kroz niz stoljeća će biti službeni jezik Katoličke crkve i svih europskih država sve do polovice 19. stoljeća. U nekim poslovima Crkve i nekim segmentima društva, još se danas koristi. U tom jeziku su i sinonimi za hrvatski jezik: lingua slavica, lingua illyrica, lingua glagolitica i lingua dalmatica. ■

Kazališni komadi hrvatskih autora izvedeni pred subotičkom publikom, kroz povijest našeg grada (6.)

Domaće »zvijezde« HNK u Subotici

LAJČO LENDVAI

Lajčo Lendvai je rođen u Subotici 1909. godine, a u vrijeme pisanja ovog feljtona, živi u Zagrebu, u svoj 95. godini života, dobrog zdravlja. Bio je prvi upravitelj HNK Subotica koje je osnovano 19. 9. 1945. godine, pa do 1947., kada je poslat u Beograd na usavršavanje u dramskoj struci. Još prije Drugog svjetskog rata igrao je kao amater u grupi »Zbor hrvatskih kazališnih dobrovoljaca«. Po povratku iz Zagreba, gdje je živio od 1928.-1936. unapređuje svoje znanje iz krojačkog obrta. U Zagrebu je, u okviru sindikata, režirao i igrao glavnu ulogu u »Jegoru Buličovu« Maksima Gorkog, pred rekordnim gledalištem u hali Sajma. Već u jesen 1944. formiran je Pozorišni odsjek grada Subotice i početkom siječnja 1945., uz pomoć vojske, priredio je program od osam točaka, horskih i solo recitacija, skečeva i jednočinki iz NOB, te ulomak iz Gundulićeve »Dubravke« i iz romana »Zločin i kazna« Dostojevskog. Pozorišni odsjek je do kraja sezone dao pet premijera koje je režirao i igrao u njima glavne uloge upravo Lajčo Lendvai. To su bili »Požar strasti« J. Kosora, »Ženidba« N. V. Gogolja i već rečeni »Jegor Buličov«, dok je njegov pomoćnik Dušan Medaković postavio Nušićeve komade »Dr« i »Gospođu ministarku«. U toku dvije godine upravljanja, gotovo iz ničega je stvorio solidan profesionalni ansambl, dovodeći u jesen 1945. nekolikoiskusnih glumaca iz Zagreba, prije svega Jelku Šokčević-Asić i dirigenta kompozitora Milana Asića, Dubravku Deželić i Dražena Grünvalda te Ivonu Petri. To je bio temelj, a dogradnja, subotički amateri sa puno volje i poleta. U te dvije godine režirao je puno ruskih komada, tada obveznih, Molijera, Kralja Betajnove I. Cankara i Pigmalion B. Šoa. Po povratku iz Beograda bio je glumac glavnih predstava i redatelj. Imao je svršen Dramski studio, a bio je i asistent Bojanu Stupici, jednom od naših najvećih redatelja, te postao pravi profesionalac. Puno je režirao u Somboru, Bačkoj Topoli i po Makedoniji. Bio je 1956. gostujući redatelj u Istri, a po povratku u Suboticu vodio je Koncertnu poslovnicu i Kulturno-propagandni centar. Otišao je u mirovinu 1964., a 1974. se odselio s obitelji u Zagreb.

GEZA KOPUNOVIĆ

Legenda subotičkog glumišta, stalni član kazališta od 1949. po demobilizaciji, nezaboravni tumač glavnih ulogu u komadima Matije Poljakovića. Ča Bonu je igrao više od sto puta i Boltu u serijalu RTZ Zagreb u režiji Petra Šarčevića sedamdesetih godina, već pri kraju karijere. Da je odigrao samo te dvije uloge, bilo bi dovoljno. I on je bio prije rata amater u raznim družinama igrajući seoskog lolu i šegrtu Ćiru koji se probudio kao car i slične popularne komade za amatere. Kao profesionalac odigrao je više od stotinu rola, ali rečene dvije i Švejk su mu »najbolje stajale« i po fizičkoj konstituciji pravog Bačvanina, onih, ali sa sto kilograma. Na Radio-Subotici godinama je igrao u emisiji Martin i Tona s Katarinom Bačlijom, za koju je sam pisao tekst i režirao materijal. Nedavno je izgrdio autora ovog feljtona što se ne sjeća koju ulogu je igrao u Winnetou, komadu od četiri sata, sa konjima na sceni – »pa, ama Hawkinsa, derane, svi su urlali kad su me Indijanci skalpirali i ja skinuo periku, a moja prirodna čela sjaji«. Uvijek duhovit i »razgaljen«, poslije ratnih godina, kad je kazalište bilo vodeći medij kulture, on je stvarno, bez fraze, širio tu istu kulturu bunjevačkih Hrvata, odigravši bezbroj puta glavne uloge, zašto je primjerno nagrađen Oktobarskom nagradom grada Subotice, 1967. godine, kada je to bio i značajni novčani iznos, a ne samo čast. Od države je odlikovan Ordenom rada sa srebrnim vijencem 1971. godine.

ANA SKENDEROVIĆ

Još prije II. svjetskog rata pjevala je u HPD »Neven« i igrala u Zboru hrvatskih kazališnih dobrovoljaca. Već 1945. igra u prvom komadu HNK Subotica, Tahijinu ženu u »Matiji Gupcu«. Igrala je u gotovo svim komadima Matije Poljakovića iz života ovdašnjih Hrvata-Bunjevaca, posebno se istakla u kreiranju negativnih likova krupnog stasa i glasa. Igrajući uglavnom drugu glavnu žensku ulogu, kontrast vodećoj glumici Jelki Asić, »prošla« je skoro sve komade koji su upriličeni za deset godina 1945.-1955. a tada se povukla u Dječje kazalište, gdje je razbila »lutarski monopol« i prva zaigrala u živim komadima za djecu i tamo ostala sve do mirovine. Ipak, glavni repertoar su bili komadi M.

Kazališna predstava je uvijek bila kulturni događaj prvorazrednog značenja, jer živu riječ ništa ne može zamijeniti, a pogotovu kada se radi o jeziku svoje nacije, bio on standardni ili pak dijalektalni. Jednako tako, kazalište, u najširem smislu ima političku konotaciju, jer čovjek je ZOON POLITIKON koji žudi da čuje, obično kroz alegoriju ili parabolu, stav svojeg naciona, u višenacionalnom, šarolikom okruženju svijeta. Kazalište i igrokazi nikada nisu bili samo mjesta za pouku i zabavu - uvijek je to bilo okupljanje jednog autohtonog naroda koji je želio iznad svega čuti živu riječ na svojem jeziku, i pozdraviti prikazatelje - glumce, redatelja i autore, po mogućstvu iz svojih redova. To je bilo uvijek više od predstave!

Piše:
Milivoj Prčić

Poljakovića i B. Nušića koji su joj »ležali« i gdje je uvijek postojao ženski lik po njevoj mjeri. Provela je na »daskama koje život znače« četrdeset godina, od diletantkinje do visokog profesionalca.

KLARA PEIĆ

Od 1. 1. 1946. igrala je u Hrvatskom narodnom kazalištu u Subotici sve do 1970. godine. Uvijek vedra i vesela, kakve su joj bile i uloge. Bavila se od mladih dana estradom, čak je svirala na bubnjevima u nekom orkestru. Prije rata, kao učenica Građanske škole časnih sestara, igrala je u prvom komadu Noć ljubavi, vjerske sadržine naravno. Kao profesionalna glumica, a na nagovor Lajče Lendvaja, svršava Dramski studio, potom igra u svim komedijama, vesele i razdragane likove, sa velikim smislom za komiku. I za nju je uvijek bilo mjesta u komadima »kućnog pisca« Maće. Njena Mara iz »Ča Bonine razgale« je zauvijek upamćena, a s tom ulogom se oprostila od publike odlazeći u mirovinu. Pjevala je i u operama »Madame Butterfly« i »Tosca«, jer je imala glazbeni talent i glas, što je rijetkost za dramsku glumicu. Šjora Petronila iz »Male Floramy« je uvijek oduševljavala subotičku publiku, koja je znala napamet te arije, kao i splitska. Ovo je bio prikaz udarnog kvarteta Subotičana, velikih glumaca jednog ipak skromnog profesionalnog teatra, ali koji je bio značajan za povijest hrvatske kulture na ovim prostorima i nezaboravljen.

~Kraj~

Starovinski svatovski adeti Bunjevaca (XV. dio)

Posli vinčanja

Piše: Alojzije
Stantić

*Posli
obavljenog
vinčanja, brez
velike žurbe,
svatovi su
sidali u kola i
dok nisu
posidala i
posljednja
čeljad dotleg
nije krenila
kolija
(zaprežna kola)
koju je
pridvodio
kočijaš s
kumom il
snašom il
đuvegijom i
snašom,
prema tom jel
su pretelji
udivanili
»pogađanje za
snašu«*

Posli obavljenog vinčanja, brez velike žurbe, svatovi su sidali u kola i dok nisu posidala i posljednja čeljad dotleg nije krenila kolija (zaprežna kola) koju je pridvodio kočijaš s kumom il snašom il đuvegijom i snašom, prema tom jel su pretelji udivanili »pogađanje za snašu«.

Bilo da je vinčanje bilo u varoši il kojem obližnjem selu gledača je bilo i prid crkvom, a sokaom kudan su prolazili narod je zastajo i zagledo čeljad, al njevim ostrim očima nije promaklo ni da zapaze kaki su konji i kolija.

Najveću pažnju je privlačio pridvodnik kočijaš sa mladencima. Podjednako su zagledali paradeše, svečanu ormu (vučna oprema) konja s francuskim (dvostrukim) kajasima, kožnim ogrnilima i »štranga«; na pršnjak oma su njim svezali bile rojtoške peškire; kočijaš njim je grive, koja je uvik konju sa spoljašne strane, okitio upletenim švigarovima od rafije il od dlaka iz govedeg repa il je ispleo švigarove da griva ostane kovrdžava; a oko vitki noga iznad kičica njim obmoto modre il crvene fašle (omot od široki platneni traka). Kopite konja je umazo crnom *ladolin* mašču. Kočijaš je tako udešene konje deko iz dvi ruke, pomalo zategnutim kajasima da konji drže povišeno glave s blago savijenim vratom, a da kasaju što sporijim kasom.

GABRIĆ ČUPRIJA: U osridnjim svatovima znalo je bit po dvadesetak a u velikim i više kolija, u svakim sa četvoro il petero čeljadi, a ko je nosio dicu nji su posidali starijima u krilo. Kad čeljad u kolima svečano idu onda se natrag sidi u kožnom sicu, prikrivenim šarenim pokrovcom, u zakošu (zakošak je dio kola kod stražnji šaraga).

Ako je vinčanje bilo u makar ko-

joj varoškoj crkvi, svatovi su kući il na salaš išli priko Gabrić-čuprije (begija, most) u Senti (dio grada oko crkve sv. Jurja). Ta je čuprija primostila kadgod kanal u današnjem Prvomajskom sokaku, na putu kod mlake, (danas je to sokak

Stipan Jaramazović posli vinčanja nosi priko Gabrić-čuprije suprugu Jelenu Stipić

kojim se nuz ledinu »Prozivke« ide na pecu »Zelenac«). Starija čeljad znadu vrlo dobro za taj adet i zašto su tudan nosili snašu, a mlađi su ga morali zaboravit kad su uništili čupriju. Nalik tom je adet kad đuvegija u rukama prinese snašu priko čuprije dola na putu iz Načvina (Stari Žednik) za Đurđin. Razlog je isti zašto su snašu nosili priko Gabrić čuprije.

POGAĐANJE ZA SNAŠU: Kadgod je bio adet da su se pretelji unaprid udivanili da će se posli vinčanja za snašu »pogađat«. Kum je sidio sa snašom u prvim kolima i prvi su ušli u avliju kod svekra. Onda je izmed kuma i svekra počelo »pogađanje« da će dobit snašu, onda već snaju, ako za nju da novaca, prema gospodarskoj mogućnosti. Da bi veselje bilo što potpunije, kod prvog svekrovog obećanja za novaca kum to nije

privatio, obično je kazo »Tako jep-tino nećete dobit snašu« i onda kočijašu »Tiraj (dekaj konje)«, na čeg je kočijaš ošinio konje, okrenio kola i pošo iz avlije. Za njim je svekar viko »Kume, čekaj, pogodićemo se«, il tom slično. Na to se kum vratio i onda su opet počeli pogađanje i više puta udarili dlanom u dlan desne ruke, sve dok kum nije zadržo ruku svekra a to je značilo da je privatio obećan iznos novca. Svekar je otvorio budelar, prid gledačima i svatovima izbrojo novce, na to je kum sašo s kola, pomogo snaši da i ona sađe, zadio joj novac za vinac da svi vide novce, za njima je iz drugi kola sašo đuvegija i stari svat i zajedno su ušli u kuću. Za svo vrime svirci su svirali i pivali, svatovski časnici su podvikivakli glasom da nadjačaju svirku: »Ja kum, ja, iju-ju« il »Ja starosvatica, ja, iju-ju«...

Vrimenom je pogađanje počelo izlazit iz mode, jel se svekar već inače istrošio na svatove, pa bi mu to bio dodatni izdatak.

Kad je izostavljen adet pogađanja, u prvim kolima su sidili đuvegija i snaša u zakošu s kumom nuz kočijaša, a kum i stari svat su sidili u kolima za njima u zakošu, a starosvatica je sidila naprid s kočijašom.

Posli vinčanja kum je uvo snašu prid svekra. Kadgod je bio adet da su snašu najpre uveli pod odžak, tamo je okrenili i onda uveli u sobu. Od više čeljadi sam čuo za ovaj adet, s virovanjem da rode kroz odžak donose dicu, pa će i snaša rad tog imat dice, najveće bogatstvo obitelji.

To je jedan od česti adeta kako su uveli snašu, onda već snaju, u svekrovu kuću.

(I ovo poglavlje sam napiso po svom sićanju, nuz proviru i pomoć Anice Jaramazović, koja zdravo dobro pozna našu starinu.) ■

Služenje kao svetost

Uzvišene vizije Svetog Oca i Majke Tereze

Piše: vlč. mr.
Andrija Kopilović

*Lako je
sagraditi kuću,
dobiti novaca,
ali je teško
dobiti ljude
koji vjeruju da
bi tako trebalo
raditi. Ne
možeš se
klanjati
Mamonu i
Bogu. Mamon
je novac. Bog
može dati
novac, ali
novac nikada
ne može dati
Boga*

Da bi uopće mogli služiti drugima, moramo znati imamo li vizije, koje nam je Bog dao. Ako nam je dao vizije onda ih stavimo na papir, upišimo, nacrtajmo ih. Najprije će nam to biti nejasno kao magla, a onda sve jasnije kao sunce kad izlazi pa sve jasnije vidimo sve oko sebe. A onda, kad postanu jasne, vidjet ćemo kako će stotinu stvari pokušati da nas zaustavi. I kad nam se čini da trebamo raditi za Isusa, na past nas odvrća, i ne vjerujemo da to možemo. Tada radije napuštamo ono Božje i radije radimo svoj posao. Teško je naći čovjeka koji želi ostaviti svoj posao i početi služiti bližnje. Ima ljudi koji su to napravili i postali sretni. Ovih dana susrećemo i slavimo jednog takvog velikana, upravo danas kada je prije 25 godina na službu biskupa Rima pozvan Krakowski nadbiskup Karol Woytila. On će upravo u okviru spomena srebnog jubileja postaviti nama svima pred oči jedan drugi uzor velike vizionarke, Majke Terezije.

Mnogi ljudi su, nažalost, poput galebova koji hvataju crve i otpatke na obali mora. Rijetki, kao ovo dvoje polete, ali oni su blagoslovljeni, na njima počiva ovaj svijet i život. Kad imaju viziju, onda u budućnosti oni postaju središte, oko njih se okupljaju ljudi – suradnici koji poneseni vjerom znaju koga ćemo evangelizirati, od čega ćemo živjeti, kako će ovaj siromašan narod preživjeti, što će postići i svjedočiti. Međutim, postoje dvije vizije. Negativnu viziju daje Sotona: »Nemoj se igrati, budi razuman!« Majka Terezija imala je genialnu viziju. Bila je profesorica na jednoj školi u Kalkuti kao redovnica. I vidjela je da na ulicama leže ljudi i da umiru na način nedostojan čovjeka. Na krave se pazi jer su svete, a na ljude ne. Dobila je viziju kako tim ljudima pomoći, napraviti kuću umirućih, bolnice. Kad je to priopćila svom ispovjedniku, on joj je rekao da je to neka napast i savjetovao neka se moli Bogu. Molila je mjesecima i vizije su bile još jače, no ispovjednik je i dalje vjero-

vao da su to napasti. Ipak je odlučila reći poglavaricama da izlazi iz tog samostana jer želi osnovati nešto drugo, a poglavarice su jednako vjerovale da je to đavolska zamka. No, ona je ostvarila svoju viziju. Osnovala je Družbu suradnica koje su postale živo milosrdno Evanđelje za spas svakoga čovjeka, i pokazale da u Božjim rukama leži bogatstvo.

BOG JE NEGACIJA SIROMAŠTVA: Lako je sagraditi kuću, dobiti novaca, ali je teško dobiti ljude koji vjeruju da bi tako trebalo raditi. Ne možeš se klanjati Mamonu i Bogu. Mamon je novac. Bog može dati novac, ali novac nikada ne može dati Boga. Nemoguće je biti Božji, a biti siromašan, jer Bog nam prosvjetljuje pamet i daje snagu da budemo genijalni, da ostvarimo svoje talente, svoje zvanje. Ovdje se ne govori o praznom idealizmu, ne govori se o nečem što bi bilo lijepo kad bi netko napravio, već o realnim stvarima. Čim počnemo raditi na Božjem poslu jave se ljudi koji žele davati novac. Sjetimo se potresne činjenice da je na dan dodjele Nobelove nagrade za mir, Majka Terezija u istoj zemlji dobila veću sumu milostinje nego što iznosi Nobelova nagrada. Znala je potaći i samoga Kralja i podsjetiti ga da na dodjeli Nobelove nagrade neće biti u središtu ni on, ni ona, nego Isus Krist. Važno je slušati kamo nas Bog vodi, imati viziju i reći Bogu: »Evo me.« A zatim, kada imamo viziju, Bog će zatvarati putove tamo gdje nas neće, a otvarati tamo gdje nas hoće. Strah se javlja zato što se nema povjerenja u Boga. Mislimo da moramo nešto napraviti i skočiti u nešto čega nema. Pogledajmo imamo li uopće viziju. Vizija je čežnja u nama, čežnja što bi željeli raditi, gdje bi htjeli biti. Gospodin velike stvari želi činiti i čini. No, samo se pita imamo li ljudi koje može poslati. Stoga je poruka Majke Terezije jednostavna, a vrlo jaka: svaki dan učinite nešto lijepo za Isusa. Samo ne zaboravimo da je taj Isus, njen Isus, svaki siro-

mah i svaki potrebiti čovjek, bez obzira kakvo lice imao. Ako je patničko, onda je Isusovo, a ako je Isusovo, ona je u sebi našla dovoljno motiva da ga ljubi svim srcem i svom dušom svojom... Majka Terezija je postavljena na čast oltara da nam bude jasno kako činiti.

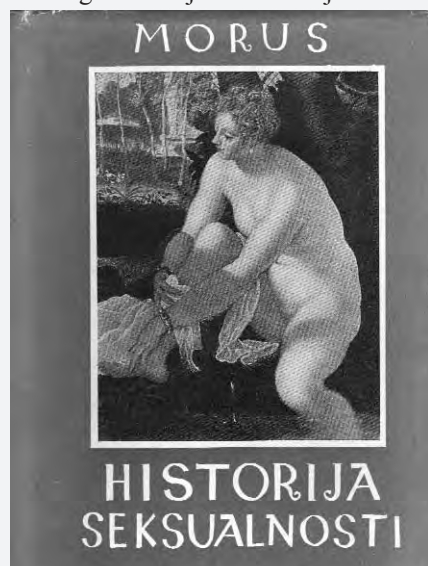
VIZIJE ZAHITIJEVAJU HRABROST: Ljudi razmišljaju kako je bolje mrtav vrbac u ruci nego živ na krovu. Čovječe, ne idi malen ispod zvijezda! Ne znamo kojim će nas putem Bog voditi. Pustimo ga samo neka nas vodi, ali imajmo hrabrosti ići za njegovim vizijama, za onim što nam je dao u srce, za onim lijepim što u nama gori, što vapi da se ostvari. Razgorimo taj plamen jer svijet vapi za njim, za Bogom, a Bog vapi za radnicima. Ovi dani proslave Papinog jubileja i proglašenje blaženom Majke Terezije, daju nam pravo ovako razmišljati. Znam, to je pobožan govor, ali vas pitam imamo li pravo zanijekati vječne vrijednosti tom »pobožnom« govoru? Kada ćemo konačno shvatiti da i u »laičkoj« javnosti mora biti »pobožni« govor pravi govor, da bi se iz običnoga sivila barem mislima okrenuli prema idealima. Znam, teško je o teološkim kategorijama pisati i razmišljati javno jer je to privilegij intimnosti našeg duhovnog života, ali baš ta činjenica da je malo prostora otvaranju duše i duhovnosti, u ova dva nastavka osjećao sam potrebu kroz konkretan primjer dvoje velikana našega vremena ukazati na jedini put kojim se postaje takav velikan. Jedan na papinskom prijestolju, a drugi po zabačenim i blatnim ulicama dalekog indijskog grada Kalkute. Bilo bi dobro u svjetlu vizije i karizme spustiti se u dubinu vlastitoga bića pa u sebi naći prostore i Rima i Kalkute. U nama su sve te mogućnosti date jer je svakom od nas na životnom putu čovjek – bližnji – kojemu mi kao ljudi, ja kao pojedinac, moram biti blizu – bližnji. To je učinilo Ivana Pavla velikim i Majku Tereziju Blaženom!

Prijedlog tjedna

RICHARD LEWINSOHN-MORUS HISTORIJA SEKSUALNOSTI

(Zora/Naprijed, Zagreb, 1959.)

Ovo već legendarno djelo, najbolju i najobimniju studiju o povijesti seksualnosti i erotizma uopće u svjetskoj literaturi, *Morus* je napisao još sredinom minulog stoljeća, a tiskao ju je njemački nakladnik Rowohlt Verlag iz Hamburga, davne 1956. Na hrvatski je knjigu tri godine kasnije preveo s njemačkog *Drago Perković*, likovno ju je opremio veliki hrvatski likovni umjetnik *Edo Murtić*, a u Hrvatskoj prvi put objavila »Zora«, skupa s zagrebačkim nakladnikom »Naprijed«, spomenute 1959. godine. Djelo »Historija seksual-

nosti« predstavlja povijesni presjek, historijski prikaz seksualnih shvaćanja i intimnog života, kadšto i erotike od naj-davnijih vremena do naših dana. Autor temi prilazi ne samo kao liječnik (konkretno-psihijatar i socijalni higijeničar), već i kao ekonomist, antropolog, sociolog i kulturni povjesničar. *Morus* pokazuje kako je tok povijesti sa svojim ekonomskim, društvenim, političkim i religijskim promjenama i te kako utjecao na formiranje seksualnih shvaćanja i praktičnog rabljenja seksa u svim manifestacijama spolnoga života u pojedinim povijesnim razdobljima. Pojam seksualnosti, što je možda najbitnija stvar u cijelom ovom osvrtu, prikazu, a i knjizi, *Morus* svijesno stavlja u naslov svoje

knjige insistirajući time ne samo na kompleksu svih normalnih i abnormalnih (mada-tko će to ikada objektivno razgraničiti ili definirati?) manifestacija spolnoga nagona sa svim uzajamnim odnosima i preduslovima, konsekvencijama, nego i sve ono što ima ma kakovu svezu s uzajamnim odnosom, odnosima muškarca i žene, pa i sve ostale individualne i društvene pojave vezane uz čovjekov spol u najširem smislu. Sasma je shvatljivo što je autor unutar tako širokoga okvira obuhvatio i pitanja iz problematike koja se inače ne rabi baš često niti povezuje s pojmom seksualnosti. Upravo time daje se čitateljstvu na znanje da je seksualnost daleko zamašniji pojam negoli to većina ljudi misli. *Morus*, na koncu, ne zapada u banalnost (i) i daleko je od svega što bi se moglo shvatiti kao pornografija, primjerice. Njegovi su sudovi izrečeni s krajnjom promišljenošću koja je rezultat visoke naučne ozbiljnosti i kritičke razine spram vlastitih istraživanja i prakse, te je njegova knjiga vrstan i vrijedan prilog ljudskome moralu općenito kao i cjelokupnoj seksualnoj problematici u ljudskome životu, problematici, pojmu, temi koja je uvijek živa i aktualna.

JANEZ BONČINA-BENČ BENDOLOGIJA

(Nika, 1998.)

Veteranu slovenačke i negdašnje SFRJ rock-scene *Janezu Bončini Benču*, objavljena je prije ravno pet godina svojevrsna »live« rekapitulacija snimaka i radova koju je ovaj pjevač, gitarist, autor, aranžer, skladatelj i istinski, punokrvni rock-umjetnik nesebično i ne štedeći se desetljećima poklanjao publici diljem ovih prostora, Europe i svijeta. Bončina je karijeru počeo sredinom 60-ih, a najaktivniji je bio tijekom 70-ih i, relativno, do prve polovice 80-ih godina prošlog stoljeća. Vlastitu je glazbenu karijeru počeo kao solo-gitarist, ali je vrlo brzo zamijećen njegov vokalni talent, te se tako od konca 60-ih »kalio« u skupinama »Helioni«, »Mladi levi«, »The Generals«, te najbitnijoj slovenačkoj grupi uopće toga herojskoga doba rocka-«Srce«. Benč je uvijek posjedovao rijetko viđenu energiju, pjevao je punim srcem, ispoljavao svu silu emo-

cija i uvijek davao sve od sebe na bini, jednako kao što mu je i vokalni dijapazon bio na zavidnom nivou, u čemu mu je, kao i u pjevačkoj tehnici od ispisnika iz njegove generacije ravan samo nedostižni *Adolf Dado Topić*. Za Benča je vezan i bitan i njegov rad u okviru super-skupina »September« te »Pop Rock Selekcija Tihomira Popa Asanovića«, iza kog je ostavio po dva albuma. Od druge polovine 80-tih sve manje nastupa po Sloveniji, a sve više se okreće Austriji, Italiji i Njemačkoj. Objavio je solo-album »Ob šanku« a priključio se i svojedobno popularnom ad hoc sklepanom sastavu YUNK (Junaci Noćne Kronike), rock-veteranima slovenačke glazbene scene s kojima je izvodio neku svoju varijantu heavy i hard rocka. CD »Bendologija« je vrstan skup koncertnih snima-

ka iz raznih perioda bogate Bončinine karijere, a kao izuzetno i hvalje vrijedni, više no dobri momenti, trenutke čak briljantni, izdvajaju se verzije skladbi »Oluja« s »Mladim levima«, kulturna skladba »Majko zemljo« s *Asanovičevom* super jazz-rock grupom najeminentnijih ex-YU glazbenika, akustična izvedba Benčove glasovite pjesme »Maja z biseri« s *Gregom Forjaričem*, te antologijska verzija nenadmašne pjesme, možda ponajbolje koju je Benč ikada napisao, i svakako jedne od najboljih rock skladbi ikada stvorenih i snimljenih na ovim prostorima, »Gvendolina, kdo je bil?« Dvije skladbe koje zatvaraju album/CD, »Joža iz Portoroža« te »Noć je moja« iz posljednje su faze rada ovog vrsnog rockera, koje pokazuju izvjestan otklon Bončine k jazz i mainstream vodama. U cjelosti uzev, ovaj album je vrlo respekta vrijedan i krajnje ukusno »upakovan« hommage dosadašnjoj karijeri jednog od najvećih rock-autora s ovih prostora.

R. G. T.

Vijesti

55. Frankfurtski sajam knjiga

Početkom tjedna počeo je jedan od najvećih svjetskih kulturnih događaja i zacijelo najprestižniji u svijetu knjige: otvoren je Frankfurtski sajam knjiga, 55. po redu. Ovogodišnji sajam /Buchmesse i ove godine prolazi s gotovo nevidljivim učešćem srpsko-crnogorske književne produkcije. Za razliku od protekle dvije godine, kada je SCG predstavljao novosadski nakladnik »Prometej« (i to vrlo zapaženo), ove godine će na sajmu u Njemačkoj domicilnu nam državu predstavljati (tek) beogradski »Filip Višnjić«, te »Oktoih« iz Crne Gore. Što se matične države tiče, Hrvatska je najavila sigurno predstavljanje uglednog zagrebačkog nakladnika »Diureux«, dok ostali hrvatski nakladnici nisu potvrdili svoj eventualni nakladni dolazak i učešće na sajmu.

Multimedijalni umjetnički projekt o Majci Terezi

U utorak je, 7. listopada u beogradskom Muzeju primjenjene umjetnosti predstavljen multimedijalni art-projekt naslovljen »Molitva nije dostatna« o Majci Terezi autorice Nataše Marković, a koji je među ostalim obuhvaćao i otvaranje izložbe fotografija o ovoj plemenitoj ženi, dobitnici nagrade za mir 1979. godine, Albanke podrijetlom, a kosmopolite duhom i svetica u srcu i po djelima. Slijedila je promocija knjige o životu Majke Tereze čiji je autor indijski spisatelj Navil Chavle, kao i projekcija filma o Majci Terezi u kome naslovnu ulogu igra američka glumica britanskoga podrijetla Geraldine Chaplin. Na koncu je održan okrugli stol o siromaštvu i pomoći i skrbi siromašnima i nesretnima. U planu je prezentacija čitavog projekta i u Subotici, Novom Sadu, Nišu, Podgorici, Kotoru, Baru i Ulcinju. Početak cjelokupne manifestacije svečano je obilježio svojom nazočnošću nadbiskup beogradski Stanislav Hočevar, a istodobno je o svojem poznavanju i susretima s Majkom Terezom govorio jedan od njenih najglasovitijih biografa, katolički svećenik s Kosova, Djerđ Ljush, a prisutna je bila i nova ambasadorica Indije u Beogradu.

Rekonstrukcija doma

HKUD »Vladimir Nazor« u Somboru

Zahvaljujući donaciji koja je stigla iz (matične) Republike Hrvatske počela je prva faza rekonstrukcije prostorija Hrvatskog kulturno-umjetničkog društva / udruge Hrvatskog doma »Vladimir Nazor« u Somboru. »Ova je zgrada izgrađena još prije pola stoljeća, građena je decenij i pol, no mi ćemo biti zadovoljni ukoliko za istu periodu, dakle, recimo 10-15 godina, realiziramo plan od šest etapa obnove i rekonstruiranja našega doma«, izjavio je tom prigodom Šime Raič, predsjednik HKUD »Vladimir Nazor«.

Proslavljena obljetnica Muzičke škole u Subotici

U povodu 135. godišnjice postojanja i djelanja Muzičke škole

u Subotici, pravog rasadnika europski i svjetski priznatih glazbenika koji su se školovali u ovoj ustanovi, a koja se obljetnica obilježava cijele tekuće godine, u srijedu je, 15. listopada priređen slavljenički koncert, kojemu je domaćin bila ravnatelj Muzičke škole Katarina Skenderović, a na kome su nastupili glazbenici iz škole-domaćina, ali i njihovi gosti iz glazbenih ustanova iste orijentacije iz Beograda, Novog Sada, Szegeda, Nyiregyhaze i Kiskunhalasa iz susjedne Mađarske, te mlade kolege im-glazbenici iz Osijeka. Dan ranije je Subotička filharmonija također priredila koncert istim povodom, a orkestrom, inače najstarijim filharmonijskim takve vrste u našoj zemlji, dirigirao je ravnatelj Berislav Skenderović. Solisti su bili dvije od mnogih glasovitih i vrsnih umjetnika koje je ova ustanova iškolovala, flautistica Laura Levay Aksin i Rita Kinka, pijanistica svjetskog renomea. Laura Levay Aksin izvela je Koncert za flautu i orkestar Jacquesa Uberua, dok je Kinka premijerno u Subotici svirala Drugi klavirski koncert u F-molu Frederica Chopina. Koncert u srijedu održan je u tek obnovljenoj koncertnoj sali Muzičke škole, a onaj dan ranije u Velikoj vijećnici subotičke Gradske kuće.

Koncert za Svjetski dan bijeloga štapa

Svjetski dan bijelog štapa i istodobno Europsku godinu invalida Organizacija slijepih i slabovidnih Subotice obilježila je svečanim koncertom u četvrtak, 16. listopada. Koncert je održan u Velikoj vijećnici Gradske kuće, a nastupili su solisti Jelena Štulić (sopranistica), Saša Štulić (tenor) i Eva Herodek uz pratnju Žanskog omladinskog zbora i Subotičkog kamer-nog orkestra.

»Bunjevački blues« za Hrvate u Mađarskoj

Prilikom prošlotjednog posjeta susjednoj Mađarskoj, kada je promovirao dvije svoje knjige publicist i pjesnik Tomislav Žigmanov u Gradskoj knjižnici u Baji, poklonio je svoju poetsku zbirku »Bunjevački blues« Katedri za kroatistiku pri Pedagoškom fakultetu u ovom mađarskome gradu. »Učinio sam to s namjerom da knjiga

Ildikó Filaković i
Tomislav Žigmanov

dospije do svih zainteresiranih Hrvata, da knjigu načinom pristupnom svim čitateljima iz svih mjesta u Mađarskoj gdje žive Hrvati«, izjavio je Žigmanov.

Ovih se dana pojavilo i elektronsko izdanje knjige »Bunjevački blues«.

OBLJETNICE: Ibrica Jusić

Trubadur dugoga vijeka

Na današnji dan, 17. listopada 1944. godine, rođen je u Dubrovniku glasoviti kantautor, gitarist, poeta i litalica, **Ibrica Jusić**. Familija Jusićevih, podrijetlom iz BiH, uvijek je bila iznimno glazbeno nadarena i u njihovom domu se uvijek pjevalo i sviralo. Stariji brat Ibrice Jusića, *Delo*, slavni hrvatski glazbenik, skladatelj, ravnatelj i aranžer, bio je utemeljiteljem slavnih »Dubrovačkih trubadura« koji su koncem 60-ih godina predstavljali jednu od najpopularnijih grupa suvremene glazbe na etno-motivima s ovih područja. Ibrica je prvu širu afirmaciju stekao na Zagrebačkom glazbenom festivalu, 1968. godine skladbom »Celuloidni pajac«, a slijede sve uspješnije pjesme, »Ponoć«, »Mačka«, »Kad bi Vi znali, moja gospoda«, »Još uvijek ne znam neke važne stvari« i ine, koje su sve našle mjesto na njegovom briljantnom debi-albumu na kom je snimio i vjerojatno najbolju verziju kultne

balade melankoličnog kralja francuske šansone, pokojnog *Jacquesa Brella* (podrijetlom Belgijanca, inače) »Ne Me Quite Pass«/Nemoj poći sad. Oslanjajući se mahom na etno-motive, francusku šansonu, te poetski senzibilitet dragih mu pjesnika poput *Enesa Kiševića*, *Goloba*, *Luke Paljetka* ili *Hegeđušića*, Jusić je najveću slavu stekao tijekom 70-ih minulog stoljeća, kada je i u svijetu, poglavito SAD i Britaniji kantautorski val došao svoj zenit (*Joan Baez*, *Melanie Janni Mitchell*, *Juddy Collins*, *Carole King*, *Dylan*, *Neil Young*, *Paul Simon*, *Leonard Cohen*, *Phil Ochs*, *Tim Buckley*, *Donovan* itd.). Desetljećima je bio zaštitni znak dubrovačkoga ljeta dajući neformalne koncerte na čuvenim skalinama, održavajući samostalne resitale u Kneževim dvorima, učestvujući u kazališnim postavkama djela »Edward II«, »Columbo«, ili »Aretej«, primjerice. Od 1971. do sredine 70-ih živi u Parizu, po-

tom se vraća i objavljuje niz sjajnih solo albuma s velikim uspjesima poput »Dobro jutro, Margaret« svoga brata Đele Jusića, »Tražim pomilovanje« (na tekst pokojne *Desanke Maksimović*), »Emina« (po pjesmi *Alekse Šantića*) »Kada umrem« (pokojnog *Mike Antića*) ali i *Shakespearea* (»Sit svega toga«) i *Brechta* (»Ne dajte da vas zavedu«). LP »La Vie« Ibrica je u cjelosti snimio na francuskom jeziku, prošle je godine objavio album posvećen svom kolegi, kanadskom kantautoru židovskoga podrijetla i budisti *Leonardu Cohenu*, a ove godine vrlo uspješnu ploču/CD s obradama starih hercegovačkih sevdalinki. Izvjesno je vrijeme, od konca 80-ih do sredine 90-ih živio u Švedskoj, a ovoga ljeta poduzeo je turneju po Vojvodini i Beogradu.

NEIMARI KULTURNE BAŠTINE

Vlaho Bukovac (Cavtat 1855. -Praha 1922.)

Jedan od najvećih hrvatskih slikara uopće i u svakom slučaju »otac« likovne moderne u hrvatskoj likovnoj umjetnosti, **Vlaho Bukovac** (*Biagio Faggioni/Blaise Bukovac*), rođen je u Cavtatu 4. srpnja 1855. godine, a preminuo u glavnom gradu Češke Pragu, 23. travnja 1922. godine. Školovanje započeto 1861. prekida 1866. te odlazi s stricem u Sjevernu Ameriku, San Francisco na Zapadnoj obali SAD, gdje se bavi raznim poslovima, potom plovi na kadetskom jedrenjaku, živi u New Yorku, gdje i počinje ozbiljnije crtati i slikati. 1873. odlazi u Južnu Ameriku, Peru, bavi se pismoslikarstvom, koloriranjem fotografija, skiciranjem ljudi u kavanama, na plažama, tržnicama, brodovima. Potkraj 1876. vratio se u domovinu, odakle ga je dubrovački pjesnik *Medo Pucić* uz izdašnu materijalnu pomoć biskupa *Strossmayera* odveo na studij slikarstva u Pariz. Studirao je u klasi *A. Cabanela* na Ecole des Beaux Arts, do 1880. godine, a glasoviti je arhitekt onoga vremena *Edouard Monnier* izvjesno vrijeme ustupao Bukovcu svoj ateljer i uveo ga u umjetničke krugove svoga doba. Povremeno je dolazio u (hrvatsku mu) domovinu, ali živio je i na Cetinju i u Beogradu, da bi se kasnije ipak vratio u Pariz. 1886. odlazi u Lon-

don na poziv trgovaca umjetninama, braće *Vicars*, te tamo stvara iznimnu reputaciju briljantnog portretiste, pejzažista i opet se vraća u Pariz gdje 1887. kupuje vlastiti ateljer na Montmartreu. Usprkos pozivima *Franje Račkog* ne odlučuje se na stalni ostanak u Zagrebu, već je tamo tek povremeno. Postaje počasnim članom Societe des Arts du Canada, u Montrealu. 1897. kupuje kuću u Zagrebu i postaje prvim predsjednikom tek osnovanoga Društva hrvatskih umjetnika koje je započelo borbu za hrvatsku modernu, s njim na čelu. U hrvatskom je Salonu redovno izlagao i bio hvaljen od kritike duže od dva desetljeća, a njegov pariški period pun je remek-djela čak i kada je slikao po porudžbinama ili za bijednu naknadu kako ne bi bukvalno umro od gladi. Proces oslobađanja od strogih i zatvorenih formi uočljiv je već po stalnom nastanivanju u Zagrebu, a za kasnije radove se mogu reći da su pionirska djela hrvatske moderne. Renoirovski ugođaj, turnerovski pejzaži, mabuseovska mistika kolorita napuštanje tamnih tonova nauštrb sve svjetlije palete katkad vanguardovske silovitosti, sve su to karakteristike koje prate i čine bit zrelog perioda velikog hrvatskog slikara Vlaho Bukovca. I, na koncu, šarenilo njegove pleneri-

stičke palete daje koncem 19. stoljeća i početkom minulo-ga, vrlo istaknuto obilježje skupini mladih hrvatskih slikara zarad čega će ih inozemna kritika proglasiti »zagrebačkom šarenom školom« (primjerice *C. Medović*). Pred kraj života, Bukovac je unutar konzervativne češke likovne atmosfere odgojio generaciju slikara s istančanim osjećajem za svjetlo(st) i boje, koji su kao grupa naslovljena »Osma« postavili temelje suvremenog češkog slikarstva. Okretan društveni čovjek, umjetnička duša par excellence, kozer i žongler, poliglota i virtuoz Bukovac je unatoč svemu što ga je preporučalo svijetu cijela života bio iskren i djelatan rodoljub, često na svoju štetu: inspirator prve »Hrvatske narodne izložbe«, promotor »Hrvatskog salona«, slikar svečanog zastora HNK, te apoteoza hrvatskih preporoditelja, dekoracije u NSB (»Razvitak hrvatske kulture«), na koncu je od svega odustao. No njegovo djelo ostaje vječno.

Predstavljanje nakladništva hrvatske manjine Hrvatski štand na Beogradskom sajmu knjiga

Kao i protekle godine u ovo vrijeme i na ovogodišnjem tradicionalnom Beogradskom sajmu knjiga posjetitelji će moći razgledati štand posvećen nacionalnim manjinama u SCG, točnije u Vojvodini. Vidno mjesto i ove će, poput protekle godine zauzimati hrvatska naklada, a u svezi Dana hrvatske knjige i naklade i, uopće predstavljanja hrvatske spisateljske i nakladničke djelatnosti na spomenutom odjelu sajma najbitniju ulogu u organiziranju i prezentaciji istih ima Katarina Čeliković, koja nam je glede toga izjavila: »Po prvi puta će javno na sajmu knjiga u Beogradu ove godine biti organiziran Dan hrvatske knjige, na štandu nacionalnih manjina. Bilo je toga i na minulom beogradskom sajmu, ali ovo je sada oficijalno i javno i organizirano, i to je bitna razlika.

Ovom ćemo se prigodom predstaviti s najnovijom produkcijom: biti će izložene knjige tiskane i objavljene u posljednjih nekoliko godina, i to u nakladi svih hrvatskih institucija. Istaknula bih tu knjige *Ja - sne Melvinger*, *Milovana Mikovića*-tek izašla iz tiska »Ponad žita nebo«, *Petka Vojnića Purčara*, *Zvonka Sarića*, zbornik »Lira naiva 2003.«, knjige *Tomislava Žigmanova*, knjiga o umjetnosti u tehnici slame, pa naša zvučna edicija s bajkama *Balinta Vukova*, te CD s tekstom »Avaških godina« *Milovana Mikovića*, i tako dalje... Uz to, tražili smo i dobili odobrenje za posebnu konferenciju za tisak ove godine. Glavni organizator, gospođa *Ileana Ursu*, iz pokrajinskog odjela nadležnog za štand nacionalnih manjina, sve je to pripremila za četvrtak, 23. ovoga mjeseca, a

sve vrijeme održavanja sajma, vrtjet će se spot s tekstom na video-bimu o hrvatskom izdavaštvu, koji predstavlja vidan pomak na ranije godine. Predstavljamo se kao zajednica koja ima dugu i kontinuiranu povijest i tok naklade, premda je to uvijek nekako zanemarivano i premda smo mi tek nedavno i oficijalno priznati kao nacionalna manjina u domicilnoj državi. Što se matične države tiče, na žalost, budući da sam dugo u toku cijele priče, moram zamijetiti da smo marginalizirani, i kao kultura, i kao nakladnici, i uopće. Jedva da su nas pomogli glede ove prezentacije. Nisu uopće, ruku na srce. S tim u svezi želim još istaknuti i to da je jedan od naših najvažnijih zadataka, prioriteta, rad na praktičnoj primjeni odluke pokrajinske Skupštine da se osniva i nakladni odjel pri NIU »Hrvatska riječ«, te tako dobivamo još jednog respekta vrijednog izdavača i mogućnost novih naslova iz svih žanrova spisateljstva. I, na koncu, namjera nam je uspostaviti što bliskije odnose s nakladnicima iz matične nam države, Republike Hrvatske.«

R. G. T.

SI
market

DOBRODOŠLI!

DRAGI NAŠI SUSJEDI,

MALOPRODAJNI LANAC SI MARKET S PONOSOM OBJAVLJUJE DA U VAŠEM
SUSJEDSTVU OTVARA SUVREMENO OPREMLJEN SUPERMARKET.

U NOVOJ TRGOVINI OČEKUJU VAŠ USLUGA I ASORTIMAN KAKAV
ZASLUŽUJETE, KAO I PRISTUPAČNE CIJENE, UZ MOGUĆNOST ODLOŽENOG
PLAĆANJA.

OVIM PUTEM VAŠ OBAVJEŠTAVAMO DA JE SUPERMARKET OTVOREN
OD 12.30 SATI, DANAS, 17. LISTOPADA 2003. GODINE.

SUPERMARKET SUBOTICA

MATKA VUKOVIĆA

(ROBNA KUĆA SIMPO)

RADNO VRIJEME:

6.30 - 22.00 - RADNIM DANIMA I SUBOTOM

6.30 - 14.00 - NEDJELJOM

KUPOVINA S OSMJEHOM...

Znanstveno-duhovni skup o djelu Ane Gabrijele Šabić

U spomen uvaženoj znanstvenici

UHKC »Bunjevačko kolo« je u subotu održan znanstveno-duhovni skup o djelu *Ane Gabrijele Šabić*, u povodu treće obljetnice njezine smrti, a u organizaciji Katehetskog instituta Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Nacionalnog vijeća hrvatske nacionalne manjine, Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost »Ivan Antunović« i Interdisciplinarnih Katehetskih radnih skupina Symbolon u Zagrebu.

Rodom Tavankučanka Ana Gabrijela Šabić (1950. – 2000.) je preko 25 godina radila u Zagrebu ostavivši značajan trag na području metodike rada u književnosti. U Zagrebu je završila studij hrvatskog jezika i književnosti te studij komparativne svjetske književnosti, a potom se uspješno bavila jezičnim sadržajima u nastavi, istraživanjem književno-komunikacijskih pristupa, proučavala početno učenje i pisanje kod djece, bavila se ispitivanjem udžbeničke literature i predstavljala mogućnosti racionalnijeg oblikovanja udžbenika. Između ostalog, kao autorica i suautorica objavila je knjige i članke: »Lirska poezija u razrednoj nastavi«, »Učenik i lirika«, »Hrvatska početnica«, »Priručnik uz Hrvatsku početnicu«, »Literarne sposobnosti kao ciljevi nastave

poezije« »Čitanke u Europi«, »Komunikacija s Biblijom kao književno-umjetničkim djelom«, »Prema novome govoru vjere«, itd. Redovito je objavljivala znanstvene i stručne radove, poglavito s područja vjerskog, književnog i jezičnog odgoja i obrazovanja. Više njezinih stručnih radova koje je ostavila u rukopisu u pripremi su za objavljivanje.

Skupu posvećenom Ani Šabić prisustvovali su predsjedavajući Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost »Ivan Antunović« *mr. Andrija Kopilović*, gradonačelnik Subotice *Geza Kucsera*,

predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća *mr. Josip Ivanović*, s Katehetskog instituta Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu *dr. Josip Baričević*, te predstavnici još nekoliko gostujućih institucija iz RH.

Veliki broj gostiju i predavača iz Hrvatske (s Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Filozofskog fakulteta iz Zagreba i Rijeke, Pedagoškog fakulteta u Osijeku, Ministarstva prosvjete i športa RH...) poslije skupa, na kojemu je bilo riječi o radu i uspjesima pokojne Ane Gabrijele Šabić, posjetio je njezino rodno mjesto, Tavankut, a u nedjelju je u subotičkoj katedrali održan spomen uz sudjelovanje Katedralnog zbora »Albe Vidaković«, gostima je bio upriličen i svečani prijem u Gradskoj kući, a neposredno prije povratka za Hrvatsku gosti su posjetili Palić i grob oca Ane Gabrijele Šabić.

Prigodom 3. obljetnice smrti i 53. obljetnice rođenja Ane Gabrijele Šabić u Suboticu je iz Hrvatske prenijet drugi primjerak njezina poprsja, te više od 1.000 knjiga što ih je ona u oporuci ostavila za vičaju.

D. D.

Ivandečićeva Izložba u prostorijama »Hrvatske riječi«

Umjetnički fotograf (i foto-reporter »Hrvatske riječi«), *Ivan Ivković Ivandečić*, priredit će izložbu svojih fotografija narednog petka, 24. listopada. Radovi će biti izloženi u prostorijama NIU »Hrvatska riječ« (drugi kat Otvorenog univerziteta u Subotici), a izložba koju organizira NIU »Hrvatska riječ« se otvara u 18 sati.

»Lira naiiva 2003«

Antun Kovač
ŠOKAČKI DIVANI

Zdravo voljim divanit šokački
Više neg šunke sa tavana,
Bolje razumim nego nimački -
Lakši je od kineskog divana.

Vi cigurno ne znate šta znači:
»koca pata friško po duciki?«
To ne zna ni moj drug Janoš bači,
A ni Vranja, da je još toliki!

Kad čujem da divanu šokački,
Ja se sitim kad sam bio dite,
Rekli su: »To je divan seljački
I triba tog da se stidite!«

Kad cugnemo malo dudovače,
Pa jidemo šterca u poljani,
Tu se društvo zajapuri jače,
Ondak počmu šokački divani.

Ja još uvijek šokački divanim,
I tražim priliku kad god mogu,
Ja ikavicu voljim i branim
I voljiću ju uvijek – fala Bogu!

ANTUN KOVAČ je rođen 1945. godine u Bačkom Monoštoru. Nakon osmoljetke u rodnom mjestu završava srednju tehničku građevinsku školu u Subotici. Radio je u G.P. »Dušan Staničkov« u Somboru, a 1967. apsolvirao na Višoj tehničkoj građevinskoj školi u Subotici. Sada radi kao projektant za ceste u poduzeću »Projeketbiro« u Somboru.

Danas

Novine s m(j)erom

Poetski kutak: Marko Marulić

Humanist i renesansni pjesnik

Marko Marulić rodio se 18. kolovoza 1450. godine u Splitu. Školovao se u rodnome gradu kod učitelja *Tidea Acciarinija*, uvažena humanista, a pohađao je i sveučilište u Padovi. Pisao je na hrvatskom i latinskom jeziku pjesnička djela i različite spise, nadahnute vjerskim temama i političkom sudbinom svoga naroda. Bavio se i slikarstvom i kiparstvom. Njegova djela pisana na latinskom prevedena su na mnoge jezike i objavljena u velikom broju izdanja. Najveći pjesnički domet ostvario je u spjevu »Judita«, u kojemu hrabri i potiče vlastiti narod na obranu domovine.

Marko Marulić je prijateljevao s mnogim znamenitim ljudima svoga doba, među ostalim i s pjesnicima *Tomom Nigrom*, *Jerolimom Papalićem*, arheologom i epigrafom *Dminom*, hrvatskim banom i priorom vranskim *Petrom Berislavićem*. Umro je u Splitu 5. siječnja 1524. godine. Republika Hrvatska je u godini proslave 550. obljetnice rođenja Marka Marulića, proglasila 2000. godinom spomena na »oca hrvatske književnosti«. Marko Marulić je odavno uveden u proučavateljski krug europskog humanizma. O tome glasoviti marulolog dr. *Mirko Tomasović* bilježi kako »aktualnost Marulićeva djela pola tisućljeća nadahnjuje temelje europske kulture«. Društvo hrvatskih književnika objavilo je 2000. godine poseban broj časopisa »Most-The Bridge« u kojem su na engleskom jeziku objavljeni tekstovi poznatih hrvatskih i inozemnih marulologa.

Split je u vrijeme rođenja Marka Marulića bio već 30. godina pod mletačkom vlašću. Padom Bosne 1463. godine obrana od prodora Osmanlija postaje životnim pitanjem hrvatskoga naroda, tragično podijeljenog u drugoj polovici XV. stoljeća na sjeverne i sjeverozapadne krajeve pod vlašću hrvatsko-ugarskog kralja, obalni pojas pod vrhovništvom Venecije, te dubrovački prostor kao posljednji otočić slobode. Početkom XVI. stoljeća Turci već prodiru do mora. I pored neprekidne strepnje pred osmanlijskom provalom, dah renesansne životnosti nije mimoišao

Splitane. Dopirali su do njih i humanistički i renesansni tekstovi u kojima zanesenost klasičnim nasljeđem stoji uz bok kršćanskoj umjetnosti i kulturi.

Višejezičnost hrvatske kulture očita je već u opusu njena prvog velikog pisca Marka Marulića. Svjetsku slavu je stekao stvaralaštvom na latinskome jeziku. Najpoznatija djela »De institutione bene vivendi« (Upute za dobar život) i »Evangelistanum« prožeta su brojnim primjerima iz Evanđelja i života svetaca, kao i izvad-

cima iz djela crkvenih otaca. Najvažnija Marulićeva djela na narodnome jeziku su »Judita« i kasnija »Susana«. Stih oba epa i većine Marulićevih kraćih pjesama, zahtjevni je dvostruko rimovani dvanaesterac s prenesenom rimom. *Antun Paveškov* bilježi o Marulićevu djelu kako je pjesnik »vjeran nasljedovatelj srednjovjekovne nabožne literature, istodobno i učen humanistički intelektualac koji slijeđi i talijanske i antičke književne uzore, ostajući pritom pjesništvom na narodnome jeziku blizak puku«.

»Istorija svete udovice Judit« ima za predmet biblijsku priču koja je obrađena u humanističkoj maniri. Vremensko-prostorni kontinuitetom radnje, te uzročno-posljedičnom čvrstom povezanošću svih dijelova epa, Marulić je jasno iskazao renesansno shvaćanje književnog djela kao zaokružene i čvrsto strukturirane umjetnine. Također i preuzimanje antičkih stilskih sredstava pripadna je osobina svim renesansnim pjesničkim djelima. Marulić se uz pozivanje na »regule starih poet«, također u uvodnom tekstu poziva i na hrvatske srednjovjekovne pjesnike, te leu-

taše i trubadure. Odličan poznavatelj Marulićeva djela dr. *Mirko Tomasović* nalazi kako je Judita u književnom ishodu »osmoza srednjovjekovlja, antike i novovjekovlja, dvaju poetoloških sustava, latinskoga i pučkoga, moderniziranih i po (trećem) receptivnom čimbeniku talijanskoga pjesništva«. Napisana 1501., a tiskana tek 1521. godine, »Judita« je prvo snažno ostvarenje jednoga individualizirana, samosvjesna stvaratelja, po kojemu hrvatska književnost punopravno sudjeluje u onodobnim zapadnoeuropskim, humanističko-renesansnim gibanjima.

JUDITA (izbor)

Oni odašadši, Judit u komori
Svojoj tad pošadši, dviže ruke gori
Ter tako govori lugom potrusivši
Svu glavu odzgori, kip vričom odivši:
»Bože, ki stvorivši svaka, obladaš svim,
I sve naredivši, zakon si dal tvojim,
Dal si otcem mojim meč kim odvratiše
Rugo i silu onim ki silu činiše;
Ki ovaščiniše sestru njih, u zlo jih
Tišće, i vidiše žen i hćeri svojih
Od sebe razstojih, blago razdijeljeno
U ruke slug tvojih, tobom dopušćeno:
Tebe humiljemo, Gospodine, molju,
Pogledaj smiljeno na našu nevolju;
Odpusti zlu volju i rabi Juditi
Pomozi, ka volju tvu želim spuniti.
Rači se smiliti, milostiv bo jesi,
Sve mož učiniti, zla od nas odnesi;
Desnom tvojom stresi asirske sile sad,
U zgibil zanesi, kako egipske tad
Tirahu puk tvoj kad s oružjem tekući
I svaki, karvi rad, naglo napirući,
Ter se uzdajući u kola, u konje,
U silu, li mnjući, tudije potarti nje;
Da sa strane gornje pozrivši tva milost,
U prezdan je donje pade njih oholost;
Pomanjka jim jakost, nitkor se ne varnu,
Ne osta jih ni kost, svih voda pogarnu.

Priredio: Zvonko Sarić

Okrugli stol o reformi obrazovanja u subotičkoj Dječjoj ustanovi »Naša radost«

Kako stvoriti slobodnu i kreativnu ličnost

Novi pristup odgoju i obrazovanju djece daje više prostora za izražavanje dječje kreativnosti, i slobode u procesu učenja. S druge strane, to zahtijeva i veću odgovornost učitelja, ali i neminovno prilagođavanje roditelja novoj školi, neki su od zaključaka razgovora pedagoga, učitelja i roditelja na Okruglom stolu

Subotička dječja ustanova »Naša radost« organizirala je proteklog tjedna okrugli stol posvećen reformi obrazovanja, na kojem su komparirani obrazovni programi predviđeni reformom u osnovnim školama i dječjim vrtićima. Skup pod nazivom »Paralele – reforma u predškolskim ustanovama i osnovnim školama« osmislio je tim pedagoga i psihologa »Naše radosti«, a održan je u sklopu Dječjeg tjedna, kao dio tradicionalnih aktivnosti ove dječje ustanove tijekom tih dana.

PRIBLIŽAVANJE VRTIĆA I ŠKOLA: Dujo Runje, pedagog »Naše radosti«, obrazlažući potrebu ovakvih skupova istaknuo je da su sve donedavno dječji vrtići, djelomice već reformirani u ranijim godinama, bili drugačije koncipirani u odnosu na škole, te je dijete iz jednog modela odgoja i učenja prelazio u drugi koji je prvi gotovo negirao. Novim reformskim programima škole se u biti više približavaju dječjim ustanovama, usvajajući koncept jednog manje formalnog i kompleksnijeg obrazovnog sustava, koji djeci dozvoljava više slobode,

inventivnosti i u biti potiče razvijanje njihovih individualnih sposobnosti. No, kvaliteta promjena koja je neminovna u kontekstu cjelokupnih promjena na globalnoj razini, kako bi se i naše društvo moglo uklopiti u ono što bi se moglo okarakterizirati kao moderni svijet, nije postignuta. Ukoliko se ne prihvate nužnosti takve transformacije, mi ćemo se naći na margini, kaže Runje.

»U tom novom konceptu obrazovanja značajno mjesto će imati povezivanje dva bitna aspekta – stav prema mondijalizmu, odnosno globalizmu i odnos prema lokalnoj sredini, kaže Runje. Djeca moraju primiti neke univerzalne vrijednosti, i tako prihvatiti da su građani jednog svijeta koji se sve više umrežuje i povezuje, ali također obrazovni program i metoda učenja mora uvažiti i lokalne specifičnosti svakoga mjesta, omogućiti djeci da shvate vrijednosti i sredine u kojoj žive, i kroz to uvažiti i tradicionalne kulturne specifičnosti. Tek tada se može govoriti o jednom kompleksnom obrazovanju, u kojem će djeca prihvatiti da su i sama dio suvremenog svijeta, i istodobno razviti ljubav prema svom gradu i zavičaju, i vlastitoj tradiciji.«

LISTA PREDNOSTI I NEDOSTATAKA: Nakon razgovora učitelja i odgajateljica s roditeljima, organiziranog u vidu radionica, kao najvažniji problemi s kojima se susreću u primjeni reformiranog obrazovnog programa istaknuti su nepostojanje ocjene, i time nemotiviranosti djece za rad, što su kao primarne probleme naveli i učitelji, i roditelji, i djeca. Sa stanovišta učitelja, novi programi zahtijevaju više odgovornosti i više priprema za rad, dok se roditelji plaše da se u njima više prostora daje igri nego učenju.

Na skali prednosti nove reformirane škole navodi se više slobode i više kreativnosti u svakom pogledu, što je zajednički stav svih sudionika u procesu odgoja. Učitelji prije svega navode

kvalitetniju suradnju vrtića i škola, i mogućnost slobodnog izbora udžbenika, te slobodno kreiranje nastavnih aktivnosti. Veće angažiranje roditelja u nastavno-obrazovnom procesu i sami roditelji ocjenjuju kao značajnu prednost reforme.

Na temelju iznijetih stavova, napravljena je lista problema i prednosti novog reformiranog programa obrazovanja, što svakako može poslužiti kao dobra polazna osnova za korigiranje ponuđenih rješenja i definiranje boljeg pristupa zadaći koja stoji pred prosvjetnim radnicima i pedagogima.

Što nudi reforma

Neophodne promjene koje se moraju provesti podrazumijevaju otvoren sustav vrtića, u kojem će dijete dobiti prostor za nesmetano ispoljavanje vlastite ličnosti; također, heterogeni pristup, što znači da se u svakom grupnom radu i aktivnostima djece moraju naći i dječaci i djevojčice, okupljeni jedino prema zajedničkom interesiranju. Nužno je uz to uvođenje programa socio-emocionalnog razvoja djeteta i obrazovanje kao jedne cjeline. Svako razdvajanje po predmetima predstavlja umjetnu tvorevinu, jer se ni u jednom segmentu života znanja ne mogu naći odvojeno, podsjeća Dujo Runje. No, jedan od najvažnijih aspekata novog učenja jest učenje van učionica, koje daje iznimne rezultate, budući da se tada djeci pruža mogućnost mnogo intenzivnijeg doživljavanja i učenja.

Što se dešava na tržištu automobila

STOP za rabljena vozila

Ima li smisla blokiranje uvoza automobila osim očuvanja monopola Zastave

Pretprošlog tjedna Poslovno udruženje uvoznika vozila i auto-dijelova u Srbiji podržalo je zahtjev proizvođača automobila za zabranu uvoza vozila starijih od dvije godine. Iako domaća autoindustrija predstavlja teško breme, smatra se da visoke carine smanjuju mogućnost nabavke kvalitetnih vozila iz inozemstva. Pored toga, kritike na kvalitetu, nesposobnost pronalaženja strateškog partnera i izostanak progressa pojačavaju uvjerenje da se održava monopol Zastavinih novih ali nekvalitetnih vozila, koji nije u interesu budućih vlasnika i kupaca novih vozila.

ČUVANJE POZICIJE: U tom smislu, smatra se da zahtjev proizvođača automobila za zabranu uvoza vozila starijih od dvije godine ima funkciju očuvanja pozicije na tržištu, koja slabi zbog lakše mogućnosti kupovine polovnih vozila. Međutim, ovakvo stanje, koje zasigurno ne prati interes kupaca, podržalo je i udruženje uvoznika auto-dijelova tijekom Trećeg sajma automobila na Novosadskom sajmu. Pored toga, udruženje prodavača auto-dijelova ističe kako su sve zemlje u regiji regulirale uvoz polovnih vo-

zila, te da je Slovenija i zabranila takav uvoz. Predsjednik Poslovnog udruženja uvoznika vozila i dijelova Marko Laketa rekao je kako je na srpskom tržištu u prvih osam mjeseci ove godine prodano 14.779 automobila, a da je najviše – 4.581 – prodala kragujevačka Zastava, dok su među inozemnim proizvođačima najprodavaniji modeli Škode s 1.536 vozila, Lade s 1.167 i Peugeotta, koji je prodao 989 kola.

Argumenti koji su navedeni zasigurno su točni, ali se postavlja pitanje kako se

oni uklapaju u širu sliku. Naime, postavlja se pitanje može li se uvoz braniti temeljem europskih iskustava u situaciji kada domaći proizvođač nije u stanju tržištu ponuditi takve uvjete. Cijena i kvaliteta Zastavinih vozila, te povoljnosti nabavke, daleko su od europskih, pa je takva argumentacija za blokiranje uvoza rabljenih vozila zapravo smiješna.

No, istražujući iskustva drugih zemalja tranzicije, vrlo je slikovit primjer Mađarske. Uvoznici rabljenih vozila u Mađarskoj vjerojatno proživljavaju posljednju dobru godinu. Naime, u siječnju 2004. godine stupa na snagu odredba po kojoj se uvesti smiju samo vozila čiji motor odgovara standardu Euro 3. Do konca godine mogu se prodavati rabljena vozila proizvodnje ne kasnije od 1996. godine, ali od siječnja stupaju na snagu strože odredbe, koje omogućuju trgovinu vozilima maksimalne starosti od 4 godine. Toliko je, naime, prošlo do početka ugradnje prvih motora Euro 3. Ovako stroge odredbe nisu neuobičajene u EU. Finska, primjerice, još od 2001. godine zahtijeva da uvezeno rabljeno vozilo bude u klasi Euro 3, kojom su propisani ekološki zahtjevi, što je tada izazvalo drastično smanjenje uvoza.

Treba imati u vidu da se razvijanje zemlje oslobađaju starijih vozila koja oštećuju okoliš. One zemlje koje se na vrijeme oslobode balasta »krtinja« kasnije na tome ostvaruju znatne uštede. Da Mađarska nije uvela ovakvu odredbu, veliki broj vozila, koja su prema europskim kriterijima već zastarjela, završilo bi na tamošnjem tržištu, gdje bi ih dočekala stroga pravila koja se tiču odlaganja i rasklapanja vozila.

UŽI SMISAO: U tom smislu, da ova inicijativa predstavlja reagiranje u nekoj zemlji koja je tik pred ulaskom u EU, ona bi bila potpuno opravdana. Kod nas se, pak, kupcima onemogućuje da pod povoljnim

uvjetima dođu do – za naše prilike – vrlo pristojnih vozila, a s druge strane se domaća autoindustrija još više štiti. Teško je zamisliti kako će to pomoći da se premoste trenutačne poteškoće u pripremi za šire europsko tržište.

Jer, u EU od jesenas nastupa liberalizacija uvoza automobila. EU umjesto da štiti svoje svjetski poznate proizvođače poput BMW, Fiata, Peugeotta, Mercedes, Rovera, Alfa Romea itd, suočava ih s još težom konkurencijom, upravo kako bi europski kupci bili zadovoljniji.

N. Perušić

Audi u Mađarskoj

Audi povećava ulaganja u svojoj tvornici u Györu. U prvom polugođu proizvedeno je 689.000 motora, što je u odnosu na isti period prošle godine povećanje od 6,3 postotaka. Istodobno je u Audijevoj tvornici sklopljeno 19.000 vozila.

S obzirom da se planira liberalizacija uvoza auta u EU, europski auto-koncerni jesenas planiraju »pobunu«, pa ulaganje od 250 milijuna eura do konca godine ima za cilj i pripremu na nove uvjete na tržištu. Time će ulaganja u tvornicu u Györu, koja proizvodi Audi TT Coupe i TT Roadster, doseći 1,6 milijardi eura. Što se tiče uvoza auta vaneuropskih zemalja u Mađarsku, prema instrukcijama Svjetske trgovinske organizacije, carine će sa sadašnjih od 13 do 73 posto pasti u prosjeku za tridesetak posto. Time će se kupci naći u situaciji da se za njih ogorčeno bore europski proizvođači. ■

U Bačkom Monoštoru, šezdeseti put

Obilježen »zavitni« dan sela

Piše: Dušica Dulić

U vrijeme dok su stradanja u Drugom svjetskom ratu bila nadomak Bačkog Monoštora strah od ratnih razaranja i pogibija mještani, tada uglavnom žene i djeca, prevladali su u svojoj mjesnoj crkvi sv. Petra i Pavla. Slijedeći primjer biskupa *Matiše Zvekanovića*, kleknuli su pred oltar Gospe Fatimske i zavjetovali se da će svake godine 13. listopada u njihovoj crkvi u podne biti služena sv. Misa zahvalnica presvetom srcu Marijinom ako Monoštor mimoiđu ratna stradanja.

Tadašnji ratni vjor je mimoišao selo, a šokački Hrvati i dalje čvrsto drže svoju riječ. Svake godine je 13. listopada svečana misa, a vremenom je proslava »zavitnog« dana obogaćena i kulturnim programom, te je prerasla u događaj koji okuplja sve mještane, ali i brojne goste. Tako je bilo i

HKPD »Matija Gubec« iz Tavankuta

ove godine, ali još bogatije i uz još brojniju publiku. Prvi put je kulturno-umjetnički program organiziran u velikoj sportskoj dvorani gdje se okupilo oko 600 zvanica, gostiju i izvođača, a sve u organizaciji Kulturno umjetničkog društva Hrvata

Gosti »zavitnog« dana

»Bodrog« iz Bačkog Monoštora. Goste su pozdravili domaćin, predsjednik KUDH »Bodrog« *Stipan Šimunov*, gradonačelnik Sombora *Jovan Vujičić*, treći tajnik u Velesposlanstvu RH u Beogradu *Stipan Medo*, generalni konzul RH u Pečuhu u

Domaćini proslave - KUD Hrvata »Bodrog« - Bački Monoštor

Prema najavama iz republičke Vlade

Dogradnja osnovne škole u Monoštoru

Izaslanstvo Mjesne zajednice Bački Monoštor je poslije razgovora s republičkim ministrom obrazovanja **Gašom Kneževićem** dobilo čvrsto obećanje da će se sredstva neophodna za dogradnju monoštorske Osnovne škole »22. oktobar« uračunati u proračun za sljedeću godinu. Prema najavama, dogradilo bi se osam novih učionica što bi znatno poboljšalo okruženje u kojemu se odvija nastava. Podsjećamo, da je to jedna od rijetkih škola u Vojvodini s izrazito lošim uvjetima rada, a dio te škole je iz sigurnosnih razloga već zatvoren za rad.

Djeca OŠ »22. oktobar«

Mađarskoj *mr. Ivan Bandić*, predsjednik Zavičajne udruge Hrvata »Šokadija« Bački Monoštor za Slavoniju i Baranju *Marin Forgić*, te kustosica *Ljubica Gligorević* iz Vinkovaca. Među zvanicama su još bili zamjenik pokrajinskog tajnika za ostvarivanje manjinskih prava *Slaven Dučić*, te čelnici nekoliko hrvatskih instituci-

KUDH »Bodrog«

Instrumenti prioritet

Kulturno-umjetničko društvo Hrvata »Bodrog« iz Bačkog Monoštora dobilo je na natječaju Vlade Republike Hrvatske 10.000 kuna. Sredstva nisu velika, ali su za ovo društvo značajna i upotrijebit će se za nabavku instrumenata, kako bi se time omogućio bolji rad Društva, te intenzivirao društveni život u ovom malom naselju šokačkih Hrvata. Kako ističe predsjednik Društva **Stipan Šimunov**, »instrumenti su prioritet i za to ćemo upotrijebiti pomoć iz Republike Hrvatske«.

Prepuna sportska dvorana

Večera i druženje u Monoštoru

HKUD »Vladimir Nazor« iz Sombora

KUD »Silvije S. Kranjčević« iz B. Brega

HKC »Bunjevačko kolo« iz Subotice

ja. Glavni sponzori ove velike manifestacije bili su Vojvodina šume i Brodopromet, a u programu su sudjelovali plesači OŠ »22. oktobar« iz Monoštora, HKPD »Matija Gubec« iz Tavankuta, KUD »Silvije Strahimir Kranjčević« iz Bačkog Brega, HKUD »Vladimir Nazor« iz Sombora, HKC »Bunjevačko kolo« iz Subotice i članovi Folklornog odjela KUDH »Bo-

drog« iz Bačkog Monoštora. Monoštorci su se svim sudionicima programa u proslavi »zavitnog« dana zahvalili na njima svojstven način, šokačkim bečarcem, čijim su stihovima spomenuli svako mjesto koje je nastupom obogatilo njihovu proslavu. Neposredno poslije programa i dodjela darova gostima, uslijedila je večera na kojoj je oko 300 gostiju i domaćina uživalo uz pjesme i ples do kasno u noć. Sutradan je u podne u crkvi sv. Petra i Pavla bila služena svečana sveta misa. ■

Web novosti

»Kompjutorske bolesti«

Računalo nije samo električni pisaci stroj, ili nešto što ekskluzivno stoji u uredu, već je postao nezamjenjiv »ljubimac« u većini domova. Danas je kompjutor ured u malom, dobro opremljen glazbeni studio, igračka konzola, multimedijalni stroj, prozor u svijet. Popularizacijom Interneta i razmjenjivanja kompjutorskih programa, mnoge boljke kompjutora su počele izlaziti na vidjelo. Korisnici između sebe razmjenjuju programe, datoteke, glazbu i sve što kompjutor može sadržati. S raznoraznih sajtova može se skinuti sve, »od igle do lokomotive«.

Međutim, ovu ekspanziju upotrebe računala i Interneta iskoristili su i zlonamjerni programeri, popularno i netočno nazvani hakeri, koji su počeli iskorištavati neupućenost korisnika, kao i raznorazne sigurnosne rupe, kako bi širili programe koji nanose štetu kompjutorima. Neupućeni korisnici sve te kompjutorske »boljke« nazivaju virusima.

Ipak, postoji razlika među njima. Danas se sve češće čuju izrazi virus, trojanac, crv, bot (robot), makro virus i hoax (prijevara, lažna uzbuna). Kod nas je prvi sat informatike uvijek počinjao objašnjenjem što je to kompjutor i jednostavnom podjelom na softver i hardver. Ovo je bitno napomenuti, pošto sve ove kompjutorske bolesti zahvataju samo softver, dok su za hardver potpuno bezazlene. Znači, hardver bi bilo sve ono što možete pipnuti, tastatura, miš, monitor i ono što se nalazi u kućištu kompjutora i što vam ne bih preporučio da pipate.

Softver je sve ono što se dešava u kompjutoru i što sve te hardverske dijelove stavlja u pogon i u cjelinu. Zamislite pilota na pisti pored zrakoplova. Zrakoplov sam po sebi ne može poletjeti i u stvari je samo gomila metala i plastike, hardver. Pilot ne može letjeti, nije ptica, ali pilot može upravljati zrakoplovom i svu tu gomilu metala i plastike staviti u pogon. Pilot je softver. Iako zavisnost, koja postoji između pilota i zrakoplova, ne postoji u odnosu kompjutorskog softvera i hardvera, neke osnovne paralele mogu se povući.

VIRUSI

Virus je kompjutorski program, koji se bez znanja korisnika širi po kompjutoru i istovremeno izvršava određene zadatke. Ti zadaci zavise od programera koji je programirao virus i mogu biti potpuno bezazleni, pa do totalno destruktivnih. Virusi imaju mogućnost zaraziti sve što u sebi sadrži izvršni/programski kod, ne

samo programske fajlove. Na primjer, virusi se mogu sakriti na naizgled praznom flopi disku, ili mogu biti u sistemskim datotekama, jednom rječju, u svemu što ima mogućnost nešto pokrenuti ili uraditi. Virusi ne mogu biti u fajlovima koje kompjutor tretira kao čiste podatke. Primjer su slike s ekstenzijama. jpg., gif., bmp., tiff itd, muzički fajlovi, video fajlovi itd. Za sad. Normalno, ovo je sve malo kompliciranije, ali za običnog korisnika nema potrebe ulaziti u dublju raspravu. Virusi se uglavnom pokušavaju proširiti po kompjutoru i na ostale kompjutore (ukoliko je kompjutor u mreži), tako što se prikaže na programske datoteke. Pritom mogu brisati podatke i ponekad skroz uništiti softversko okruženje. Ponekad virusi »spavaju zimskim snom« do određenog momenta (najčešće datuma) i onda se izvršavaju.

TROJANSKI KONJI

Trojanski konji, ili trojanci, su, naravno, dobili ime po umjetnom konju iz Homerove Ilijade, pomoću kojeg su grčki ratnici uspjeli ući u Troju na prijevaru i uništiti je. Za razliku od virusa, trojanac se predstavlja kao bezazleni program, a u stvari u sebi nosi zlonamjerne instrukcije. Trojanci se obično ne šire po kompu-

toru, već izravno uništavaju fajlove. Šire se neznanjem korisnika, odnosno, tako što ih korisnik e-mailom šalje poznanicima (bilo automatski ili iz neznanja), ili tako što ih se skine sa sajta.

CRVI

Crv (eng. worm) je vrsta programa koja se širi tako što upotrebljava aktivne programe. Najčešće su to email programi, ili mrežni programi, za kompjutore koji su umreženi.

Crv, za razliku od virusa, ne zahtijeva da se zakači na program i da bude izvršen, već može djelovati potpuno samostalno. U sljedećem broju pokušat ćemo objasniti kako se zaštititi.

Bojan Todorov, YU FCC

Aerobic

Idealan »zimski« trening (2.)

Kako temperature padaju, sve manje upornih rekreativaca, a i profesionalnih sportaša, ostaje trenirati vani. Većina nas traži udobnost zatvorenog prostora, pa je zato zima idealno godišnje doba za aerobic. I najbolja hrvatska veslačica, osvajačica srebra na svjetskom prvenstvu u Milanu, Osječanka *Mirna Rajle Brođanac*, svoje treninge redovito upotpunjuje aerobicom.

TAE BO

Jedan od novijih programa, nastao 1999. godine u SAD-u. Tvorac ove kombinacije borilačkih vještina i aerobica je *Billy Blanks*, nekadašnji trener borilačkih sportova. Originalni Tae Bo provodi se bez koreografije, izvođenjem blokova i udaraca rukama i nogama uz glazbu. Različita tržišta imaju različite ukuse, pa je tako Hrvatska jedna od rijetkih zemalja, ako ne i jedina, gdje je Tae Bo došao u žarište popularnosti upravo izvođenjem u koreografiji. Kao varijantu ovog programa, u pojedinim fitness centrima možete naći i Tae Bo Step. Ovaj program je vrlo visokog intenziteta, a zahtijeva i usvajanje tehnike udaraca, stoga ga preporučujemo isključivo mlađima od 30.

LATINO / JAZZ

AEROBIC

Puno ritma, plesa i zabave – ova dva programa pravo su osvježanje među sve većim brojem programa s bučicama. Latino glazba i pokreti, odnosno elementi iz

jazz dancea, pružaju odličan trening za same mišiće, ali i za krvožilni i dišni sustav. Uz to djeluju psihički opuštajuće i oslobađaju vas svakodnevne rutine i ograničenja. Za ove programe potrebno je nešto više osjećaja za ritam, što naravno nije uvjet, pa se tako i oni kojima ritam možda nedostaje, mogu odlično zabaviti i opustiti. Preporučujemo vježbačima do 40 godina.

FUNKY

Još više plesa, još više zabave. Plesni program vrlo sporog tempa, provodi se uz hip-hop i funky glazbu. Ova vrsta aerobica najmanje sliči njegovim konvencionalnim oblicima, pa ga preporučujemo onima s puno osjećaja za ritam i prethodnim iskustvom u praćenju plesnih programa.

CALLANETICS

Program je osmislila Callan Pinckney kao idealan trening za osobe sa određenim hendikepom ili ozljedom, ali i za one potpuno zdrave koji žele statičan oblik treninga. Callanetics izolira pojedine mišiće, a tijekom jednog sata obuhvati sve najvažnije mišićne skupine. Odličan je za zatezanje i oblikovanje tijela. Provodi se također s bučicama, manžetama ali i bez

pomagala. Kroz ovaj program stiče se osjećaj za pojedine mišiće, a idealan je i kao uvod u ostale aerobne programe, ukoliko se s njima niste ranije susretali. Zbog izuzetno blagog pristupa treningu, preporučujemo ga *svima*, bez obzira na godine.

PILATES

Na samom kraju – najveći svjetski hit u posljednje dvije godine. Pilates se najbolje može opisati kao kombinacija workouta, callaneticsa i yoga vježbi. Svi pokreti se izvode vrlo polagano, sa naglaskom na kontrakciju mišića i održavanje ravnoteže. Neke od vježbi su dosta zahtjevne, ali se do njih dolazi postupno i metodički, dopuštajući vježbaču maksimalnu koncentraciju. Ovaj program pruža vrlo intenzivan trening, ali i duboko psihičko opuštanje i koncentraciju. Preporučujemo *svima*, neovisno o dobi.

Bojana Muačević

Ukoliko imate sreće i možete birati između nekoliko fitness centara, preporučujemo vam onaj sa najugodnijom dvoranom za aerobic. Pri tome obratite pozornost na prozračnost i osvijetljenost prostora – ukoliko nema dnevnog svjetla, potrebno je jako osvijetljenje, najbolje bijela svjetlost koja djeluje stimulirajuće. Na podu se najboljim pokazao parket, a na zidovima puno zrcala – važno je da, osim voditeljevih, imate dobar pregled i vlastitih pokreta. Informirajte se o broju članova u pojedinoj grupi – pretrpana dvorana i svlačionica samo će vas ometati u treningu. I najvažnije – voditelj programa. Nije dovoljno da osoba lijepo izgleda i na prvi pogled »dobro radi aerobic«. Kvaliteta voditelja mjeri se njegovim odnosom prema grupi i pravilnom metodikom. Samo znajući za koji mišić radite određenu vježbu, te kako se ona pravilno izvodi i koje su najčešće greške, možete napredovati, pravilno utjecati na svoje tijelo i očekivati rezultate.

Kutak za ljubitelje »firmiranih« stvari

Dobar logo znači mnogo

Piše: Dražen Prčić

Reklame vladaju potrošačkim svijetom nastojeći hipnotički djelovati na buduće kupce marketinški prezentiranog proizvoda. Blještavilo ponude najčešće je oličeno nezaobilaznim glamurinom, i trenutačno zasljepljuje ciljanu grupu najjačim oružjem. Imenom pozitivne identifikacije – zaštitnim znakom, tj. logom.

Evo nekoliko globalnih logoa koji vladaju već dugo i po svemu sudeći još dugo ih nitko neće ozbiljnije ugroziti u svijesti bilijunskih ovisnika.

COCA-COLA: Osvježavajuće bezalkoholno gazirano piće karamel boje pije se na svih pet kontinenata, a za njihova bijela slova na crvenoj podlozi uz prepoznatljivu bocu znaju i »mala djeca«. Logotip kojeg možete vidjeti posvuda izumio je još davne 1887. godine tadašnji marketinški upravitelj firme Frank Robinson.

MC'DONALD: Najpoznatija tvrtka brze hrane gotovo slično »Coca-Coli« godinama suvereno vlada diljem našeg planeta. Iako prečesto kritizirana zbog nezdravosti fast fooda, padom Berlinskog zida lanci besprijekorno čistih restorana raširili su se i jednim neosvojenim područjem, Istočnom Europom.

MILKA: Iako na svijetu postoji more dobrih i kvalitetnih čokolada, samo je jedno ime sinonim za najveću dječju radost otkako je izmišljen ovaj proizvod kakaovca i mlijeka, čiji su simbol ljubičasta krava i slatka slova iste boje.

ADIDAS: Vlasnik ovog najčuvenijeg proizvođača sportske opreme je obitelji Dasler, a svoje ime nosi po skraćenici imena Adi i prezimena Das(sler). Ovaj svojevrsni atraktivni nadimak, uz prepoznatljive tri crte i cvijet, krasi visoko kvalitetnu odjeću koja se nosi još od davne 1920. godine. Interesantno je napomenuti kako je Adijev rođeni brat napustio firmu i osnovao uspješnu konkurentsku firmu »Puma«.

LACOSTE: Simpatični mondenski aligator zelene boje i otvorenih čeljusti krasi odjevne predmete tvrtke koju je pokrenuo nekad slavni francuski tenisač Rene Lacoste. Slavu i prestiž u svijetu vječitih šminkera donijelo mu je specifično tkanje sportskih majica što je donijelo svojevrsnu revoluciju u proizvodnji teniske opreme. Direktno s terena ove »maje« su se počele nositi kao atraktivni dio otmjene garderobe.

MERCEDES: U svijetu luksuznih ljepotana na četiri kotača prestižno mjesto zau-

no ime, ono koje krasi zlatna kruna. Astro-nomska cijena posve je logičan izraz za omiljene satove imućnih šeika, ali i brojnih jet-setera koji ih ponosito naglašavaju na svojim rukama.

WINDOWS: Raznobojni prozori (windows) učinili su svojeg izumitelja Billa Gatesa najbogatijim čovjekom na svijetu revolucionarno olakšavši rukovanje računarima i učinivši ih posve jednostavnim za osnovno rukovanje. Ovaj logo nalazi se na bezbrojnim ekranima koji sve suverenije vladaju svim segmentima modernog društva.

CNN: Logo najčuvenije televizijske kuće modernog doba danas je uvjet mnogih američkih turista koji putuju izvan svojih ujedinjenih država prilikom odabira željenog hotela. Moć ove medijske kuće vješto je karikirana sintagmom:... Ono što nije bilo na CNN-u nije se ni dogodilo.

MTV: Muzička televizija na kojoj se non stop emitiraju glazbeni spotovi, uz naravno neizbježne reklame, slično Mc Donaldsu započela je svoj globalni put iz američke matice da bi danas stigla do svih domova putem satelitskih veza. Svjetlo televizijskih ekrana ugledala je 1981. godine i od tada veliko slovo M s dodat-

kom TV u sebi krasi njihov desni kut.

Postoji još mnogo logoa koji su omiljeni po svojoj prepoznatljivosti i statusnoj vrijednosti koju nose svojom pojavom na ponositom vlasniku. Njihova snaga upravo je oličena u trenutačnoj prepoznatljivosti, ali i blagom osjećaju zavidnosti kod osoba u neposrednoj okolini. Kako su u pitanju dosti vrijedne stvari, ukoliko ste ljubitelj istih, vrijedi se potruditi i priskrbiti ih. Osjećaj zadovoljstva koji krasi ponosite reprezente identičan je zadovoljstvu dioničara ovih velikih tvrtki. Pogodite zašto?

zima njemački »Mercedes« čija stilizirana zvijezda, koja krasi kraj njegove haube, predstavlja sinonim vrhunske izrade i kvalitete. Ovaj logo je za vrijeme hippy ere bio često rabljen kao znak mira (peace).

ROLEX: U svijetu ljubitelja preciznih mjerača vremena postoji samo jedno kult-

Tamburaški orkestar KPZH »Šokadija«

Sonćanska glazba za dušu

Tamburaški orkestar KPZH »Šokadija« iz Sonti formiran je sredinom 2002. godine. Početak je bio skroman-bio je to samo instrumentalni trio, da bi već za nekoliko mjeseci došlo do uključivanja novih glazbenika. Zahvaljujući donacijama kupljena su nova glazbala tako da danas »Šokadija« ima dobar tamburaški orkestar od deset glazbenika.

Primaš *Stanko Klecin*, veliki je zaljubljenik u glazbu i glazbala. Svira na »sluh«, nema melodije koju ne može »skiniti« u najkraćem vremenu. Pored svirke pasija mu je i izrada novih i popravka starih glazbala. Drugi primaš je *Marko Bukovac*, učenik 6. razreda OŠ »Ivan Goran Kovačić« u Sonti, izuzetno nadaren za glazbu i nogomet. Za sada upražnjava obje aktivnosti, a nadamo se da se u budućnosti neće odijeliti od prima.

TKO SU ČLANOVI BENDA: Bas-primasi su: *Stipan Lukić*, direktor mjesne kooperacije, zaljubljenik u glazbu od malog. U mlađim godinama bio je jedan od najboljih rukometaša sonćanskog RK »Dinamo«, a njegovo društvo je bilo čest svjedok Stipanovog maestralnog sviranja gitare. Danas, u sredini šeste dekade života, s užitkom prebire po žicama svojeg bas prima u orkestru »Šokadije«. *Jožef Rižanji*, obrtnik mesar, svoje bavljenje glazbom u šezdesetim godinama proteklog stoljeća ne spominje, ali zato u šestoj dekadi života s užitkom svira bas-prim. *Vlado Čoban*, također bas-primaš, obitava u Hrvatskoj, no nije mu teško da s pograničnom propusnicom dolazi na probe i nastupe orkestra. *Ivica Vidaković*, uposlen u poljoprivrednom kombinatu »Mladi borac« u Sonti, zagazio u četvrtu životnu dekadu, također je bivši rukometaš i gitarist. Tamburaškom orkestru se priključio prije nekoliko mjeseci, no upornim radom se uspio uklopiti. *Adam Vulić*, 36-godišnji radnik, bas-primaš, najuniverzalniji je od svih šlanova tamburaškog orkestra. Po potrebi svira sva žičana glazbala, harmoniku, puhačka glazbala, a od prije dvije godine i gajde. Samouk je glazbenik, bez teoretskog glazbenog obrazovanja, ali istančana sluha. Glazbom se bavi od svoje šeste godine, kada mu je otac kupio prvu harmoniku. Kulturnom amterizmu posvetio je sve svoje slobodno vrijeme. *Andrija Adin*, prosvjetni radnik, bas primaš, voditelj je orkestra. Glazbenu naobrazbu je stekao u vrijeme gimnazije, a usavršio tijekom studija na pedagoškoj akademiji u Osijeku. Njegovi

počeci rada s tamburaškim orkestrima sežu do 1969. godine, kada je za službovanja u OŠ u Belom Manastiru vodio tamburaški orkestar i dječji zbor. Povratkom u Sontu, u OŠ »Ivan Goran Kovačić« 1978. godine osniva prvi tamburaški orkestar, a do danas je kroz ovu sekciju prošlo šezde-

se su se pjevale u Sonti prije stotinjak i više godinama, a na ovaj način su sačuvane od zaborava. Tamburaški zbor, skupa s pjevačkim, održali su u crkvi Sv. Lovre u Sonti nekoliko koncerata sakralne glazbe, a sudjelovali su i u više navrata u misama. Ljetos, za vrijeme gostovanja »Šokadije«

Sonćanski tamburaši

setak učenika, od kojih se većina i danas bavi kulturnim amaterizmom, ne samo u Sonti, već i u Hrvatskoj, Kanadi, Australiji...

Kontru svira *Oliver Čoban*, radnik MZ Sonta, također jedan od bivših učenika Andrije Adina. Basist je Pavle Bukovac, učenik sedmog razreda OŠ, ujedno i član školskog tamburaškog orkestra. Mlad po godinama, Pavle ravnomjerno podnosi sve obveze skupa s starijim kolegama iz orkestra.

GLAZBA ZA DUŠU: Tamburaški orkestar KPZH »Šokadija« glazbom se ne bavi komercijalno. Dečki su stoprocentno angažirani na probama i javnim nastupima »Šokadije«. Poslije probe često ostaju na okupu, svirajući glazbu za dušu. Orkestar prati folklorne skupine i zbor »Šokadije« na svim nastupima. Njeguje se glazba koja je vezana za Sontu, za starinske sonćanske običaje, glazba koju su nam u nasljeđe ostavili naši preci.

Isto tako njeguje se i stara crkvena glazba. Andrija, voditelj orkestra, sluša, bilježi, aranžira i sa svojim orkestrom uvježbava i izvodi veliki broj pjesama ko-

u Okučanima, skupa s pjevačkim zborom i župnikom vlč. *Željkom Augustinovićem*, dali su misu u crkvi Sv. Vida. Okučanski župnik, fra Blažević, jako se pohvalno izrazio o njegovanju ove vrste glazbe, te napomenuo da su neke od pjesama koje je sad čuo uživo, stare oko dva stoljeća, te da nije znao da za njih postoje notni zapisi. Orkestar je, skupa s folklornom skupinom, ove godine nastupio na »37. đakovačkim vezovima«, što je kruna dosadašnjeg rada, pogotovu zbog izuzetno dobrih dojmova koju su ostavljeni.

Na javnim nastupima KPZH »Šokadija« čest gost je *Anita Tomoković*, gajdašica iz Osijeka. Po naobrazbi je diplomirana ekonomistica, a radi kao terenska komercijalistica. Glazba joj je pasija, a od svojih tridesetak godina života dvadeset ih je posvetila folkloru plešući u KUD »Osijek 1862.« Gajde svira od 1997. godine, a kasnije je na seminarima obučavala nove kadrove. Suraduje s više KUD-ova u Slavoniji i Baranji, a izuzetno joj je draga suradnja sa Sonćanima, jer po njezinim riječima, tamburaški orkestar KPZH »Šokadija« jednostavno ima dušu za glazbu.

Ivan Andrašić

U odlučujućoj utakmici 8. kvalifikacijske skupine Hrvatska – Bugarska 1:0

Korak do Europe

Iz Zagreba izvještava: Dražen Prčić

Nakon napornog radnog tjedna subota, a pogotovu njezina večer, trebala bi biti opuštajuća i relaksirajuća dio užitka u slobodnim, neradnim trenucima koji slijede u centralnom danu vikenda. Ali prošlotjedna subotnja večer bila je sve, samo ne opuštajuća, zahvaljujući važnosti »biti ili ne biti« susreta u kojemu se rješavala sudbina hrvatske nogometne reprezentacije i mogućnost nastavka kvalifikacijskog puta kroz doigravanje drugoplasiranih momčadi. Za »život« je trebala samo pobjeda, i ona minimalna, jer su Belgijanci imali lagani susret protiv Estonije, dok bi svaki drugi ishod donio oproštaj od »europskog sna« u Portugalu 2004. godine. I bi pobjeda, minimalna, ali velika...

Jedanaestog listopada u 20.15 na travnjaku Dinamovog stadiona u Maksimiru istrčala su jedanaestorica *Barićevih* izabranika u čvrstoj želji i nakani da pobjede Bugare, koji su, u duhu subotnje večeri i već osiguranog prvog mjesta u skupini, lagodno stigli na posljednju kvalifikacijsku obvezu. Zli glasovi unaprijed su likovali, oličeni u »viđenim« pretpostavkama kako će izabranici *Plamena Markova*, koji su na zagrebačku tekmu stigli u pratnji supruga i djevojaka, samo prošetati travnjakom ne kvareći pretjerano izlet u hrvatsku metropolu.

No, subotnjih devedesetak minuta nogometne drame razuvjerilo je sve sumnjičavce cijelog »starog kontinenta« koji su se, uz pomoć izravnog televizijskog prijenosa, mogli uvjeriti da o bilo kakvoj »šteli«

nema ni govora. Jedina balkanska momčad koja je direktno izborila plasman na EP u Portugalu, zaigrala je čvrsto, u svom stilu zahvaljujući kome su pokazali najsigurniju igru kroz prijašnjih sedam kvalifikacijskih ogleda. Ilustracije radi,

Bugari nisu primili gol igrajući na strani, a kada ga nisu dobili niti u prvom poluvremenu, nelagoda je počela prožimati 35.000 nazočnih srca na gotovo popunjenom stadionu.

Prigoda za gol bilo je još od prve minute, kad je Pršo mogao zabiti i olakšati svima dušu, a mogli su potom i Mornar, te Leko, u izvršnim šansama koje su otišle u nepovrat, kao i brojni izgubljeni nervi. Željenog gola nije bilo, ali je bilo odlične igre na obje strane, uz fanatično navijanje vjernih navijača koji nisu prestajali s pjesmom tijekom cijelog prvog dijela utakmice. »Sjever«, dom najzagriženijih navijača Dinama, diktirao je štimung, a »Istok« i »Zapad« pratili su glasovima i dlanovima skupina koje su doputovale iz cijele Hrvatske, ne bi li osobnim prisustvom pomogli osvajanju konačnog cilja. Pobjede nad Bugarskom.

Drugo poluvrijeme na samom startu donijelo je zamjenu *Srne* i ulazak *Olića* na mjesto isturena napadača u *Barićevoj* nakani da ojača atake na gol nesavladivog *Zdravkova*. U 48. minuti, u svom prvom kontaktu s loptom, upravo je prvi izborni-

kov joker s klupe konačno pospremio loptu u bugarsku mrežu, fantastično isprativši odlični *Pršin* proboj po desnom boku. Maksimirsko grotlo je proključalo, ali su stisnute pesnice radosti zasigurno očvrstnule diljem Hrvatske i njezine dijaspore

gdje god je ima. Konačno se na velikom semaforu mogao pročitati pozitivni rezultat koji vodi u željeni baraž i, barem na tren, se moglo lakše disati. Ali ne za dugo. Primivši gol, Bugari su zaigrali ofenzivni-

Izjave

Oto Barić, izbornik: Oliću čestitam na postignutom pogotku, no smatram da je gol dala cijela momčad. Igra je bila takva da bi prije ili kasnije došli do pogotka. Imali smo tri-četiri vratnice i mislim da smo zaslužili pobjedu.

Dado Pršo: Nije važno što nisam postigao pogodak, najvažnija je pobjeda. Sva čast Oliću kako je reagirao na moje davanje.

Ivica Olić: Presretan sam što sam odlučio utakmicu. Mislio sam da ću igrati od početka tako da sam cijelo poluvrijeme bio jako napet. Međutim kada sam ušao u igru, čuo predivnu publiku, znao sam da puno toga mogu napraviti. U prvom kontaktu s loptom postigao sam pogodak i tada mojoj sreći nije bilo kraja.

je kao da njima treba rezultat, otklonivši sve sumnje o mogućoj »prijateljskoj« utakmici subotnje zagrebačke večeri. Priseb-
nost cijele obrane, posebice posljednje lini-
je predvođene *Tudorom* i pouzdanim *Pleti-
kosom* na vratima, sve do posljednjeg
sučevog zvižduka bila je na velikim muka-
ma, parirajući srčanim gostima. Da drama
bude veća, kako to surovo dolikuje presud-
nim utakmicama, u daljnjem tijeku susreta
uslijedilo je nekoliko »mrtvih« prilika u
kojima su *Pršo* i *Živković* pogađali okvir
gola, lopta putovala po crti, ali je mreža
protivnika mirovala.

Minuti vječnosti lijeno su se vukli do po-
sljednog na štoperici Francuza *Vessiera*,
koji je, držeći se teatralnosti po kojoj je do-
bro znan poznavateljima nogometa, ipak
objektivno odsudio cijeli susret u kojem se
presuđivalo o drugom mjestu osme kvalifi-
kacijske skupine. A kada se, posljednji pu-
ta, oglasila njegova zviždaljka, radost je
nesputano zavladała cijelim stadionom,
oslobodivši snažni osjećaj kolektivnog
olakšanja. Zahvaljujući голу Ivice Olića,
napadaču moskovskog CSKA, u preostala
dva sata svog trajanja (susret je završio u
22.05) subotnja večer je, na koncu, donijela
svoj očekivani smisao. Opuštanje i relak-
saciju uz više nego zaslužen pobjedničko
osvježenje...

Hrvatska: *Pletikosa, Šimić, Vranješ, Ko-
vač R., Tudor, Živković, Rapaić (od 54. Ba-
bić), Srna (od 46. Olić), Pršo, Leko, Mor-
nar (od 76. Rosso)*

Bugarska: *Zdravkov, Krstev, Pažin, Kiri-
lov, Petkov, Borimirov, Berbatov, Dimitrov
(od 63. Mančev), Peev (od 72. Janković),
Hristov, Petrov*

Parovi baraža

Hrvatska-Slovenija
Letonija-Turska
Nizozemska-Škotska
Španjolska-Norveška
Rusija-Wales

Frankfurtski ždrijeb parova za doigravanje
posve je zadovoljavajući, jer je reprezen-
tacija Slovenije objektivno slabija
momčad od mnogih koje su se našle u
bubnju. Iako je nezahvalno unaprijed
prognozirati konačan ishod dvaju dokvali-
fikacijskih susreta, pogotovo ako se zna
da su Slovenci bili sudionici posljednjih
EP i SP, nasljednici »vatrenih« morali bi
izboriti portugalsku vizu protiv svojih prvih
susjeda. Prve utakmice se igraju 15-16 i
18-19. studenog.

Sportske vijesti

Formula 1

Schumacheru šesta kruna

Osvajivši dostatni jedan bod na posljed-
njoj utrci sezone, za VN Japana voženu
na stazi Suzuka, Michael Schumacher
potvrdio je svoju novu, šestu po redu, ti-
tulu prvaka svijeta u Formuli 1. Ovim tri-

jumfom postao je jedinim vozačem koje-
mu je to uspjelo za volanom najatraktiv-
nijih svjetskih bolida, prestigavši tako za
jedan naslov legendarnog Fangia. Nje-
gov izravni konkurent u borbi za naslov,
Raikkonen, stigao je drugi na cilj japan-
ske utrke, ostavši »kratak« za dva boda u
konačnoj ljestvici sezone 2003.

Nogomet

Euro 2004.

Subotnjim utakmicama završen je kvali-
fikacijski ciklus po skupinama nakon ko-
jeg su poznati direktni učesnici (prvopla-
sirane momčadi) sljedećeg Europskog
prvenstva u nogometu koje će se igrati
sljedeće godine u Portugalu. Drugopla-
sane momčadi po skupinama svoju »re-
zervnu« vizu će potražiti u dodatne dvije
utakmice doigravanja, iz kojeg će se po-
bjednici pridružiti direktno plasiranim
reprezentacijama.

Skupina 1: Francuska, Slovenija
Skupina 2: Danska, Norveška
Skupina 3: Češka, Nizozemska
Skupina 4: Švedska, Latvija
Skupina 5: Njemačka, Škotska

Skupina 6: Grčka, Španjolska
Skupina 7: Engleska, Turska
Skupina 8: Bugarska, Hrvatska
Skupina 9: Italija, Wales
Skupina 10: Švicarska, Rusija

Košarka

Goodyear liga

U velikom derbiju trećeg kola nove sezo-
ne Goodyear lige Crvena zvezda je na
domaćem terenu bila uspješnija od Cibo-
ne 87-85, Zagreb je pobijedio Zadar 79-
75, dok je Split »nadvisio« Lovćen s 97-
88.

Ostali rezultati 3. kola: Krka - Olimpija
94-87, Budućnost - Široki 103-89, Slo-
van - Laško 48-74

Tenis

Porsche za Clijsters

Pobjedom nad kolegicom iz reprezenta-
cije Justine Henin-H (5-7, 6-4, 6-2), Bel-
gijanka Kim Clijsters je osvojila titulu na
atraktivnom WTA turniru u Filderstadtu
(650.000 \$) koji uz novčani iznos nagra-
de daruje i novi model »Porschea«. Atraktivni
ljepotan na četiri kotača vje-
rojatno je malo utješio gubitnicu iz

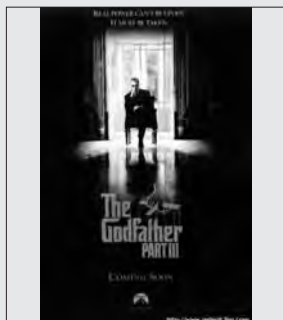

međusobnih duela na Rolan Garrosu i
US Openu. Roger Federer je obranio ti-
tulu na ATP turniru u Beču vrijednom
765.000 Eura (6-3, 6-3, 6-3) spriječivši
Carlosa Moyu da osvoji svoju prvu titu-
lu u dvorani.

PETAK ► 17. 10. 2003.

HTV 1

»Kum 3«,
američki film,
HRT 1 u 20.50

07.00 - Vijesti
07.05 - Dobro jutro, Hrvatska
09.05 - Busterov svijet, serija za djecu i mlade
09.35 - Jezični petak
10.35 - Zvučnjak
11.05 - Ptice, crtana serija
11.25 - Tom i Jerry
11.40 - Kakvi čudaci!, crtana serija
12.00 - Podnevni dnevnik
12.35 - Zemlja nade, serija
13.25 - Glazbena TV
14.00 - Vijesti
14.10 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
14.55 - Jezični petak
15.25 - Strani jezici
16.00 - Vijesti
16.05 - Zvučnjak
16.25 - Duhovni izazovi
16.40 - Pozivnica
17.00 - Hrvatska danas
17.20 - Među nama: Invalidi
18.20 - Urbani kôd
18.55 - Upitnik, kviz
19.30 - Dnevnik
20.05 - TV Bingo Show
20.50 - Kum 3., američki film
23.55 - Meridijan 16
00.20 - Sport danas
00.30 - Držati glavu nad vodom, norveški film
02.10 - Vrijeme je za jazz
03.10 - Seks i grad 6., humoristična serija
03.40 - Divertimento, španjolski film
05.10 - Amerika - život prirode
05.40 - Remek-djela svjetskih muzeja

HTV 2

10.00 - TEST
10.30 - Hitna služba 9.
11.20 - 24 (2.), serija
12.10 - Trenutak spoznaje
12.40 - Pola ure kulture
13.10 - Brisani prostor
14.05 - Pentagonski ratovi, američki film
15.50 - Vijesti za gluhe
16.00 - Res publica: Spajalica
16.45 - Hugo, TV igra
17.15 - Zemlja nade, serija
18.00 - Panorama
18.30 - Savršeni svijet
19.05 - Prijatelji 1., humoristična serija
19.30 - Glazbena TV
20.05 - CIA, serija
20.50 - Vijesti
21.05 - Seks i grad 6., humoristična serija
21.40 - Zabavni program
22.15 - The Wistle Blower, mini-serija
23.40 - Pregled programa za subota

HTV 3

09.00 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
09.30 - Zasjedanje Hrvatskog Sabora, prijenos
17.40 - Nogometni Kup
UEFA: Schalke 04 - Kamen Ingrad, sn.
20.05 - Crno-bijelo u boji
20.35 - Gradski ritam
21.05 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
21.50 - Refren
22.20 - Pregled programa za subotu

SUBOTA ► 18. 10. 2003.

HTV 1

»IQ«,
romantična komedija
HRT 1, 20.05

08.00 - Vijesti
08.05 - Marsupilamiji, crtana serija
08.30 - Maska, crtana serija
08.55 - Crtani film
09.05 - Parlaonica
10.00 - Vijesti
10.10 - Crtani film
10.20 - Medicinski iskorak: dr. Hugo Lagercrantz
10.45 - Hitna pomoć za životinje: Život na slobodi
11.30 - Pričopričalica
12.00 - Podnevni dnevnik
12.30 - Prizma - multinacionalni magazin
13.30 - Kinoteka: Moonrise, američki film
15.00 - Crtani film
15.20 - Iz antologije Dramskog programa HTV-a: U registraturi
16.25 - Vijesti
16.40 - Kruške i jabuke - kuharski dvoboj
17.15 - Speleološki putopis
17.45 - Briljanteen
18.35 - Ed, serija
19.30 - Dnevnik
20.05 - I.Q., američki film
21.50 - g'lamur:kafé
23.00 - Vijesti
23.10 - Sport danas
23.30 - Body of Evidence, američki film (oko 98')
01.10 - Učitelj mačevanja, američki film (oko 98')
02.50 - Oprah Show (492)
03.35 - Kinoteka: Moonrise, američki film (oko 91')
05.05 - Carstvo divljine: Dolina dabrova (1.)
05.30 - Ksenia - princeza ratnica 6., serija

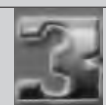

HTV 2

10.00 - Turistička središta Hrvatske
12.10 - Ranč kod »Pikove sedmice«, serija za mlade
13.00 - Među nama: Invalidi
13.25 - Urbani kôd
14.00 - Finale dirigentskog natjecanja
»Lovro von Matačić«
15.00 - Cure u trendu
15.45 - Ciklus Perry Mason: Slučaj žutog tiska, američki film
17.30 - Ksenia - princeza ratnica 6., serija
18.20 - Oprah Show (492)
19.05 - Cosbyjev Show (7.)
19.30 - Carstvo divljine: Dolina dabrova (1.)
20.05 - Lvký - uživo iz Aquarius

21.10 - Kako napraviti čovjeka: Tajna spolnosti
22.05 - The Whistle Blower, mini-serija (85')
23.30 - Pregled programa za nedjelju

HTV 3

09.00 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
19.45 - TEST
20.05 - HNL:
Varteks - Dinamo, prijenos
22.15 - Prva HNL Ožujsko
23.30 - Cinedays 2003:
Ni zemljom, ni zrakom, nizozemsko-belgijski film
01.10 - Pregled programa za nedjelju

NEDJELJA ► 19. 10. 2003.

HTV 1

Znak Zorroa,
HRT 1, 10.10

07.55 - Vijesti
08.00 - Animanijaci
08.25 - Totally Spice
08.50 - Crtani film
09.00 - Dizalica
10.00 - Vijesti
10.10 - Znak Zorroa, američki film za djecu
11.40 - Otokar
12.00 - Podnevni dnevnik
12.25 - Plodovi zemlje
13.20 - Mir i dobro
14.00 - Nedjeljom u 2
15.00 - Vijesti
15.15 - Iz riznica hrvatskih muzeja
15.30 - Dietpharm - deset zdravih minuta
15.40 - Obiteljski vrtuljak
16.20 - Kruške i jabuke - kuharski dvoboj
17.00 - Od pet do sedam - nedjeljno zabavno popodne
19.01 - Cocco Bill
19.15 - LOTO 6/45
19.30 - Dnevnik
20.10 - Tko želi biti milijunaš?
21.15 - Ne dao Bog većeg zla, dramska serija
21.50 - Trojanski rat, američki film
23.15 - Vijesti
23.30 - Ljubav na crno, američki film
01.00 - Ondje gdje je srce, američki film
02.45 - Dosjei X (9.), serija
03.30 - Trojanski rat, američki film
04.50 - Amerika - život prirode
05.20 - Remek-djela svjetskih muzeja

HTV 2

10.00 - Rim: Beatifikacija sestre Terezije i proslava 25. godišnjice Papinog pontifikata, prijenos

12.15 - Biblija
12.30 - Opera Box - G.Bizet: Carmen
15.10 - Umorstvo u Orient Expressu, američki film
16.40 SPORTSKI PROGRAM
20.00 - Pogledajte semafor - sportska emisija
20.25 - Talijanska nogometna liga, prijenos
22.20 - Pogledajte semafor - sportska emisija
00.00 - Snimka nogometne utakmice
01.50 - Pregled programa

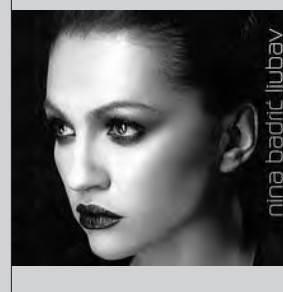
HTV 3

09.00 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
12.55 - Zemlja nade, serija (R pet tjednih epizoda)
16.40 - The Whistle Blower, mini-serija (2x85')
19.30 - Plonerica Tina Ujevića
20.00 - Cosbyjev Show 7.
20.25 - Frasier 6., serija
20.50 - Becker 3., serija
21.10 - Svi gradonačelnikovi ljudi 3., humoristična serija
21.35 - Na zadatku, humoristična serija
22.00 - Nedjeljom u 2
23.00 - Pregled programa

PONEDJELJAK ► 20. 10. 2003.

HTV 1

Glazbena TV,
Nina Badrić,
HRT 1, 13.25

07.00 - Vijesti
07.05 - Dobro jutro, Hrvatska
09.05 - Djeca iz Ulice Degrassi, serija za djecu
09.35 - Predškolski odgoj
10.00 - Razredna nastava
10.25 - Učilica
10.35 - Mali veliki svijet
11.10 - Životinjski mladunci
11.30 - Samba i zec Leuk, crtana serija
12.00 - Podnevni dnevnik
12.35 - Zemlja nade, serija
13.25 - Glazbena TV
14.00 - Vijesti
14.10 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
14.55 - Predškolski odgoj
15.20 - Razredna nastava
15.45 - Učilica
16.05 - Mali veliki svijet
16.25 - Glas domovine
17.00 - Hrvatska danas
17.20 - Iz jezične riznice
18.00 - Na rubu znanosti: Neobjašnjiva iscjeljenja
18.55 - Upitnik, kviz
19.30 - Dnevnik
20.05 - Podmorje Hrvatske, dokumentarna serija
20.45 - Latinica: Lokalna samouprava
22.40 - Meridijan 16
23.15 - Frasier 6., serija
23.40 - Filmovi redatelja Richarda Hoberta: Jesen u raju
01.15 - Dosjei X (9.), serija
02.00 - Nebo koje se ruši, američki film
03.35 - Treće tisućljeće - hvalospjev životu

HTV 2

10.00 - Turistička središta Hrvatske
10.20 - CIA, serija
11.05 - Ed, serija
11.50 - Lvy - uživo iz Aquarius (65')
12.55 - Briljanteen
13.40 - Mir i dobro
14.15 - Dušo, laku noć - američki film
15.50 - Vijesti za gluhe
16.00 - Res publica: Religijski kontakt-program
16.45 - Hugo, TV igra
17.15 - Zemlja nade, serija
18.00 - Panorama
18.30 - Narodni refren
19.05 - Prijatelji 1., serija
19.30 - Glazbena TV
20.05 - Zapadno krilo 4.
20.50 - Vijesti
21.05 - Petica - europski nogomet
22.20 - 24 (2.), serija
23.05 - Treće tisućljeće - hvalospjev životu
23.30 - Pregled programa za utorak

HTV 3

09.00 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
17.10 - Talijanska nogometna liga, snimka
19.00 - Finale dirigentskog natjecanja »Lovro von Matačić«
20.05 - Cinedays 2003: Nevjerni, švedski film
22.30 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
23.15 - Svijet mode
23.40 - Cult - Live in Los Angeles, snimka (90')

01.10 - Pregled programa za utorak

UTORAK ► 21. 10. 2003.

HTV 1

»Amerika - život prirode«,
HRT 1, 3.55

07.00 - Vijesti
07.05 - Dobro jutro, Hrvatska
09.00 - Vijesti
09.05 - Pripovjedač, serija za djecu i mlade
09.35 - Prirodoslovlje: Digitalna škola
10.25 - Učilica
10.35 - Otokar 2003.
10.50 - Športret
11.15 - U životinjskom svijetu
11.30 - Nestali svijet
12.00 - Podnevni dnevnik
12.35 - Zemlja nade, serija
13.25 - Glazbena TV
14.10 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
14.55 - Prirodoslovlje: Digitalna škola
15.45 - Učilica
16.10 - Govorimo o zdravlju
17.00 - Hrvatska danas
17.15 - Živjeti zdravije
17.20 - Hvarski divovi, dokumentarna emisija
18.00 - »M« magazin
18.55 - Upitnik, kviz
19.30 - Dnevnik
20.05 - Forum
21.30 - Gradski ritam
22.00 - Medicinski iskorak: dr. Günter Germann
22.40 - Meridijan 16
23.15 - Brak nije mrak, humoristična serija
23.45 - Filmovi redatelja Richarda Hoberta: Spašavaj se tko može
01.40 - Dosjei X (9.), serija
02.25 - Bez alibija, film
03.55 - Amerika - život prirode

HTV 2

10.15 - Zapadno krilo 4.
11.00 - 24 (2.), serija
11.50 - Podmorje Hrvatske, dokumentarna serija
12.20 - Latinica:
Lokalna samouprava
14.05 - Prave stvari, film
15.50 - Vijesti za gluhe
16.00 - Res publica:
Treća dob,
emisija za umirovljenike
16.45 - Hugo, TV igra
17.15 - Zemlja nade, serija
18.00 - Panorama
18.30 - Crno-bijelo u boji
19.05 - Prijatelji 1., serija
19.30 - Glazbena TV
20.05 - Saga o Forsytheima, serija
21.00 - Vijesti
21.15 - Ekipa za očevid - Miami, serija
22.05 - 24 (2.), serija
22.50 - Cinedays 2003:
Nora, irsko-britanski film
00.35 - Vrijeme je za jazz
01.35 - Pregled programa za srijedu

HTV 3

09.00 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
18.00 - TEST
18.15 - Petica - europski nogomet
19.30 - Iz jezične riznice
20.00 - Magazin Lige prvaka
20.35 - Nogometna Liga prvaka:
Juventus - Real Sociedad, prijenos
22.40 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
23.25 - Nogometna Liga prvaka - sažeci
23.55 - g'lamur:kafé
00.55 - Pregled programa

SRIJEDA ► 22. 10. 2003.

HTV 1

Heureka,
obrazovna emisija,
HRT 1, 17.55

07.00 - Vijesti
07.05 - Dobro jutro, Hrvatska
09.00 - Vijesti
09.05 - Naši neočekivani praznici, serija za djecu
09.35 - Taktina
10.15 - Stilske figure
10.25 - Učilica
10.35 - Kokice
10.55 - Crtani film
11.10 - Zaplešimo zajedno
12.00 - Podnevni dnevnik
12.35 - Zemlja nade, serija
13.25 - Glazbena TV
14.10 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
14.55 - Taktina
15.20 - Gost
15.35 - Stilske figure
15.45 - Učilica
16.00 - Vijesti
16.05 - Kokice
17.00 - Hrvatska danas
17.15 - Boje turizma
17.55 - Heureka, obrazovna emisija
18.20 - Split: More
18.55 - Upitnik, kviz
19.30 - Dnevnik
20.10 - Globalno sijelo
20.40 - Poslovni klub
21.05 - Stani, pa gledaj: Postolar i Bog
22.40 - Meridijan 16
23.45 - Filmovi redatelja Richarda Hoberta: Rođendan
01.30 - Dosjei X (9.), serija
02.15 - Ubojičin bijeg, film
03.45 - Amerika - život prirode
06.30 - Prijatelji 1., serija

HTV 2

10.00 - Turistička središta Hrvatske
10.15 - Saga o Forsytheima, serija
11.10 - 24 (2.), serija
12.00 - Hvarski divovi, dokumentarna emisija
12.30 - Forum
13.55 - Zašto se budale zaljubljuju?, američki film
15.50 - Vijesti za gluhe
16.00 - Res publica:
Slika zdravlja - emisija o zdravstvu
16.45 - Hugo, TV igra
17.15 - Zemlja nade, serija
18.00 - Panorama
18.30 - Kućni ljubimci
19.05 - Prijatelji 1., humoristična serija
19.30 - Glazbena TV
20.05 - Emisija uoči prijenosa
20.35 - Chelsea - Lazio, prijenos

23.35 - Nogometna Liga prvaka - sažeci
00.05 - Pregled programa

HTV 3

09.00 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
17.20 - Nogometna Liga prvaka:
Juventus - Real Sociedad, snimka
19.10 - »M« magazin, emisija iz kulture
20.05 - Treće tisućljeće - hvalospjev životu
20.30 - Cult - Live in Los Angeles, snimka (90')
22.45 - Životinjski svijet
23.15 - Tajne prirode
23.45 - Pregled programa

ČETVRTAK » 23. 10. 2003.

HTV 1

»Naivne djevojke«,
film Claudea Chabrola,
HRT 1, 23.45

07.00 - Vijesti
07.05 - Dobro jutro, Hrvatska
09.00 - Vijesti
09.05 - Kamp 2000., serija za djecu i mlade
09.35 - Sredozemlje
10.25 - Učilica
10.35 - Športerica
10.55 - Moja kuća
11.30 - Tristan i Izolda
12.00 - Podnevni dnevnik
12.35 - Zemlja nade, serija
13.25 - Glazbena TV
14.10 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
14.55 - Sredozemlje
15.45 - Učilica
16.05 - Športerica
16.35 - Biblija
17.00 - Hrvatska danas
17.15 - Moje Bibinje, dokumentarna emisija
17.55 - Rode, znanstveni film (2.)
18.25 - Internacional, vanjskopolitički magazin
18.55 - Upitnik, kviz
19.30 - Dnevnik
20.10 - Tko želi biti milijunaš?
21.15 - Brisani prostor
22.00 - Pola ure kulture
22.40 - Meridijan 16
23.15 - Na zadatku, humoristična serija
23.45 - Filmovi redatelja Claudea Chabrola: Naivne djevojke
01.15 - Dosjei X (9.), serija
02.00 - Duboka jezgra, američki film
03.30 - Bananska afera, dokumentarni film

HTV 2

10.00 - Turistička središta Hrvatske
10.20 - Ksenia - princeza ratnica 6., serija
11.05 - 24 (2.), serija
11.55 - Globalno sijelo
12.20 - Stani, pa gledaj: Postolar i Bog, dokumentarna emisija
12.50 - Split: More
13.20 - Znakovi vremena
14.15 - Znaš tko sam ja, američki film
15.50 - Vijesti za gluhe
16.00 - Res publica: Ekologija
16.45 - Hugo, TV igra
17.15 - Zemlja nade, serija
18.00 - Panorama
18.30 - Planet Internet
19.05 - Prijatelji 1., serija
19.30 - Glazbena TV
20.05 - Životinjski svijet: Nojevi u utrci za opstanak
20.35 - Tajne prirodoписа
21.05 - Vijesti
21.20 - Hitna služba 9.
22.10 - 24 (2.), serija
22.55 - Triler: Essa Peka Salonen
23.55 - Pregled programa

HTV 3

09.00 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
16.30 - Nogometna Liga prvaka: Chelsea - Lazio, snimka
18.20 - Nogometna Liga prvaka - sažeci
19.30 - Heureka, znanstveno-obrazovna emisija
20.05 - Cinedays 2003: Das leben ist eine baustelle, njemački film
21.55 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
22.40 - Na rubu znanosti: Neobjašnjiva iscjeljenja
23.30 - Pregled programa

FILM TJEDNA

HTV 1, NEDJELJA, 19.10.2003. 1.00 h

»ONDJE GDJE JE SRCE«

(WHERE THE HEART IS, 1990.)

Komedijska.

Vlasnik građevinske tvrtke Stuart McBain (D. Coleman) prisiljen je odustati od rušenja stare zgrade u Brooklynu, jer je skupina zaštitnika okoliša izborila da se ona proglasi povijesnim spomenikom. No, više od problema na poslu Stuarta ljute njegova već odrasla, ali prilično razmažena djeca koja život shvaćaju olako. Chloe (S. Amis) je umjetnica koja ga svojom izložbom slika na golim tijelima gotovo dovede do suza, sin Jimmy (D. Hewlett) nikako da završi studij informatike, a starija kći Daphne (U. Thurman) još uvijek ne pokazuje zanimanje za

nešto čime bi se bavila. U trenutku bijesa, i na opće zaprepaštenje svoje žene (J. Cassidy), Stuart djecu odvede u onu napuštenu zgradu, daje im nešto novca i prisiljava ih da se od tog dana počnu brinuti sami za sebe. Njih troje isprva ne znaju kako živjeti u stvarnosti, ali s vremenom se snalaze te stvaraju neku vrstu zajednice u koju dovode svoje prijatelje pa čak i beskućnike. U međuvremenu Stuart bankrotira... Obiteljska komedija s naglašenim bojama, detaljima i umjetničkim radovima (djela Timne Woolard) koja nastoji kreirati ozračje »Sna ljetne noći« u modernom New Yorku. Film je svojedobno kritika loše ocijenila, dok su ga danas skloni proglašavati »neotkrivenim draguljem«. U svakom slučaju, zanimljiva priča o tome kako su djeca nadmudrila roditelje i pretvorila svijet realnosti u bajku radeći i dalje upravo ono što su im roditelji branili - ono što ih zanima. **Uloge:** Dabney Coleman, Uma Thurman, Joanna Cassidy, Suzy Amis, David Hewlett, Dylan Walsh, Sheila Kelley, Christopher Plummer. **Redatelj:** John Boorman

Na osnovu članka 25. Odluke o ustanovama i programima u oblasti kulture za koje se osiguravaju sredstva u proračunu Autonomne Pokrajine Vojvodine (»Sl. list APV«, broj 16/2000), a u vezi sa člankom 19. stav 7. Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina (»Sl. list SRJ«, broj 11/2002).

**Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje i kulturu i Nacionalno vijeće hrvatske nacionalne manjine
raspisuju**

NATJEČAJ

Za sufinanciranje programa, projekata, festivala i smotri profesionalnih i amaterskih ustanova, nevladinih organizacija, udruženja, neformalnih grupa i samostalnih umjetnika u oblasti suvremenog i narodnog umjetničkog stvaralaštva hrvatske nacionalne manjine u AP Vojvodini u 2004. godini

Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje i kulturu na prijedlog Nacionalnog vijeća hrvatske nacionalne manjine sufinancirat će u 2004. godini programe, projekte, festivale i smotre profesionalnih, amaterskih ustanova, nevladinih organizacija, udruženja neformalnih grupa i samostalnih umjetnika koji su od značaja za očuvanje nacionalnog identiteta, razvoj vrhunskog suvremenog i narodnog kulturnog i umjetničkog stvaralaštva u oblasti književne, kazališne, glazbene, glazbeno-scenske i likovne umjetnosti hrvatske nacionalne manjine u AP Vojvodini.

Opći uvjeti natječaja

Na natječaju mogu sudjelovati isključivo registrirane profesionalne i amaterske ustanove, nevladine organizacije, udruženja, neformalne grupe i samostalni umjetnici na teritoriju AP Vojvodine koji svojim vrhunskim umjetničkim stvaralaštvom doprinose razvoju kulture i umjetnosti hrvatske nacionalne manjine u AP Vojvodini.

Prijava na Natječaj podnosi se na obrascu **Upitnika za sufinanciranje programa i projekata u kulturi u 2004. godini** Pokrajinskog tajništva za obrazovanje i kulturu.

Navedeni upitnik sastavni je dio Natječaja i može se dobiti u Pokrajinskom tajništvu za obrazovanje i kulturu, ili na web adresi:
www.psok.org.yu.

Rok za podnošenje prijave je 20. studeni 2003. godine, koje se dostavljaju Pokrajinskom tajništvu za obrazovanje i kulturu – Sektor za kulturu, Bulevar Mihajla Pupina 16/2, 21108 Novi Sad; telefoni: **021/457-103, 457-513 i 456-016**.

Prijave koje se dostave nakon navedenog roka i s nepotpunom dokumentacijom, kao i prijave korisnika kojima je Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje i kulturu tijekom 2003. godine dodijelio sredstva za sufinanciranje programa i projekata, a koji nisu podnijeli izvješće o njihovoj realizaciji, neće se razmatrati.

SUBOTICA-TRANS obavještava cijenjene putnike na međunarodnoj autobusnoj liniji: Subotica - Zagreb, da od 19. 1. 2003. važe nove, niže cijene prijevoza s nizom pogodnosti:

- djeca do 6 godina voze se besplatno
- djeca od 6 do 12 godina imaju popust 50% (cijena povratne karte iznosi 1.420 din.)
- studenti uz prikaz indeksa uživaju popust od 30% (povratna karta je 1.988 din., a u jednom pravcu 1.106 din.)
- osobe starije od 60 godina imaju popust od 30%

POPUSTI VAŽE ISKLJUČIVO ZA DIREKTNU LINIJU OD SUBOTICE DO ZAGREBA U OBA PRAVCA I VAŽE 30 DANA.

VAŠ SUBOTICA-TRANS

RADIO SUBOTICA

24000 Subotica
Put Jovana Mikića 12
Tel: 024/55-22-00
Fax: 024/55-19-02

email: radio@radiosubotica.co.yu

- 91,5 MHz cjelodnevni program na srpskom jeziku
- 89,6 MHz cjelodnevni program na mađarskom jeziku
- 91,5 MHz od 19 do 21 sat program na hrvatskom jeziku

SHEMA programa na hrvatskom jeziku 19,00 h

- Najava programa
- Večernji dnevnik
- Agencijske vijesti iz zemlje
- Agencijske vijesti iz RH

19,30 h

- »Iz života naših predaka« (ponedjeljkom)
- »Sportski vremeplov« (ponedjeljkom)
- »Razgovor s povodom« (utorkom)
- »Otvoreni studio« (srijedom)

»Galerija« emisija o kulturi (četvrtkom)
Vjerska emisija (petkom)

20,00 h

- »Čarolije trpeze« (ponedjeljkom)
- »Na proputovanju s nama« (utorkom)
- »Putokazi« (srijedom)
- »Rock vremeplov« (četvrtkom)

20,30 h

- Vijesti dana
- Pripovijetka Balinta Vujkova
- Hitovi hrvatskih izvođača
- Minute za ljubitelje jazza (petkom)

VETERINARSKI ZAVOD SUBOTICA a.d.

Beogradski put 123
24106 Subotica
Telefon: 024/567-933, 567-984
Fax: 024/567-871, 567-736

KOMPLETNE SMJEŠE ZA ŽIVOTINJE:

Smješa IV, Smješa PS 1, Smješa PS 3, PSB Finišer, PSB Starter, Smješa KD, Smješa TS 1, Favorit P, Premixi, Superi i VETCAN – kompletna hrana za pse.

NEKRETNINE

NBA
Agencija

Subotica
Braće Radića 6
024 / 554-570
024 / 551-203

za marketing, consulting i sve vrste posredovanja između pravnih i fizičkih lica

**KADA KUPUJETE ILI PRODAJETE
OBRATITE SE NAJPOUZDANIJOJ
AGENCIJI SA TRADICIJOM UZ
SLOGAN**

99% + NBA = 200%

Najsigurnija razmjena nekretnina na teritoriju bivše Jugoslavije!

Cjenik reklamnog prostora

POSLEDNJA STRANA / KOLOR

1/1 = 6.000 dinara	} + 20% p.p.
1/2 = 3.600 dinara	
1/4 = 2.000 dinara	

DRUGA I PREPOSLEDNJA STRANA / KOLOR

1/1 = 5.000 dinara	} + 20% p.p.
1/2 = 3.000 dinara	
1/4 = 1.700 dinara	

UNUTARNJE STRANE / CRNO-BIJELE

1/1 = 3.000 dinara	} + 20% p.p.
1/2 = 1.800 dinara	
1/3 = 1.300 dinara	
1/6 = 700 dinara	
1/12 = 450 dinara	

Iskoristite popuste!

Za vezane oglase u 4 ili više brojeva odobravamo popust od 20%
SPECIJALAN POPUST ZA GODIŠNJI UGOVOR O REKLAMIRANJU.

kolpa-san® **KUPATILA**

stvorena za uživanje
i za ponos

sanitarija i pločice, kade, tuš kade, tuš kabine,
saune, masažni sistemi-vodeni i vazdušni,
bazeni za masažu, nameštaj za kupatila,
ugradni vodokotlići i kupatilska galanterija

Banijska 2, SUBOTICA (u poslovnom centru preko puta FB "PARTIZAN"),

Tel: 024/ 547-274 , 547-886

Novi Sad - Rumenački put 11; 021/518-091
Beograd - Lješka 4; 011/354-8063

